

ΑΝΑΣΚΑΦΗ ΑΡΧΑΙΟΥ ΝΕΚΡΟΤΑΦΕΙΟΥ ΒΕΡΓΙΝΗΣ (1960/1)

Τὸ ἐκτεταμένον νεκροταφεῖον μεταξὺ Βεργίνης καὶ Παλατιτίων εἶναι κυρίως γνωστὸν ἐκ τῶν συστηματικῶν ἀνασκαφῶν τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας διὰ τοῦ κ. Μ. Ἀνδρονίκου¹. Τὸ σπουδαιότατον, μοναδικὸν ὄντως, νεκροταφεῖον τοῦτο ἐκτείνεται σχεδὸν καθ' ὅλον τὸν χώρον τὸν μεταξὺ τοῦ ἀρχαίου ἀνακτόρου², τοῦ λεγομένου τῆς Παλατίτισης, τῆς ὁμωνύμου κοινότητος, καὶ τῆς Βεργίνης³. Χρονικῶς καλύπτει περὶ τοὺς ὀκτῶ αἰῶνας, ἀπὸ τοῦ τέλους τῆς χαλκῆς ἐποχῆς μέχρι τῶν ἐλληνιστικῶν χρόνων. Οἱ προϊστορικοὶ τύμβοι εἶναι διάσπαρτοι, ἀραιοὶ εἰς εὐρύτερον ὥρον, ἐνῶ οἱ ἐλληνιστικοὶ εἶναι πυκνότεροι εἰς περιοχὴν περιορισμένην κατὰ μήκος τῶν παραλλήλων ἀπὸ Βεργίνης εἰς Παλατίτια διαφόρων ὁδῶν.

Τὸ νεκροταφεῖον διέτρεξε κατὰ τὸ 1960 διπλοὺν κίνδυνον καταστροφῆς⁴.

Νέα ἀμαξιτὴ ὁδός, ἀπὸ τοῦ φράγματος τοῦ Ἀλιάκμονος μέχρι Μελικῆς (προκειμένου νὰ ἐκταθῇ βραδύτερον μέχρι τῆς ἐθνικῆς ὁδοῦ Ἀθηνῶν - Θεσσαλονίκης) ἔπρεπε νὰ διέλθῃ διὰ τοῦ ἀρχαίου νεκροταφείου ἀπὸ τῆς Βεργίνης μέχρι Παλατιτίων (ιδὲ κυρίως Πί ν. 114α, ὅπου μεμονωμένη οἰκία μεταξὺ Βεργίνης καὶ Παλατιτίων σημειοῖ τὴν θέσιν τῆς διὰ τοῦ νεκροταφείου ζώνης τῆς ὁδοῦ καὶ πρβλ. Πί ν. 93 α, 97 β καὶ 105 α). Ἀφ' ἐτέρου, ἀρδευτικὸν δίκτυον, προγραμματισθὲν ἐπίσης διὰ τὸ 1960, ἠπεῖλει μὲ τελείαν καταστροφὴν ὁλόκληρον τὸ νεκροταφεῖον, ὅχι χάριν τῆς κατασκευῆς τῶν ἀπαραιτήτων ἀρδευτικῶν αὐλάκων τόσον, ὅσον διὰ τὴν θεωρουμένην ἀναγκαίαν, τελείαν ἰσοπέδωσιν τῶν ἀγρῶν διὰ μηχανικῶν μέσων χάριν τῆς ἀρδεύσεως.

Ἡ Ἐφορεία διεπίστωσεν ἐγκαίρως τοὺς κινδύνους, οἱ ὅποιοι ἐν συνεχείᾳ, μὲ τὴν ἀρωγὴν τῆς Ὑπηρεσίας Ἀρχαιοτήτων καὶ τὴν κατανόησιν ἐκ μέρους τῶν τοπικῶν ἀρχῶν, ἀντεμετωπίσθησαν κατὰ τρόπον ἱκανοποιητικόν.

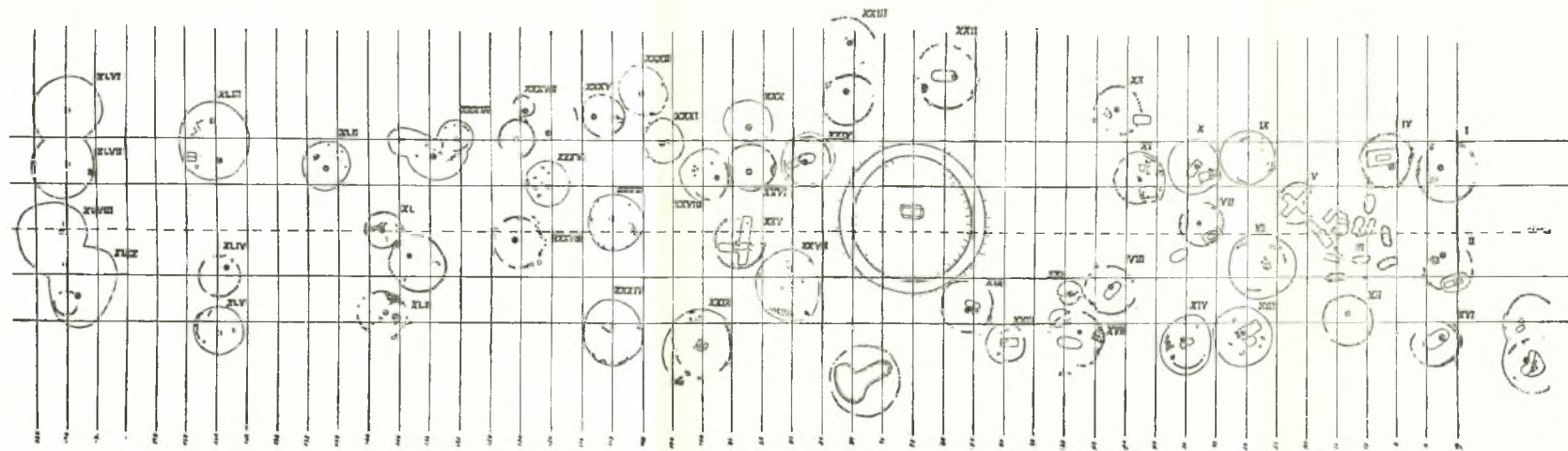
Τριμελὴς ἐπιτροπὴ ἐκ τοῦ κ. Μ. Ἀνδρονίκου, Ἐπιμελητοῦ τότε παρὰ τῇ ΙΑ΄ Περιφερείᾳ, τοῦ μηχανικοῦ παρὰ τῇ Νομομηχανικῇ Ἡμαθίας, κ. Ξ. Ζερζελίδου καὶ τοῦ ὑπογράφοντος τὴν παροῦσαν, εἰσηγήθη καὶ ἐπέτυχεν ἔγκρισιν τόσον τῆς Ὑπηρεσίας Ἀρχαιοτήτων ὅσον καὶ τῶν ἐν Βεροίᾳ ἀρχῶν, ὅπως αἱ ἀπαραίτητοι ἐργασίαι γίνουιν, ἀφοῦ πρῶτον ἐρευνηθῇ ἀρχαιολογικῶς ἡ ζώνη, διὰ τῆς ὁποίας ἐμελλε νὰ διέλθῃ ἡ νέα ὁδός.

1. Ἰδὲ τελευταίως Man. Andronikos, An early Iron Age Cemetery at Vergina, near Verroea, ἐν *Balkan Studies* 2 (1961) σελ. 85 κ.έ., ὅπου καὶ ἡ προηγούμενη βιβλιογραφία, εἰς ἣν πρόσθετες: Τὸ Ἔργον 1961 σελ. 99 κ.έ., B.C.H. 1961, Chron. 1960, σελ. 787 κ.έ. αὐτόθι 1962, Chron. 1961, σελ. 800 κ.έ. Περί τοῦ μακεδονικοῦ τάφου ιδὲ κυρίως Κ.Α. Ρωμαίου, Ὁ Μακεδονικὸς Τάφος τῆς Βεργίνας, Ἀθῆναι 1950.

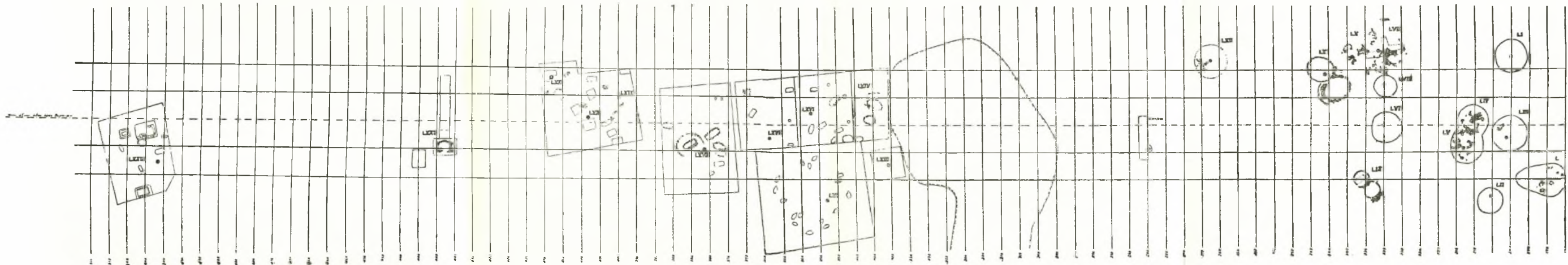
2. Τελευταίως: Ἀνδρονίκου-Μακαρόνα-Μουτσοπούλου-Μπακαλάκη, Τὸ Ἀνάκτορον τῆς Βεργίνας, Ἀθῆναι 1961.

3. Πί ν. 92 α-β, 93α, 95δ, 97α-β, 104β, 105α, 107α, 108β, 114α, 115γ. Ἐν Πί ν. 92α καὶ 95δ, Α=Ἀνάκτορον Παλατίτισης, Τ=Μακεδονικὸς Τάφος Βεργίνης. Ἐν Πί ν. 92β καὶ 104β καὶ εἰς τὸ βάθος ἡ Κοινότης Βεργίνης.

4. Ἰδὲ καὶ B.C.H. 1961, Chron. 1960, σελ. 789 κ.έ.

- ΥΠΟΜΝΗΜΑ
- ⊙ Κορυφή Τυμβού
  - Υψομετρικό σημείου
  - +5 Θέσις ευρημάτων προϊστορικού
  - Ⓐ Τάφη υπό στοιχείου Α
  - π Λιμνολίθος
  - Όριον εκκαμματος
  - Άξων τής υπό κατασκευή Οδηγίας οδού. Θραυμάτων Αλκιμαχούς Μελίκης

Ἡ σχετική δαπάνη ἐνεκρίθη, ὅπως ἀντιμετωπισθῇ ἀπὸ κοινοῦ ὑπὸ τοῦ ἐκτελοῦντος τὴν ὁδὸν Νομαρχιακοῦ Ταμεῖου Ἡμαθίας καὶ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ὑπηρεσίας.

Ὡς πρὸς τὸ ἀρδευτικὸν δίκτυον ἐπετεύχθη ἡ λύσις : νὰ ἐπιτραπῇ ἡ κατασκευὴ τῶν αὐλάκων, ἀποφυγομένης κατὰ τὸ δυνατόν τῆς καταστροφῆς ἐμφανῶν τύμβων, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἡ ἰσοπέδωσις τῶν ἀγρῶν, ὅπου τοῦλάχιστον ὑπάρχουν τάφοι. Οὐδεμία ἰσοπέδωσις ἐγένετο μέχρι τοῦδε. Ἀλλὰ κατὰ τὴν κατασκευὴν τῶν ἀρδευτικῶν αὐλάκων ἐθίγησαν (καὶ κατεστράφησαν ἐν μέρει) δύο οὐχὶ ἐμφανεῖς τύμβοι (Πίν. 114α καὶ 118α). Οὕτω ἐπεβλήθη ἡ ἄμεσος ἔρευνα αὐτῶν.

Τὰ ἀποτελέσματα τῶν σωστικῶν τούτων ἀνασκαφῶν ἐκτίθενται κατωτέρω.

Ἡ νέα ὁδὸς διασχίζει τὸ νεκροταφεῖον ἀπὸ ἀνατολῶν πρὸς δυσμὰς ἐπὶ μήκους 500 μ. περίπου. Τὸ πλάτος τῆς ὁδοῦ θὰ εἶναι 12 μ. Ἀλλὰ κατὰ τὰς σχετικὰς σκαφικὰς ἐργασίας θὰ ἐθίγεται ἀσφαλῶς εὐρυτέρα ζώνη, ὥστε ἀπεφασίσθη νὰ ἐρευνηθῇ ζώνη πλάτους οὐχὶ 12 μ., ἀλλὰ 24 μ., κατὰ τόπους μάλιστα, ἥτοι ἐκεῖ ὅπου ἡ ζώνη τῶν 24 μ. ἔθιγε τύμβον, οὗτος κατ' ἀνάγκην ἡρευνηθῇ ὁλόκληρος. Ὡστε τελικῶς προεβλέφθη νὰ ἐρευνηθῇ ἀνασκαφικῶς ζώνη μήκους 500 μ. περίπου καὶ πλάτους 30 μ. περίπου.

Ἡ ζώνη αὕτη ἐπασσαλώθη μὲ βάσιν τὸν ἄξονα τῆς ὁδοῦ (ιδὲ Σχέδιον 1). Μία σειρά πασσάλων ἀνὰ τέσσαρα μέτρα κατὰ τὸν ἄξονα τῆς ὁδοῦ (= Α), ἐτέρα εἰς ἀπόστασιν 6 μ. ἀπ' αὐτῆς πρὸς βορρᾶν (= Β) καὶ εἰς ἀπόστασιν ἄλλων 6 μ., τρίτη ἐξωτερικὴ πρὸς βορρᾶν (= Β) καὶ δύο ἀντιστοιχοὶ πρὸς νότον (= ν ἢ ἐσωτερικὴ, Ν ἢ ἐξωτερικὴ) καθώρισαν τὴν ἀνασκαπτέαν ζώνην καὶ ἀπετέλεσαν τὴν βάσιν διὰ τὰς χονδρικὰς μετρήσεις. Μετρήσεις ἀκριβεῖας ἑκατοστοῦ διὰ τοπογραφικῶν ὀργάνων μὲ βάσιν τὸν περίβολον ἐκάστου τύμβου ἐγένοντο διὰ τὸν καθορισμὸν τῆς θέσεως ἐκάστου εὐρήματος, ὡς ἐμφαίνεται εἰς τὰ σχέδια λεπτομερειῶν⁵.

Ἐντὸς τῆς ζώνης ταύτης ἐπεσημάνθησαν περὶ τοὺς ἑβδομήκοντα τύμβοι ἀριθμηθέντες διὰ λατινικῶν ἀριθμῶν. Ἀνεμένετο ὅτι θὰ διεπιστοῦτο κατὰ τὴν πρόοδον τῆς ἐργασίας, ὅτι τινὲς τῶν ὑποθετικῶν τύμβων εἶναι τυχαῖα ἐξάρματα, ὅπως ἐπίσης, ὅτι θὰ ἀνακαλυφθοῦν τύμβοι, οἱ ὅποιοι δὲν εἶχον ἐπισημανθῇ. Τοῦτο συνέβη πράγματι εἰς τινὰς περιπτώσεις.

Τὸ Σχέδιον 1 δεικνύει δεξιὰ τοὺς ἀνασκαφέντας κατὰ τὸ 1960 πλήρως 21 πρώτους ἀπ' ἀνατολῶν τύμβους τῆς ζώνης, ἀριθμηθέντας ἀπὸ Ι ἕως ΧΧΙ. Ἡ κορυφὴ ἐκάστου τύμβου, μὴ ἀντιστοιχοῦσα πάντοτε πρὸς τὸ γεωμετρικὸν κέντρον τοῦ τύμβου, σημειοῦται διὰ δύο ὁμοκέντρων κύκλων μετὰ στιγμῆς ἐν τῷ μέσῳ. Διακρίνεται ἐπίσης ὁ διὰ λίθων περίβολος ἐκάστου τύμβου, ὅπου ὑπάρχει. Οἱ περίβολοι ἦσαν εἰς τὸ ὕψος περίπου τῆς ἐπιφανείας τοῦ πέριξ ἐδάφους. Ἐσημειώθησαν ἐπίσης ἐν τῷ Σχεδίῳ αἱ διαστάσεις τοῦ σκάμματος περὶ ἕκαστον τύμβον ἢ ταφὴν, ὡς καὶ βαθύτεραι τομαί, γενόμεναι πρὸς ἀναζήτησιν ταφῶν, ὅπου ἐπιφανειακαὶ ἐνδείξεις ὑπεδείκνυν.

Οἱ ἐντὸς ἐνὸς ἐκάστου τύμβου τάφοι ἢ ταφαὶ ἡριθμήθησαν κεχωρισμένως δι' ἕκαστον τύμβον διὰ τῶν γραμμάτων τοῦ ἑλληνικοῦ ἀλφαβήτου. Τὰ ἐντὸς ἐνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ τύμβου εὐρήματα ἡριθμήθησαν διὰ τῶν ἀραβικῶν ἀριθμῶν ἀδιακρίτως ταφῆς. Τὸ σύστημα τοῦτο διαφέρει τοῦ συστήματος ἀριθμήσεως τοῦ κ. Ἀνδρονίκου. Οὕτω ἀποφεύγεται σύγ-

5. Τὰς μετρήσεις καὶ τὰ τοπογραφικὰ σχέδια ἐξετέλεσεν ὁ τοπογράφος Βύρων Σκουρτόπουλος μὲ εὐσυνειδησίαν καὶ ἀκρίβειαν. Πολυτίμους ὑπηρεσίας προσέφερον ἐπίσης κατὰ τὴν ἀνασκαφὴν οἱ φοιτηταὶ Ἑρακλῆς Γεωργιάδης καὶ Γεώργιος Μάντζιος. Αἱ φωτογραφίαι κατὰ τὸ πλεῖστον ὀφείλονται εἰς τὸν φωτογράφον κ. Σπυρ. Τσαβδάρουλου.

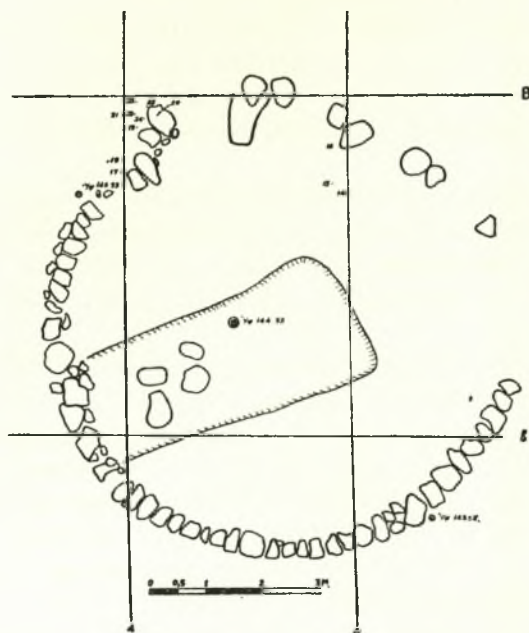

χυσις ἀφ' ἐνὸς καὶ ἀφ' ἑτέρου ἐξυπηρετεῖται ἡ ἀνάγκη νὰ ἀριθμηθοῦν τύμβοι καὶ πιθανῶς εὐρήματα κατὰ τύμβον πλείονα τῶν γραμμάτων τοῦ ἀλφαβήτου, ἐνῶ τὰ γράμματα τοῦ ἀλφαβήτου καθ' ὑπόθεσιν ἀρκοῦν διὰ τὴν ἀρίθμησην τῶν ταφῶν ἐκάστου τύμβου.

Κατὰ τὴν περιγραφὴν τῶν τύμβων, χάριν συντομίας, σαφηνείας καὶ εὐκολίας διὰ τὸν ἀναγνώστην, ἀκολουθοῦμεν ἐνιαῖον σύστημα.

Ἐν πρώτοις, παρέχεται περίπου ἡ θέσις τοῦ κέντρου ἢ μᾶλλον τοῦ ὑψηλοτέρου σημείου τοῦ τύμβου, δηλουμένου εἰς τὰ σχέδια διὰ δύο ὁμοκέντρων κύκλων. Ἡ θέσις τοῦ τύμβου παρέχεται διὰ τῶν ἐν τῷ σχεδίῳ συντεταγμένων Β,β,Α (= ἄξων τῆς ὁδοῦ), γ καὶ Ν, ἀπεχουσῶν 6 μέτρα ἀπ' ἀλλήλων, καὶ καθέτων ἀφ' ἑτέρου δηλουμένων δι' ἀριθμῶν ἀπὸ 1 καὶ ἐξῆς, ὅπου οἱ ἀριθμοὶ σημαίνουν μέτρα.

Δεύτερον, δίδεται κατὰ προσέγγισιν τὸ σχῆμα τῶν τύμβων μετὰ τῶν διαστάσεων μεβάσιν ὥς πρὸς τὸ ὕψος τὰ ἀπολύτως ἀκριβῆ ὑψόμετρα, ληφθέντα διὰ τοπογραφικῶν ὀργάνων κατὰ διάμετρον εἰς τρία σημεῖα ἥτοι τὴν κορυφὴν καὶ τὰ ἐκατέρωθεν ἄκρα. Τὸ ἐν τῇ περιγραφῇ τοῦ κειμένου ὕψος παρέχεται με ἀκρίβειαν, περιοριζομένην εἰς ἑκατοστὰ τοῦ μέτρου. Εὐρέθη δι' ἀφαιρέσεως τοῦ μέσου ὄρου τῶν δύο περιμετρικῶν ὑψομέτρων ἀπὸ τοῦ κεντρικοῦ. Ἄλλωστε αἱ διαστάσεις, μάλιστα τοῦ ὕψους, εἶναι ἐντελῶς συμπτωματικάι, ἐφ' ὅσον δὲν εἶναι αἱ ἀρχικαί. Μόνον διὰ τοὺς τύμβους τοὺς σφάζοντας τὸν διὰ λί-

Σχεδ. 2. Ὁ τύμβος Ι

θων περίβολον ὑπάρχει βάσιμος ὑπολογισμὸς τῆς διαμέτρου, ἀλλὰ ἡ περίμετρος, ἐννοεῖται, δὲν εἶναι συνήθως ἀκριβῆς κύκλος.

Ἐν συνεχείᾳ δηλοῦται ἐὰν ὑπάρχῃ περίβολος, ὅστις καὶ περιγράφεται συντόμως. Μετὰ τοῦτο ἀναφέρεται ἡ σύστασις τῆς ἐπιχώσεως καὶ τυχόν εὐρήματα ἐκτὸς τάφων. Ἀκολουθῶς περιγράφονται αἱ ταφαὶ καὶ τὰ ἐντὸς αὐτῶν εὐρήματα.

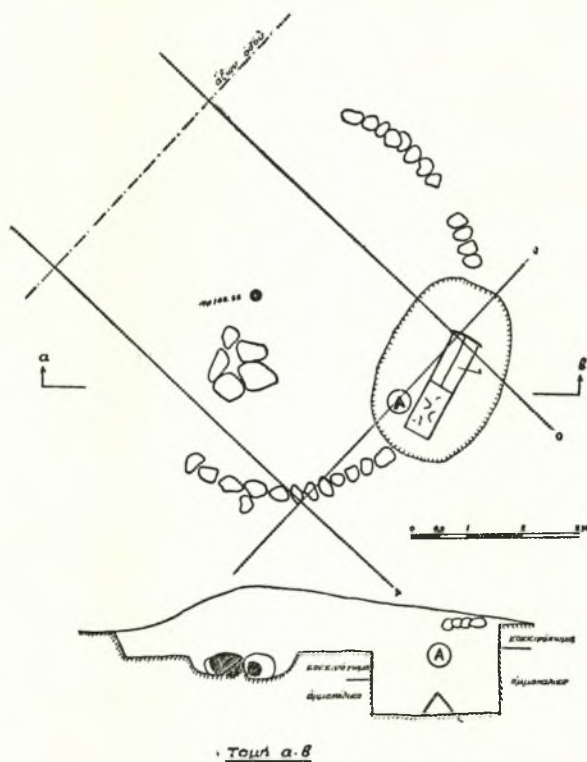
Ἄπαντες οἱ τύμβοι καὶ ἅπασαι αἱ ταφαὶ ἐφωτογραφήθησαν ἅπαξ τοῦλάχιστον καὶ

έσχεδιάσθησαν κεχωρισμένως κατά τύμβον οἱ πλείστοι, ἀλλὰ καὶ κατὰ ταφήν, ὅπου παρίστατο ἀνάγκη. Ἐνταῦθα δημοσιεύεται μόνον κατ' ἐπιλογὴν ἀριθμὸς φωτογραφιῶν καὶ σχεδίων. Πλήρης σειρὰ φυλάσσεται εἰς τὸ ἐν τῷ Μουσείῳ Βεροίας Ἀρχεῖον τῆς Ἐφορείας μετὰ τῶν ἀρνητικῶν τῶν φωτογραφιῶν. Εἰς τὸ Μουσεῖον Βεροίας κατετέθησαν ἐπίσης τὰ κινητὰ εὐρήματα.

Τύμβος I

Θέσις: β0. Ὑψος 0,89 μ. Διάμ. 8,50 μ. Βέβαιος περίβολος ἑλλιπῶς διατηρούμενος ὡς ἐν τῷ Σχεδίῳ 2 (Πρβλ. Πίν. 92 γ). Ἐντὸς τῶν φορητῶν χωμάτων τοῦ τύμβου ἀραιοὶ λίθοι, ὄστρακα ἄβαφα ἑλληνιστικὰ μᾶλλον ἀσήμαντα (ἐκ δακρυδόχων κλπ.), ἀλλὰ καὶ τμήματα χαλκῶν κοσμημάτων τῆς πρωίμου ἐποχῆς τοῦ σιδήρου (σπειροειδῆ σύρματα, τμήμα ὀκτωσχήμου πόρπης κλπ.), τὰ ὁποῖα προανήγγειλαν ταφὰς προϊστορικὰς.

Σχεδ. 3. Ὁ τύμβος II

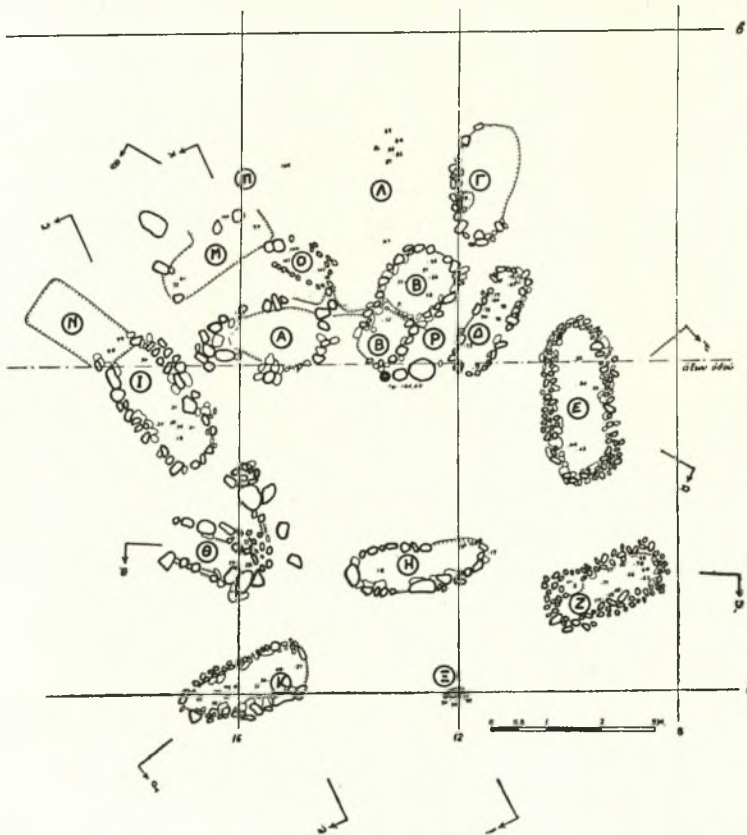
Ταφή Α. Ἀρύταινα καὶ φιαλόσχημον ἄγγεῖον παραπλεύρως (Πίν. 94 β, πρβλ. Πίν. 94 α καὶ Σχέδιον 2 ὑπ' ἀριθ. 14 καὶ 15) ἀποτελοῦν πιθανῶς λείψανα ταφῆς τῆς πρωίμου ἐποχῆς τοῦ σιδήρου. Ἐκ τοῦ σκελετοῦ εὐρέθησαν μόνον οἱ ὀδόντες εἰς τὸ σχῆμα ὀδοντοστοιχίας (ἀριθ. 16 ἐν τῷ Σχεδίῳ 2).

Ταφή Β. Ὀλιγώτερον τετραγώνη καὶ διατηροῦσα τὰ πλείστα τῶν κτερισμάτων ἀδιατάρακτα εὐρέθη δευτέρα προϊστορική ταφή τῶν αὐτῶν περίπου χρόνων. Ἐν τῷ Σχεδίῳ 2 σημειοῦνται φιαλόσχημον ἄγγεῖον (ἀριθ. 20), σπειροειδῆ σύρματα καὶ λοι-

πά κοσμήματα κόμης (ἀριθ. 22-25 ἐξ ὧν τὸ IB 24 εἰκονίζεται ἐν Πίν. 145 α) καὶ εἰς τὴν θέσιν τῶν ὤμων δύο ὀκτώσχημοι πόρπαι (ἀριθ. 19 καὶ 21. Πρβλ. Πίν. 93 γ καὶ Πίν. 145 β). Εἰς ἀπόστασιν 0,80 μ. περίπου ἀπὸ τῶν πορπῶν, ἦτοι παρὰ τοὺς πόδας τῆς νεκρᾶς πιθανῶς, εὗρέθησαν δύο ἀγγεῖα, ἐξ ὧν τὸ ἐν σκυφοειδὲς (ἀριθ. 17), τὸ ἕτερον φιαλδόσχημον (ἀριθ. 18), εἰκονιζόμενα ἐν Πίν. 94 γ.

Τύμβος II

Θέσις: νο. Ὑψος 0,75 μ. Διάμ. 7 μ. Ἐπαρκῆ διὰ τὴν βεβαίωσιν περιβόλου λείψανα (ἰδὲ Σχέδιον 3 καὶ Πίν. 93 α). Ἐντὸς τῶν φορητῶν χωμάτων τοῦ τύμβου ἄραιοι λίθοι καὶ ὄστρακα τόσον προϊστορικῶν χειροποιήτων ἢ τροχηλάτων ἀγγείων ὅσον καὶ ἑλληνιστικῶν (βάσις κανθάρου, κλπ.).

Σχέδ. 4. Ὁ τύμβος III

Ταφή Α. Κατὰ τὸ σημεῖον νο ὁ περίβολος εὗρέθη διακεκομμένος, σκαφή δὲ εἰς βάθος 1,30 μ. ἀπεκάλυψε κεραμοσκεπὴ τάφον (Πίν. 95 α). Περιεῖχε, ἐκτὸς διαλελυμένων ὀστῶν, κυάθιον καὶ ἐντὸς αὐτοῦ νόμισμα χαλκοῦν τοῦ Κασσάνδρου (Πίν. 95 β-γ).

Τύμβος III

Θέσις: Α12-16. Ὑψος 1,07 μ. ἦτοι τὸ μέγιστον ἐξ ὧν τῶν τύμβων I-XXI. Ἡ διάμετρος δυσκόλως προσδιορίζεται διὰ τὴν ἑλλειπιν περιβόλου ἐκ λίθων (Σχέδιον 4. Πρβλ. Πίν.

95δ, 96α και 101γ). Κατά προσέγγισιν περί τὰ 12 μ. Ὁ τύμβος κατ' ἐξαίρεσιν ἀπετελέσθη ἐκ σωροῦ λίθων μετὰ χωμάτων, μεταξὺ τῶν ὁποίων εὐρέθησαν διάφορα, διάσπαρτα, τεμαχισμένα κατὰ τὸ πλεῖστον, μικροεურήματα, ἅπαντα προϊστορικά. Δύο εἰκονίζονται ἐν Πί ν. 145α ἤτοι ὁ δακτύλιος ΠΙ 56 καὶ τὸ χαλκοῦν ὀκτώσχημον κόσμημα ΠΙ 57 (Πρβλ. τὸ ὅμοιον ἐν Σχεδίῳ 10). Οὐδὲν εὔρημα νεώτερον τῆς πρωίμου ἐποχῆς τοῦ σιδήρου, οὐδὲν σημεῖον οἰασθήποτε διαταραχῆς τοῦ τύμβου εἰς νεωτέρους χρόνους, πλὴν περιοχῆς ἀντιστοιχούσης εἰς τὸν κενόν, νοτίως τοῦ κέντρου, ᾧ ἐν τῷ Σχεδίῳ 4 (Ἰδὲ καὶ Πί ν. 97β καὶ 99ε). Μόνον κατὰ τὴν περιοχὴν ταύτην, περὶ τὸ τέλος τῆς ἀνασκαφικῆς ἐρεῦνης τοῦ τύμβου, εὐρέθησαν εἰς βάθος μεγαλύτερον τῶν περὶ προϊστορικῶν ταφῶν, ἑλληνιστικά ὄστρακα καὶ δακρυδόχος ἀπαρτισθεῖσα πλήρως ἐκ τεμαχίων.

Ὁ λιθοσωρὸς καὶ ἡ μεταξὺ τῶν λίθων παρουσία εὐρημάτων ἐπέβαλον περίσκεψιν καὶ προσοχήν. Μόνον ἐφ' ὅσον ἐβεβαιούτο, ὅτι οἱ λίθοι δὲν ἀνήκον εἰς τεχνικὸν ἔργον ἀπεμακρύνοντο. Τὰ μεμονωμένα εὐρήματα ἐπίσης ἐσημειοῦντο ἐν σχεδίῳ καὶ εἰκονίζοντο ἐν φωτογραφίαις πρὶν ἀπομακρυνθοῦν. Οὕτω, μετὰ διαδοχικὰς φάσεις, μίαν τῶν ὁποίων εἰκονίζονται οἱ Πί ν. α. κ. ε. 95δ, 96α καὶ 96β, διεφάνησαν οἱ περίβολοι ταφῶν ὡς ἐν Σχεδίῳ 4 (Πρβλ. Πί ν. 97α-β, 99ε καὶ 101γ ἄνω). Ἡ ἐν τῷ Σχεδίῳ 4 σειρὰ γραμμάτων τοῦ ἀλφαβήτου εἶναι συμβατικὴ καὶ δὲν σημαίνει εἰ μὴ τὴν χρονικὴν σειρὰν περίπου ἀνασκαφῆς τῶν τάφων. Γενικὰ χαρακτηριστικὰ τῶν τάφων εἶναι τὰ ἑξῆς :

Ὅλοι οἱ τάφοι (Ἰδὲ Σχέδια 5-9) εὐρίσκονται εἰς μικρὸν βάθος ὑπὸ τὴν πιθανὴν ἀρχικὴν ἐπιφάνειαν τοῦ περὶ ἐδάφους (ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς ἐνταφιασμοὺς τῶν ἱστορικῶν χρόνων, οἱ ὅποιοι ἐν γένει εὐρέθησαν εἰς σημαντικῶς μεγαλύτερον βάθος). Περιβάλλονται κατὰ κανόνα δι' ἀπλῆς ἢ πολλαπλῆς σειρᾶς λίθων, οἱ ὅποιοι ὠρίζον τὸν ᾧ ἐν τῇ ταφῇ καὶ ἐστήριζον πιθανὸν κάλυμμα τοῦ τάφου διὰ ξύλων, κλάδων καὶ τῶν τοιούτων. Τοιοῦτοι τάφοι εὐρέθησαν μετὰ περιβόλου ἑνδεκα (Α-Κ καὶ Ο), ἐνῶ διὰ τοὺς ὑπολοίπους ἑξ (Λ-Π καὶ Ρ) δὲν ἐβεβαιώθη περίβολος (Πρβλ. Σχέδιον 4).

Εἰδικώτερον δι' ἐκάστην ταφήν :

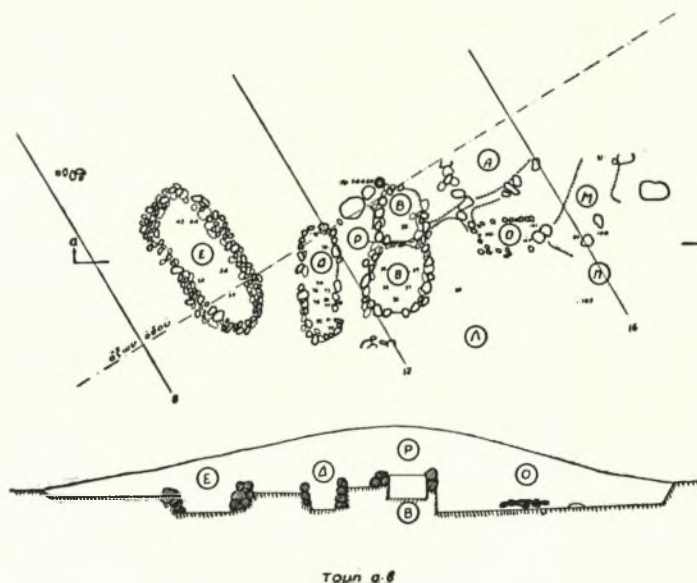
Ταφή Α. Ὁ ἐκ λίθων περίβολος περιεῖχε ἡμισυ πίθου, ἐντὸς τοῦ ὁποίου πιθανῶς εἶχεν ἀποτεθῆ νεκρὸς ἢ μᾶλλον νεκρά, διότι τὰ μόνα ἐντὸς τοῦ πίθου εὐρήματα ὑπῆρξαν πόρπαι χαλκαῖ. Παρὰ τὸν πίθον, ἐπὶ τοῦ περιβόλου, εὐρέθη πρόχους πηλίνη (ἀριθ. 3 ἐν τῷ Σχεδίῳ 4. Πρβλ. καὶ Σχέδιον 9 καὶ Πί ν. 102α).

Ταφή Β. Ἡ ταφή αὕτη εὐρέθη ἀδιατάρακτος τοῦλάχιστον κατὰ τὴν κεφαλὴν καὶ τοὺς πόδας, ἐνῶ κατὰ τὸ μέσον ἴσως διεταράχθη ἀπὸ ὑπερκειμένην παιδικὴν ταφήν Ρ, ἂν εἰς ταφήν ἀνήκῃ τὸ θήλαστρον ἀριθ. 8 ἐν τῷ Σχεδίῳ 4, εὐρεθὲν εἰς ὕψος 0,45 μ. ἀπὸ τοῦ πυθμένος τῆς ταφῆς Β (Ἰδὲ Πί ν. 98β καὶ Σχέδιον 5). Κατὰ τὴν κεφαλὴν τοῦ τάφου Β εὐρέθησαν ἀνοικτὸν ἀγγεῖον μετὰ κομβιοσχημῶν λαβῶν (ἀριθ. 35), κατὰ τὴν θέσιν τῶν ὤμων ἀνὰ μία χαλκῇ ὀκτώσχημος πόρπη (ἀριθ. 36 καὶ 37 ἐν Πί ν. 145β) καὶ δύο ψέλια κατὰ τὴν θέσιν τῶν χειρῶν (ἀριθ. 38 καὶ 39. Πρβλ. καὶ Πί ν. 98α καὶ 145γ). Εὐρέθησαν ἐπίσης κοσμήματα τῆς κόμης, ταινία χαλκῇ κλπ. Κατὰ τοὺς πόδας τέλος εὐρέθη πρόχους ὀπισθότμητος (ἀριθ. 32).

Ταφή Γ. Πλησίον λειψάνων περιβόλου εὐρέθη ἑλλιπὲς ἀγγεῖον εἰς τεμάχια (Πί ν. 102α, ἀριθ. ΠΙ Γ 9), πιθανῶς τὸ μόνον ὑπόλειμμα ταφῆς τῶν αὐτῶν περίπου χρόνων.

Ταφή Δ. Μία ἐκ τῶν πλουσιωτέρων καὶ καθ' ὅλα ἀδιαταράκτων ταφῶν τοῦ τύμβου ΙΙ εἶναι ὁ τάφος Δ. Οὗτος ὡς καὶ ὁ ἐπόμενος τάφος Ε διακρίνονται καὶ διὰ τὸ ὕψος τοῦ περιβόλου (ἰδὲ Σ χ έ δ ι ο ν 5). Τὰ κτερίσματα τοῦ τάφου εὐρέθησαν ἀδιατάρακτα. Κατὰ τὴν θέσιν τῆς κεφαλῆς εὐρέθη χαλκὴ ταινία διαδήματος (ἀριθ. 79 ἐν τῷ Σ χ ε δ ι έ φ 4. Πρβλ. Π ί ν. 98 δ ἄνω καὶ Π ί ν. 98 γ κάτω δεξιὰ). Περὶ αὐτὴν κοσμήματα τῆς κόμης (ἀριθ. 80 καὶ τὸ ἐν Σ χ ε δ ι έ φ 10 ὑπὸ στοιχεῖα ΙΙ Δ 81, καὶ ἀριθ. 82) καὶ αἱ συνήθεις δύο ὀκτώσχημοι πόρπαι (ἀριθ. 77 καὶ 78 ἐν Π ί ν. 145 β). Κατωτέρω εἰς τὴν θέσιν τῶν χειρῶν ἀνὰ ἓν ψέλιον (ἀριθ. 75 καὶ 76 ἐν Π ί ν. 145 γ) καὶ παρὰ τὴν δεξιὰν χεῖρα τὸ ἀγγεῖον ἐν Π ί ν. 102 β (Πρβλ. Σ χ έ δ ι ο ν 4 ἀριθ. 74 καὶ Π ί ν. 98 γ). Κατὰ τοὺς πόδας εὐρέθησαν δύο ἀγγεῖα, τὸ ἐν μετὰ κομβιοσχημῶν λαβῶν (Π ί ν. 102 β. Πρβλ. Σ χ έ δ ι ο ν 4 ἀριθ. 73 καὶ Π ί ν. 98 δ), τὸ δὲ ἕτερον πρόχους (ἀριθ. 72 ἐν τῷ Σ χ ε δ ι έ φ. Πρβλ. Π ί ν. 98 δ).

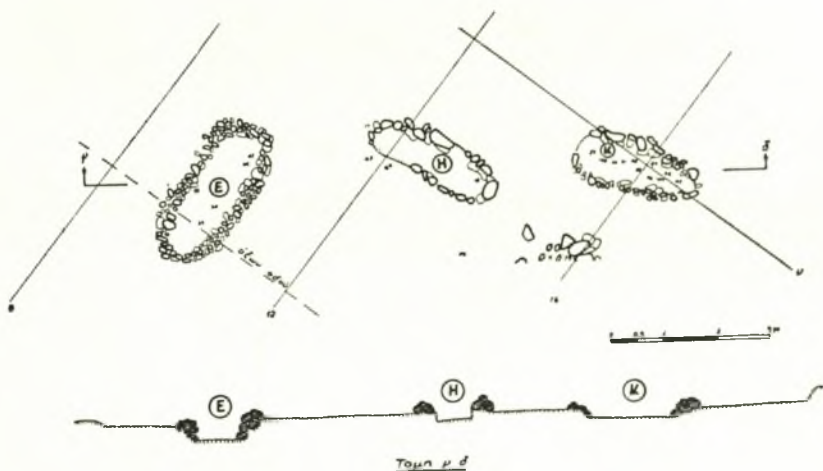
Σχεδ. 5. Τομή α-β τοῦ τύμβου ΙΙΙ

Ταφή Ε. Ἡ ταφή Ε διακρίνεται τῶν ἄλλων διὰ τὴν ἐπιμέλειαν τοῦ περιβόλου. Οὐχὶ ἀπλῇ σειρὰ λίθων, ἀλλὰ κτίσμα δι' ἀργῶν λίθων εἰς περίπου πέντε ὑπὲρ ἀλλήλας σειράς (Σ χ έ δ ι α 5 καὶ 6 καὶ Π ί ν. 97 β καὶ 99 β-γ) ἐστήριζε τὸ πιθανὸν κάλυμμα ἐκ κλάδων, ὑπὲρ τοὺς ὁποίους ἐτέθησαν ἐπίσης λίθοι, εὐρεθέντες ἐπὶ τοῦ δαπέδου τοῦ τάφου. Οὗτος ὑπῆρξε σχετικῶς πενιχρὸς μὲ ὀλίγα κτερίσματα ἀνήκοντα εἰς ἀνδρικήν ταφήν. Παρὰ τὴν κεφαλὴν εὐρέθη κύπελλον (Π ί ν. 102 α κατὰ τὸ κέντρον. Πρβλ. Σ χ έ δ ι ο ν 4, ἀριθ. 43, καὶ Π ί ν. 99 β). Παρ' αὐτὸ αἰχμὴ δόρατος (Σ χ έ δ ι ο ν 4 ἀριθ. 44, Πρβλ. Π ί ν. 99 β). Κατὰ τὴν ὀσφὺν δρεπανοειδὴς μάχαιρα σιδηρᾷ (ἀριθ. 53 ἐν τῷ Σ χ ε δ ι έ φ) καὶ ἀκόνη ἐκ λίθου ὑποπρασίνου (ἀριθ. 54. Πρβλ. καὶ Π ί ν. 99 β)⁶. Χαλκοὺς δακτύλιος (ἀριθ. 55) καὶ λείψανα ὀστέων ἦσαν τὰ μόνα ἄλλα εὐρήματα.

6. Πρβλ. ἀκόνας ἐξ ἄλλων μακεδονικῶν τόπων ἐν W. A. Heurtley, Prehistoric Macedonia, Cambridge 1939, σελ. 230, εἰκ. 103 d-f.

Ταφή Ζ. Ἡ ταφή Ζ παραβάλλεται πρὸς τὴν Ε κατὰ τὴν ἐπιμέλειαν τοῦ περιβόλου, καὶ πρὸς τὴν Δ καὶ Κ κατὰ τὸν πλοῦτον τῶν κτερισμάτων. Εὐρέθη ἐπίσης ἀδιατάρακτος. Ἐπὶ τοῦ περιβόλου εὐρέθη θρυμματισμένον ἀγγεῖον (μὴ συγκολληθὲν εἰσέτι, ἰδὲ Πί ν. 99 α καὶ Σ χ έ δ ι ο ν 4, ὅπου σημειοῦται ὑπ' ἀριθ. 5). Περὶ τὴν κεφαλὴν εὐρέθη πρόχους (Πί ν. 102 γ. Πρβλ. ἀριθ. 62 ἐν τῷ Σ χ ε δ ί ω καὶ Πί ν. 99 α), χαλκοῦν κόσμημα τῆς κόμης (ἀριθ. 64), ψῆφοι ἐξ ἡλέκτρου (ἀριθ. 70) καὶ χαλκοῦ (ἀριθ. 66 ἐν Πί ν. 145 α) καὶ δύο πόρπαι ὀκτώσχημοι (ἀριθ. 63 καὶ 65. Πρβλ. Πί ν. 99 α καὶ 145 β). Κατωτέρω εὐρέθησαν τρία ψέλια χαλκᾶ (ἀριθ. 67-69, Πί ν. 145 γ) καὶ ἕτερον (ἀριθ. 111) ὑπὸ τὸ ἀγγεῖον ὑπ' ἀριθ. 5. Διὰ τοῦ ἀριθ. 110 δηλοῦται ἡ θέσις χαλκῶν περιειλιγμένων συρμάτων, διὰ δὲ τοῦ ἀριθ. 71 ἡ περιοχὴ, ἐν τῇ ὁποίᾳ εὐρέθησαν πολλὰ μικρὰ ἐλάσματα, τὰ ὁποῖα προφανῶς ἐκόσμουν, προσηλούμενα, ἔνδυμα ἢ ζώνην τῆς νεκρᾶς. Πρβλ. καὶ Σ χ έ δ ι ο ν 8.

Ταφή Η. Ἡ ταφή Η εὐρέθη διατηροῦσα μέρος μόνον τοῦ περιβόλου (Πί ν. 97 β καὶ 99 ε), ἐκ τῶν κοσμημάτων δύο ὀκτωσχήμους πόρπας (ἀριθ. 16 καὶ 16 α ἐν τῷ Σ χ ε δ ί ω 3. Πρβλ. καὶ Σ χ έ δ ι α 6, 8 καὶ 9) καὶ πρόχουν (ἀριθ. 18. Ἰδὲ Πί ν. 102 γ ἀριστερά).

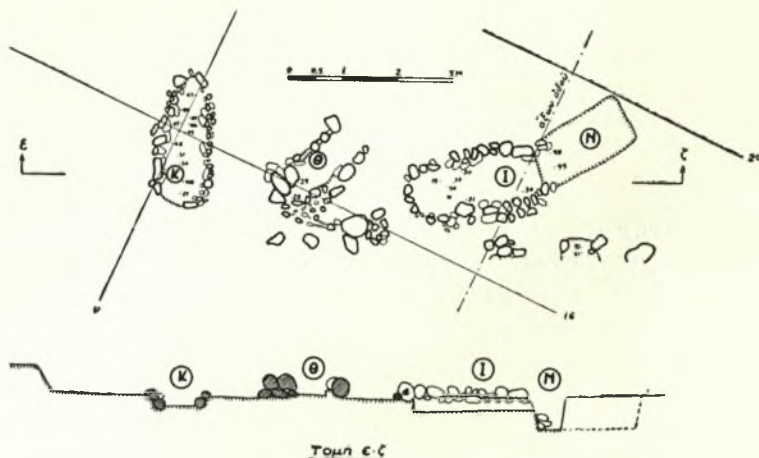

Σχεδ. 6. Τομή γ-δ τοῦ τύμβου ΙΙΙ

Ταφή Θ. Ὅμοίως πρὸς τὴν ταφὴν Η, καὶ ἡ Θ διέσωσε μόνον μέρος τοῦ περιβόλου (Πί ν. 99 ε) καὶ ἐκ τῶν κοσμημάτων ψέλιον (ὑπ' ἀριθ. 28) καὶ ψῆφον χαλκῆν (ἀριθ. 29). Μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν καταπεσόντων λίθων τοῦ περιβόλου ἀπεκαλύφθησαν καὶ αἱ δύο χαλκαὶ ὀκτώσχημοι πόρπαι ἐν Πί ν. 99 δ. Ἰδὲ καὶ Σ χ έ δ ι α 7 καὶ 8.

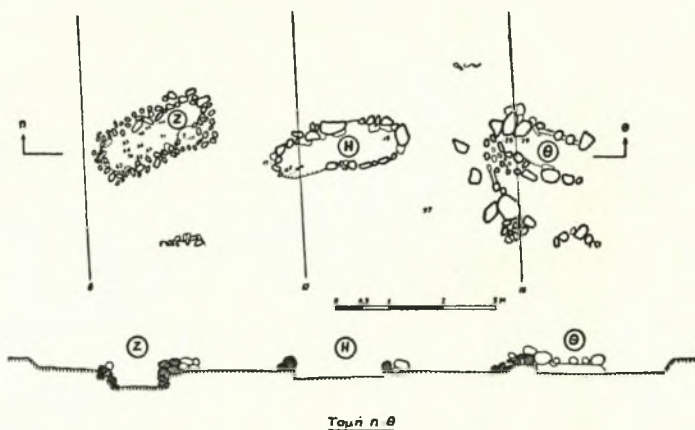
Ταφή Ι. Ἡ ταφή Ι εὐρέθη περιβαλλομένη ὑπὸ ἀθίκτου περιβόλου, πιθανώτατα δὲ ὅλως ἀδιατάρακτος. Παρὰ τὰς συνήθεις ὀκτωσχήμους πόρπας (ἀριθ. 19 καὶ 31 ἐν τῷ Σ χ ε δ ί ω 4) εὐρέθησαν ψῆφος (ἀριθ. 33) καὶ χρυσοῦς δακτύλιος (ἀριθ. 34) ἀνήκων πιθανῶς εἰς τὸν διάκοσμον τῆς κόμης. Κατωτέρω δύο ψέλια, ἀνὰ ἓν ἐκατέρωθεν καθ' ἑκατέραν χεῖρα (ἀριθ. 20 καὶ 21, Πρβλ. Πί ν. 100 α καὶ 145 γ). Κατὰ τοὺς πόδας εὐρέθη χαλκοῦν ἔλασμα (ἀριθ. 30). Ἰδὲ καὶ Σ χ έ δ ι ο ν 7.

Ταφή Κ. Ὁ τάφος Κ διετῆρει ἀκέραιον τὸν περίβολόν του (Πί ν. 97 β καὶ 99 ε) καὶ γενικῶς εὐρέθη ἄθικτος. Ἡ κεφαλὴ, ἐὰν κρίνῃ τις ἐκ τῆς θέσεως τῶν εὐρημάτων, εὐρίσκετο πρὸς δυσμὰς. Παρ' αὐτὴν ἔκειτο πρόχους με ὀπισθότμητον λαιμόν (ἀριθ. 45 ἐν τῷ Σχεδίῳ 4 καὶ Πί ν. 102 δ) καὶ σιδηρὰ αἰχμὴ δόρατος (ἀριθ. 46). Κατὰ τὸ ἕτερον ἄκρον τοῦ τάφου εὐρέθη ἐτέρα πρόχους διαφόρου σχήματος (ἀριθ. 27 ἐν τῷ Σχεδίῳ. Πρβλ. καὶ Πί ν. 102 δ). Τὰ ἄλλα εὐρήματα ἦσαν χαλκὴ ψήφος (ἀριθ. 47 ἐν Πί ν. 145 α), διάφοροι

Σχέδ. 7. Τομή ε-ζ τοῦ τύμβου ΙΙΙ

χαλκοὶ δακτύλιοι (ἀριθ. 48, 50 καὶ 51, ἐξ ὧν ὁ ὑπ' ἀριθ. 48 εἰκονίζεται ἐν Πί ν. 145 α), σιδηροὶ ἥλοι (ἀριθ. 49 καὶ 107), καὶ τεμάχια περιειλιγμένων συρμάτων (ἀριθ. 106 καὶ 108). Ἴδὲ καὶ Σχέδια 6 καὶ 7.

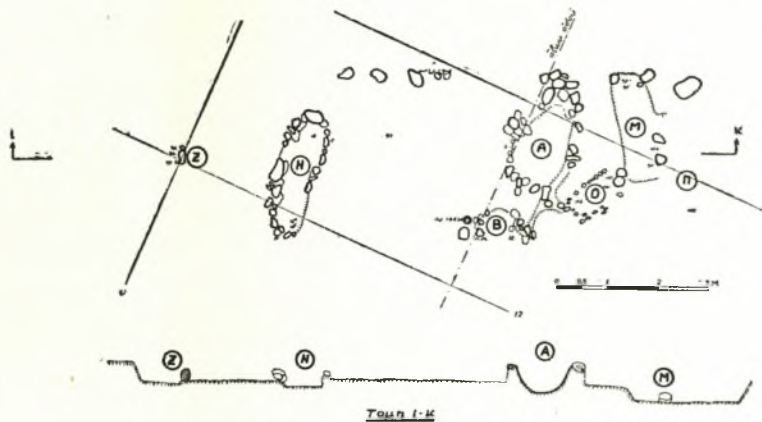

Σχέδ. 8. Τομή η-θ τοῦ τύμβου ΙΙΙ

Ταφή Α. Ἡ ταφή Α δὲν ὠρίζετο ὑπὸ περιβόλου, ἀλλ' ἡ θέσις τῶν εὐρημάτων καθιστᾷ βεβαίαν τὴν ταφήν, ἀδιατάρακτον τοῦλάχιστον κατὰ τὸ περὶ τὴν κεφαλὴν μέρος. Ἐκεῖ εὐρέθησαν, περὶ ἀνοικτὸν ἀγγεῖον μετὰ κομβιοσχημῶν λαβῶν (ἀριθ. 84 ἐν τῷ Σχε-

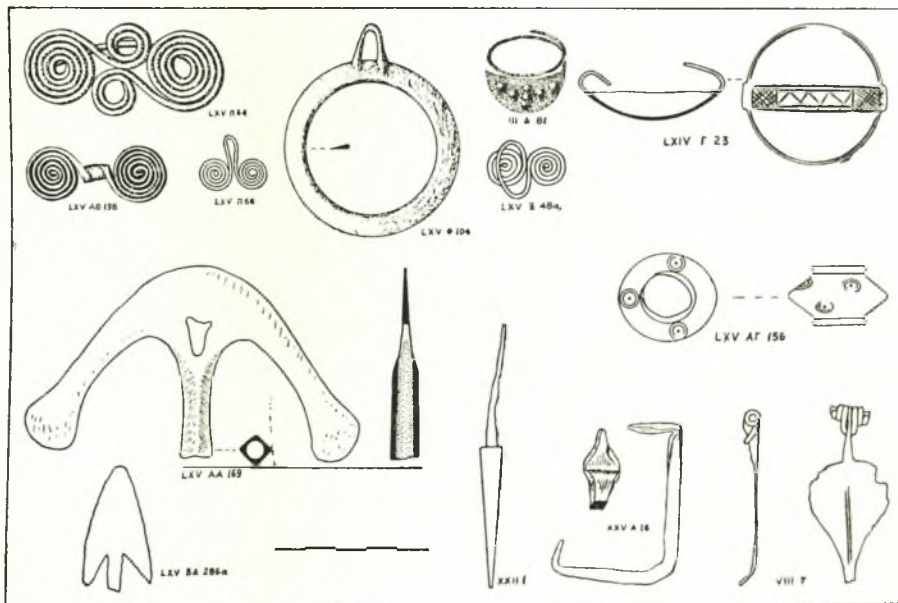

δίφ 4 καὶ Πί ν. 103 α δεξιά), χαλκᾶ περιειλιγμένα ἐλάσματα τῆς κόμης διακρινόμενα ἐν Πί ν. 100 γ (ἀριθ. 89 ἐν τῷ Σ χ ε δί φ), δύο μικραὶ ὀκτώσχημοι πόρπαι (ἀριθ. 85 καὶ 86 ἐξ ὧν ἡ ὑπ' ἀριθ. 86 εἰκονίζεται ἐν Πί ν. 145 α), ψῆφοι ἐξ ἡλέκτρου (ἀριθ. 88) καὶ πενταπλοῦς δακτύλιος ἐκ τῶν κοσμημάτων τῆς κόμης (ἀριθ. 87). Εἰς τὴν αὐτὴν πιθανῶς

Σχεδ. 9. Τομή ι-κ τοῦ τύμβου ΙΙΙ

ταφὴν ἀνήκει τὸ ἀγγεῖον ἐν Πί ν. 103 α ἀριστερά, εὑρεθὲν εἰς ἀπόστασιν 1,70 μ. περίπου ἥτοι εἰς τὴν πιθανὴν θέσιν τῶν ποδῶν.

Σχεδ. 10. Διάφορα μεταλλικὰ εὐρήματα

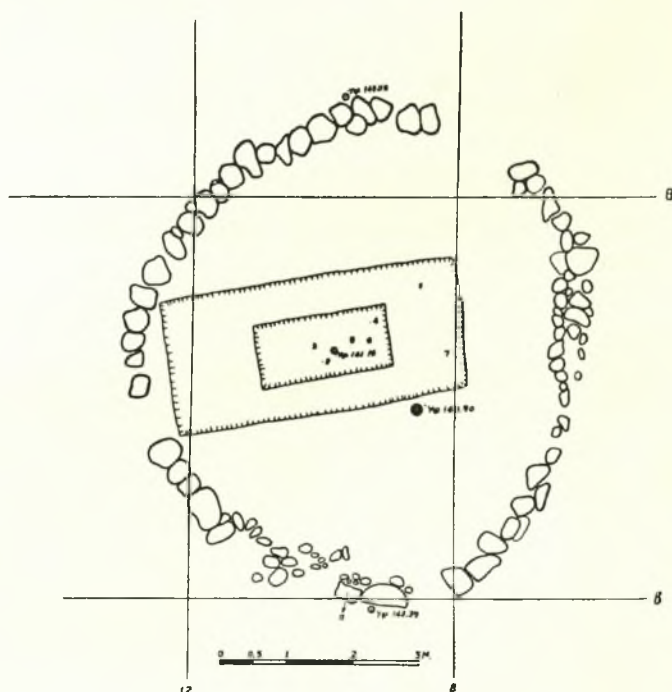
Ταφὴ Μ. Ὅμοιος προβληματικὸς εἶναι ὁ τάφος Μ, ὡς καὶ ὁ Π, περὶ οὗ κατωτέρω. Μεταξὺ ἀραιῶν λίθων, πιθανῶς λειψάνων περιβόλου, εὑρέθησαν τὰ ἐν Πί ν. 103 β τρία ἀγγεῖα, τὰ ὁποῖα εἶναι δυνατόν νὰ σημειώσουν τὰ δύο ἅκρα τῆς ταφῆς (ἐν τῷ Σ χ ε δί φ 4 ἀριθ. 90 ἀφ' ἐνδὸς καὶ 91 καὶ 92 ἐφ' ἐτέρου, καὶ Πί ν. 100 δ). Ἴδὲ καὶ Σ χ ε δί φ 9).

Ταφή Ν. Ἐκ τῆς ταφῆς ταύτης εὐρέθησαν κατὰ χώραν μόνον τὰ δύο ἐν Πί ν. 103 γ ἀγγεῖα (ὕπ' ἀριθ. 98 καὶ 99 ἐν τῷ Σ χ ε δ ί φ 4. Πρβλ. Σ χ έ δ ι ο ν 6 καὶ Πί ν. 100 β).

Ταφή Ξ. Ὡσαύτως ἐκ τῆς ταφῆς Ξ εὐρέθησαν, πιθανῶς ἀποτεθειμένα μετὰ ἐκταφὴν, ἐπάλληλα : αἰχμή δόρατος σιδηρᾶ (ἀριθ. 93), δρεπανοειδῆ μαχαίρια (ἀριθ. 94 καὶ 95) καὶ λιθινὴ ἀκόνη (ἀριθ. 96 ἐν τῷ Σ χ ε δ ί φ 4. Πρβλ. Σ χ έ δ ι ο ν 9 καὶ Πί ν. 101 α).

Ταφή Ο. Ὁ μικρός, παιδικὸς προφανῶς, τάφος Ο περιεῖχε ἐντὸς ἑλλιποῦς περιβόλου τὰς δύο ἐν Πί ν. 103 δ πρόχους (ἀριθ. 100 καὶ 101 ἐν τῷ Σ χ ε δ ί φ 4), εὐρέθησαν δὲ καὶ παιδικοὶ ὀδόντες (ἀριθ. 102. Πρβλ. Πί ν. 101 β. Ἰδὲ καὶ Σ χ έ δ ι ο ν 5).

Ταφή Π. Ὁ τάφος Π, ὡς ἀνωτέρω ἐλέχθη ἐξ ἀφορμῆς τοῦ τάφου Μ, εἶναι προβληματικός. Εἶναι ἀπλῶς ὑπόθεσις γενομένη πρὸ τοῦ πέρατος τῆς ἀνασκαφῆς, ὅτι ἀνήκουν εἰς

Σχεδ. 11. Ὁ τύμβος IV

κοινήν ταφήν τὰ δύο ἀγγεῖα ἐν Πί ν. 103 ε, εὐρεθέντα εἰς ἀπόστασιν 1,30 μ. ἀπ' ἀλλήλων (ἀριθ. 103 καὶ 104 ἐν τῷ Σ χ ε δ ί φ 4). Ἄλλ' εἶναι ἐξ ἴσου πιθανόν, ὅτι τὸ ὑπ' ἀριθ. 104 συνανήκει μετὰ τῶν 90-92 εἰς τὴν ταφήν Μ. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει τὸ ὑπ' ἀριθ. 103 ἀπομονοῦται (Πρβλ. Πί ν. 100 δ).

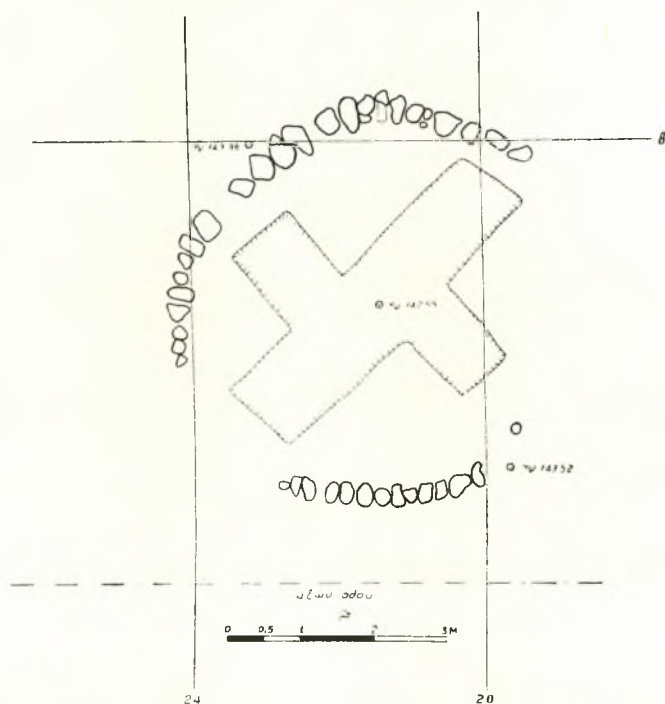
Ταφή Ρ. Ὡς ἀνωτέρω ἐλέχθη ἐξ ἀφορμῆς τῆς ταφῆς Β, ἡ ταφή Ρ ὠνομάσθη καὶ ἡριθμήθη ὡς ταφή μόνον χάριν τοῦ θηλάστρου τοῦ εὐρεθέντος ὑπὲρ τὴν ταφήν Β, εἰς ὕψος 0,45 μ. ἀπὸ τοῦ πυθμένου αὐτῆς. Οὐδὲν δυνάμενον νὰ σχετισθῇ μετὰ τοῦ θηλάστρου παρετηρήθη πλὴν ἴσως λειψάνων περιβόλου, ὁ ὁποῖος ὁμως τελικῶς δὲν ἐβεβαιώθη (Ἰδὲ Πί ν. 98 β καὶ Σ χ έ δ ι ο ν 5).

Τύμβος IV

Θέσις: Β 8. Ύψος 0,69 μ. Διάμ. 7 μ. Περίβολος καλῶς διατηρημένος ὡς ἐν τῷ Σχέδιῳ 11 (Πρβλ. Πί ν. 92 γ καὶ 101 γ). Ὁ τύμβος οὗτος τόσον ἐν τῇ ἐπιχώσει τῶν φορητῶν χωμάτων του, ὅσον καὶ εἰς τὰς γενομένας κατὰ τὸ κέντρον τομάς, μίαν μεγαλυτέραν καὶ ἑτέραν μικράν εἰς μεγαλύτερον βάθος, οὐδὲν βέβαιον προϊστορικὸν εὑρημα σημαντικὸν ἔδωκε. Τοῦναντίον εὑρέθησαν τετραγαμμένα, μάλιστα κατὰ τὰς τομάς εἰς βάθος, ἐλληνιστικὰ μικροεργήματα, ἥτοι ὄστρακα (ἀριθ. 5 ἐν τῷ Σχέδιῳ) καὶ τεμάχια εἰδωλίων ζωομόρφων (ἀριθ. 4), σιδηροῦς σαυρωτήρ (ἀριθ. 2) καὶ ἥλοι (ἀριθ. 3 καὶ 8), τεμάχια ὑαλίνου ἀγγείου (ἀριθ. 6) κλπ.

Τύμβος V

Θέσις: β 20-24. Ύψος δὲν ἐμετρήθη. Βέβαιος περίβολος ἐκ σαφῶν λειψάνων (Σχέδιον 12 καὶ Πί ν. 104 α). Διάμετρος 5,50 μ. Παρὰ τὸν βέβαιον περίβολον καὶ τὸ ἐπίσης

Σχέδ. 12. Ὁ τύμβος V

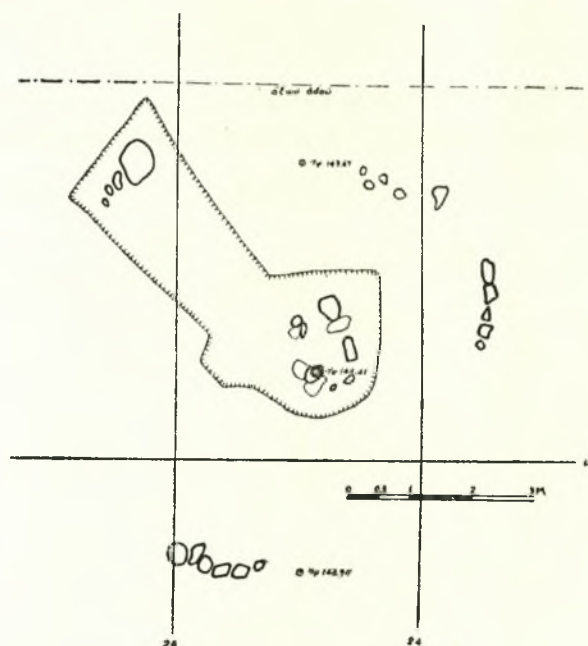
βέβαιον ἑξαγμα τύμβου οὐδὲν εὑρέθη οὔτε ἐν τῇ ἐπιχώσει τοῦ ἑξαγματος οὔτε ἐντὸς σταυροειδοῦς περίπου τομῆς, τὴν ὁποίαν ἠνοιζαμεν οὐχὶ καθ' ἡμετέραν βούλησιν, ἀλλὰ ἀκολουθοῦντες ἀσφαλῶς προηγηθεῖσαν σκαφήν κατὰ τὸ σχῆμα τοῦτο. Ἡ κανονικότης τῆς προηγουμένης ἐπιμελοῦς ταύτης σκαφῆς καὶ τὸ καθαρὸν τῶν χωμάτων καθιστοῦν πιθανὸν ὅτι ὁ τύμβος ἠρευνήθη συστηματικῶς ὑπὸ ἀρχαιολόγου. Ἀποκλειομένης ἐλληνικῆς ἀνασκαφῆς, ἡ ὁποία θὰ ἦτο γνωστή, παραμένει ὡς μόνη πιθανὴ ἐκδοχὴ ἡ

υπόθεσις ὅτι ὁ τύμβος εἶναι εἰς ἐξ ἐκείνων τοὺς ὁποίους ἀνέσκαψε παρανόμως κατὰ τὴν κατοχὴν (1942) ὁ Γερμανὸς ἀρχαιολόγος Dr. Exner⁷, μολονότι ὁ φύλαξ ἀρχαιοτήτων Βεργίνης βεβαίωσι ὅτι ὁ Dr. Exner δὲν ἀνέσκαψε κατὰ τὸ σημεῖον τοῦτο.

Τύμβος VI

Θέσις: ν 24-28. Ὑψος 0,63 μ. Ὀλίγα, ἀλλὰ βέβαια λείψανα περιβόλου ὡς ἐν Σχέδ. 13 (Πρβλ. Πί ν. 104 α). Οὕτω καθίσταται δυνατὸς ὁ ὑπολογισμὸς τῆς διαμέτρου τοῦ τύμβου εἰς 7 μ. περίπου. Τὰ λείψανα τοῦ περιβόλου εἶναι ἡ μόνη σχεδὸν ἐνδειξις περὶ τῆς ὑπάρξεως τοῦ τύμβου. Λίθοι διάσπαρτοι καὶ ἀραιὰ δστρακα ὑπῆρχον κατὰ τὴν

Σχεδ. 13. Ὁ τύμβος VI

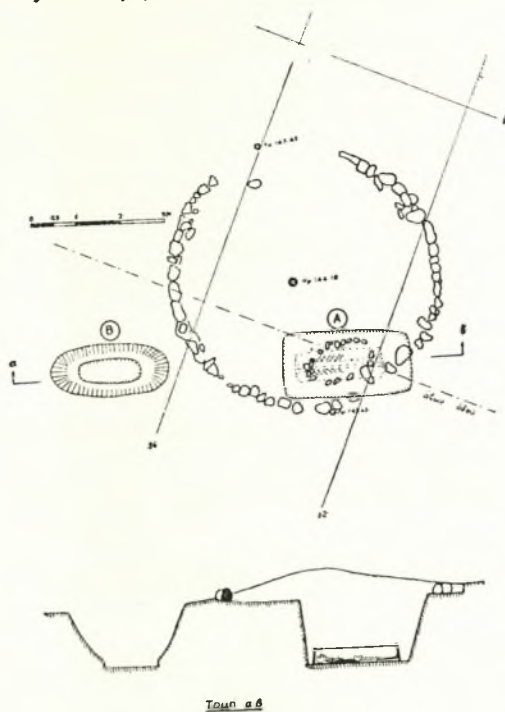
ἐπίχωσιν. Οὐδὲν ἀδιατάρακτον εὔρημα παρατηρήθη καὶ κατὰ σκαφήν, οὐχὶ ἐξαντλητικὴν, εἰς βάθος.

Τύμβος VII

Θέσις: A 32-36. Ὑψος 0,64 μ. Περίβολος κατὰ τὸ πλεῖστον διατηρούμενος (Σχέδιον 14. Πρβλ. 104 β καὶ 107 α). Διάμετρος 6 μ. Εἰς τὰ χώματα τῆς ἐπιχώσεως οὐδὲν ἀξιοσημείωτον. Ὑπὸ τὸν περίβολον, εἰς βάθος 1,50 μ. περίπου, εὐρέθη κεραμοσκεπὴς τάφος (Σχέδιον 14 καὶ Πί ν. 105 γ), ἐξωθεν δὲ καὶ παρ' αὐτὸν αἰχμὴ (ὑπ' ἀριθ. VII A 1 ἐν Πί ν. 146 α) καὶ σαυρωτὴρ δόρατος ἀμφότερα κατὰ χώραν τοῦ μεταξὺ ξύλου διαλυθέντος. Ἐντὸς τοῦ τάφου τούτου οὐδὲν ἕτερον ἀντικείμενον ὑπῆρχε πλὴν ὀστέων ἐν διαλύσει.

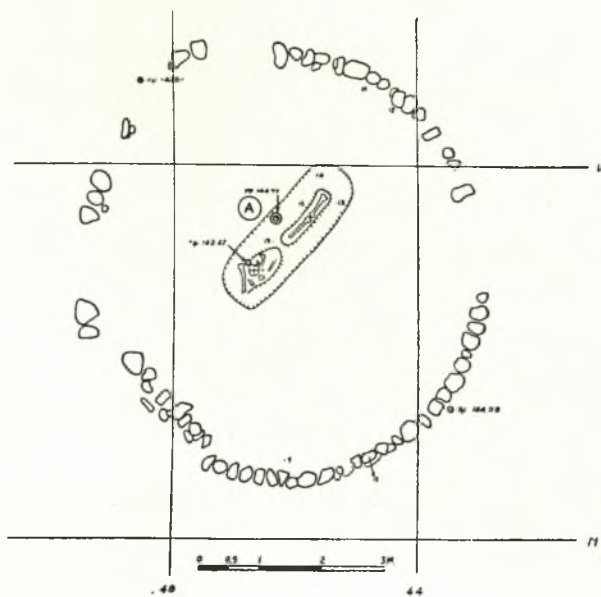
7. Ἴδὲ παραπομπὰς εἰς Man. Andronikos ἔ. ἀ. σελ. 86, σημ. 3.

Ταφή VII B. Ἐκτός τοῦ περιβόλου τοῦ τύμβου VII καὶ εἰς ἀπόστασιν 1 μ. περίπου

Σχεδ. 14. Ὁ τύμβος VII, κάτοψις καὶ τομὴ α-β

πρὸς δυσμάς, τομὴ εἰς βάθος 1,30 μ. ἀπεκάλυψε καὶ ἕτερον τάφον κεραμοσκεπὴ διατεταρα-

Σχεδ. 15. Ὁ τύμβος VIII

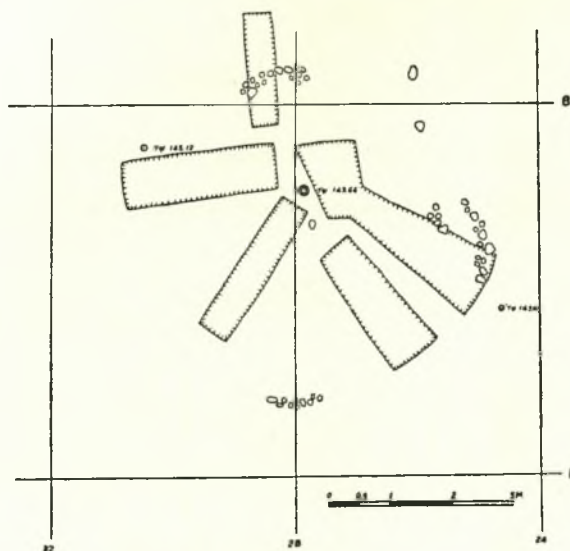
γμένον. Μόνον λίθοι καὶ θραύσματα εὗρέθησαν (ἰδὲ Σχέδιο ν 14 καὶ Πί ν. 105 β).

Τύμβος VIII

Θέσις: ν 44-48. Ύψος 0,93 μ. Περίβολος σαφής, κατὰ τὸ πλεῖστον διατηρούμενος (Σχέδιον 15 καὶ Πί ν. 104 β, 105 α καὶ 110 α). Διάμετρος 7 μ. Ἐν τῇ ἐπιχώσει τοῦ τύμβου εὐρέθησαν διάσπαρτα ἐξαιρετικῶς πολλὰ μικροεὐρήματα π.χ. ὄστρακα ἐκ μεταρικοῦ σκύφου κλπ. (ἀριθ. 11 καὶ 12), σιδηροῦν φύλλον κισσοῦ (ἀριθ. VIII 7 ἐν Σχέδιῳ 10), σιδηροῖ ἤλοι κλπ. Τομὴ εἰς βάθος 1,20 μ. ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τοῦ πέριξ ἐδάφους ἀπεκάλυψε λείψανα ταφῆς ἑλληνιστικῆς πιθανῶς, ἐκ τῆς ὁποίας, πέριξ ὀστέων ἐν διαλύσει (Πί ν. 106 γ), εὐρέθησαν ὄστρακα (ἀριθ. 13-15), σιδηροῦς σαρωτήρ (ἀριθ. 17) βελόνη (ἀριθ. 19) καὶ εἴκοσι περίπου σιδηροῖ ἤλοι διάσπαρτοι (ἀριθ. 18).

Τύμβος IX

Θέσις: Β 28. Ύψος 0,55 μ. Λείψανα περιβόλου ἐπιτρέπουν ὑπολογισμὸν διαμέτρου 5,50 μ. Εἰς τὴν ἐπίχωσιν τοῦ τύμβου εὐρέθησαν μόνον ὄστρακα ἀνήκοντα εἰς κυάθια κλπ. Τομαὶ εἰς βάθος ὡς ἐν Σχέδιῳ 16 (πρβλ. Πί ν. 105 δ) οὐδὲν σημαντικὸν ἀπέδωσαν.

Σχεδ. 16. Ὁ τύμβος IX

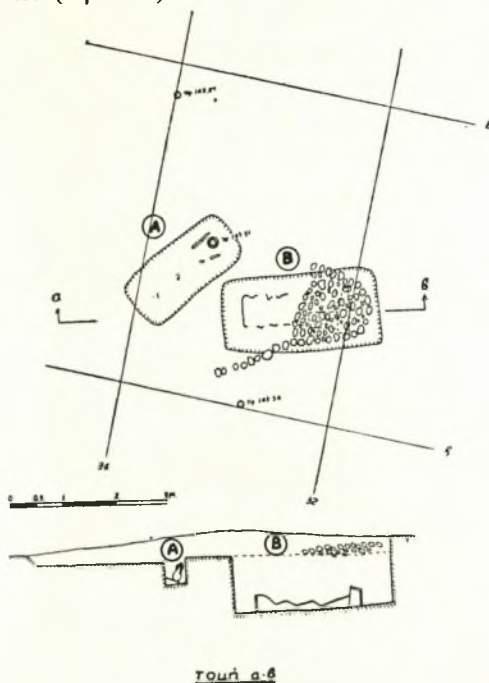
Τύμβος X

Θέσις: β 32-36. Ύψος 0,41 μ. Λείψανα περιβόλου, τὰ ὅποια δὲν καθιστοῦν δυνατόν ὑπολογισμὸν διαμέτρου (Ἰδὲ Πί ν. 105 δ καὶ 107 α). Οὐδὲν σημαντικὸν ἐν τῇ ἐπιχώσει. Δύο τομαὶ εἰς βάθος (0,40 μ. καὶ 1 μ.) ἀπεκάλυψαν λείψανα ἰσαριθμῶν ταφῶν (Α καὶ Β ἐν τῷ Σχέδιῳ 17).

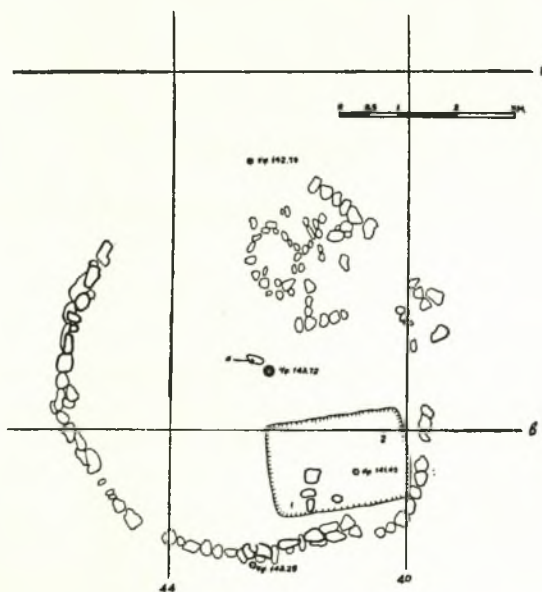
Ταφὴ Α. Ἐν αὐτῇ εὐρέθησαν, ἐκτὸς ὀλίγων ὀστέων ἐν διαλύσει, μόνον ἀμφορεῖς ἀκέ-

ραιος ύψους 0,35 μ. (Πί ν. 106 α, ύπ' αριθ. 1 ἐν τῷ Σ χ ε δ ί φ) καὶ λείψανα σιδηρῶν ἀντικειμένων κατιωμένων (ἀριθ. 2).

Σχεδ. 17. Ὁ τύμβος Χ, κάτωφης καὶ τομή α-β

Σχεδ. 18. Ὁ τύμβος ΧΙ

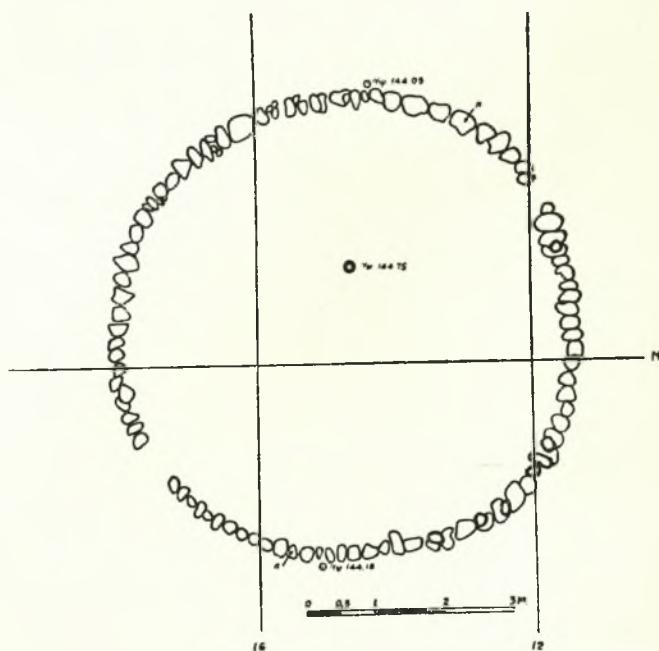
Ταφή Β. Ὁ κεραμοσκεπὴς τάφος Β (Πί ν. 106 δ) οὐδὲν εὗρημα ἀπέδωσε.

Τύμβος XI

Θέσις : β 40-44. Ύψος 0,68 μ. Περίβολος, ἐν μέρει διατηρούμενος, διαμέτρου 6,50 μ. περίπου (Ίδὲ Πί ν. 105 δ). Ἐν τῇ ἐπιχώσει οὐδὲν ἀξιοσημείωτον. Τομὴ εἰς βάθος 1,85 μ. ἀπεκάλυψε λείψανα ἐλληνιστικῆς ταφῆς ἤτοι κυάθιον (ἀριθ. 2 ἐν τῷ Σχ ε-δ ί φ 18), ὄστρακα ἐτέρου ἀγγείου (ἀριθ. 3) καὶ περὶ τοὺς 15 ἡλούς (ἀριθ. 1).

Τύμβος XII

Θέσις : Ν 12-16. Ύψος 0,64 μ. Ἀριστα διατηρούμενος περίβολος διαμέτρου 7 μ. (Σχ ἔδ ι ο ν 19. Πρβλ. Πί ν. 95 δ, 96 α, 97 α καὶ 107 β). Σχετικῶς πολλὰ ὄστρα-

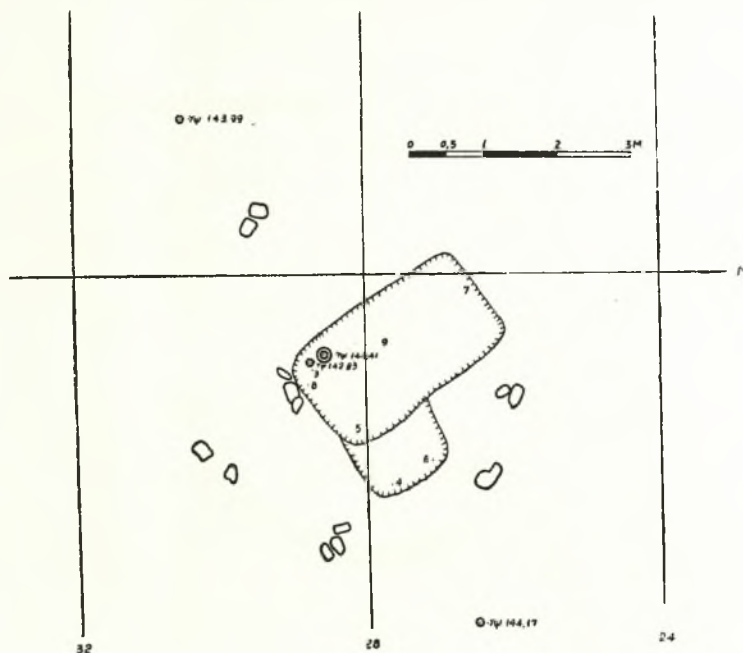
Σχ εδ. 19. Ὁ τύμβος XII

κα ἀγγείων πρῶιμων ἐλληνιστικῶν χρόνων εὐρέθησαν διάσπαρτα ἐντὸς τῆς ἐπιχώσεως τοῦ τύμβου. Ἰδιαίτερος ἀξιοσημείωτος ἡ πρόχους ἐν Πί ν. 106 β, καὶ τὸ ἐν Πί ν. 145 α χαλκοῦν ἀντικείμενον XII 4. Ταφὴ δὲν ἐβεβαιώθη.

Τύμβος XIII

Θέσις : Ν 28. Ύψος 0,33. Δὲν εὐρέθη διατηρημένος περίβολος, ὥστε δὲν κατέστη δυνατόν νά ὑπολογισθῇ διάμετρος, εἰ μὴ μόνον κατὰ προσέγγισιν, περίπου 7 μ. (ἰδὲ Πί ν. 104 α, 107 α καὶ 110 α). Ἀραιοὶ λίθοι καὶ εὐρήματα διάσπαρτα ἐντὸς τῆς ἐπιχώσεως. Εἰς βάθος 1,25 μ. περίπου ὄστρακα ἐκ δακρυδόχων (ἀριθ. 4-6 ἐν τῷ Σχ ε-

δ ί φ 20), ἀμφορέως (ἀριθ. 3) καὶ κυαθίου (ἀριθ. 7), θραύσματα μεταλλικῶν ἀντικειμένων (ἀριθ. 1-2, 8 καὶ 9), οὐδὲν ἰδιαίτερος σημαντικὸν ταφῆς ἀδιαταράκτου.

Σχεδ. 20. Ὁ τύμβος XIII

Τύμβος XIV

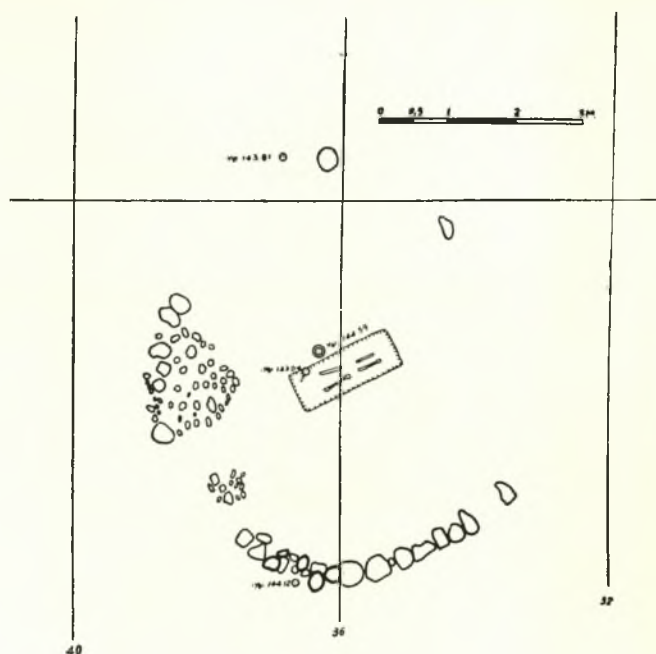
Θέσις: N 36. Ὑψος 0,63 μ. Λείψανα περιβόλου δὲν ἐπιτρέπουν ὑπολογισμὸν διαμέτρου (ἰδὲ Σ χ ε δ ι ο ν 21 καὶ Π ί ν. 104 α, 107 α καὶ 110 α). Κατὰ προσέγγισιν 7 μ. Ἐκ τῆς ἐπιχώσεως τοῦ τύμβου προῆλθε χαλκῇ πόρπη ὀκτώσχημος οὐχὶ κατὰ χώραν (ἀριθ. 1 ἐν Σ χ ε δ ι ο ν 21). Ἐν τομῇ εἰς βάθος 1 μ. περίπου ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τοῦ πέριξ ἐδάφους εὗρέθη τὸ μόνωτον ἀγγεῖον εἰς Π ί ν. 106 β δεξιὰ, πλησίον διαλελυμένου σκελετοῦ, ὃ ὁποῖος ἔσφζε κατὰ χώραν τὰ ὀστέα τῶν σκελῶν (Π ί ν. 108 α).

Τύμβος XV

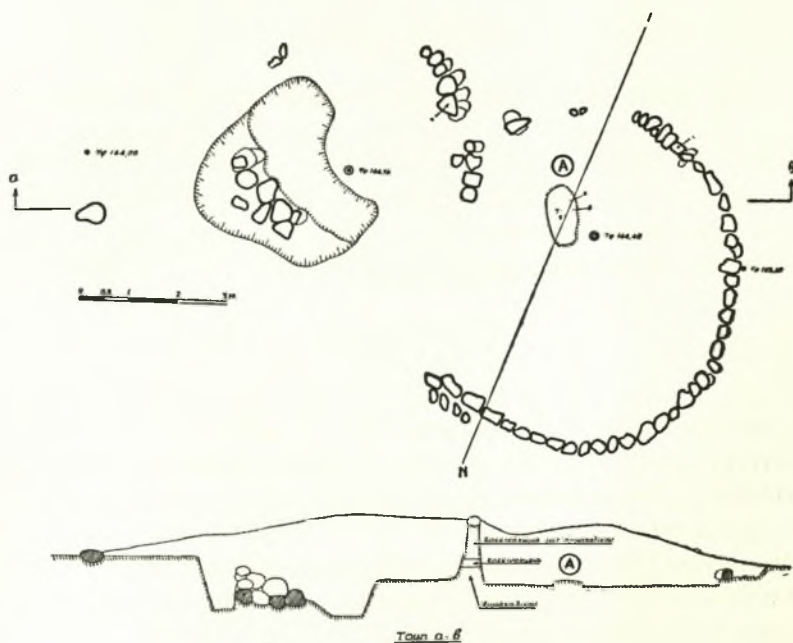
Θέσις ἐκτὸς τῆς πασσαλωθείσης ζώνης, ἀνατολικῶς τοῦ τύμβου XVI, περὶ οὗ κατωτέρω. Κατὰ τὴν ἀνασκαφὴν ἐβεβαιώθη ὅτι ἐπρόκειτο πράγματι περὶ δύο τύμβων, ἐξ ὧν ὁ νότιος ἔβαινε ἐν μέρει ἐπὶ τοῦ βορείου, ὅθεν ὁ τύμβος ὠνομάσθη δίδυμος, ἐκάτερος δὲ τῶν ἀρχικῶν δύο τύμβων ὠνομάσθη XVN καὶ XVB. Τὰ ὕψη τῶν κορυφῶν τῶν τύμβων παρέχονται εἰς τὸ Σ χ ε δ ι ο ν 22 (πρβλ. Π ί ν. 93 α ἐμπρὸς ἀριστερὰ καὶ Π ί ν. 107 β εἰς τὸ βάθος, ὅπου μόνον ὁ XVB εἶναι ἐν μέρει ἀνεσκαμμένος). Ἡ σκαφή εἰς βάθος διὰ τὴν ταφὴν τοῦ τύμβου XVN κατέστρεψεν ἐν μέρει τὸν περίβολον τοῦ τύμβου XVB, διατηρούμενον κατὰ τὰ λοιπὰ ὡς ἐν Σ χ ε δ ι ο ν 22. Ἀντιθέτως ὁ περίβολος τοῦ ὑπερκειμένου τύμβου XVN μόνον κατὰ μικρὰ μέρη ἐβεβαιώθη (ἰδὲ Π ί ν. 109 α). Πλουσιώτερα εὐρήματα ἀπέδωκεν ὁ τύμβος XVB, μάλιστα κατὰ τὰ λείψανα πυρᾶς ὑπὸ τὴν κορυφὴν τοῦ τύμβου καὶ εἰς τὸ αὐτὸ πρὸς τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ πέριξ ἐδάφους ὕψος (ἰδὲ Π ί ν. 109 α, β).

Ἐκεῖ, ἐν μέσφ τεφροχωμάτων, εὗρέθησαν θρυμματισμένα σκυφίδια, κυάθια, καὶ δακρυ-

Σχεδ. 21. Ὁ τύμβος XIV

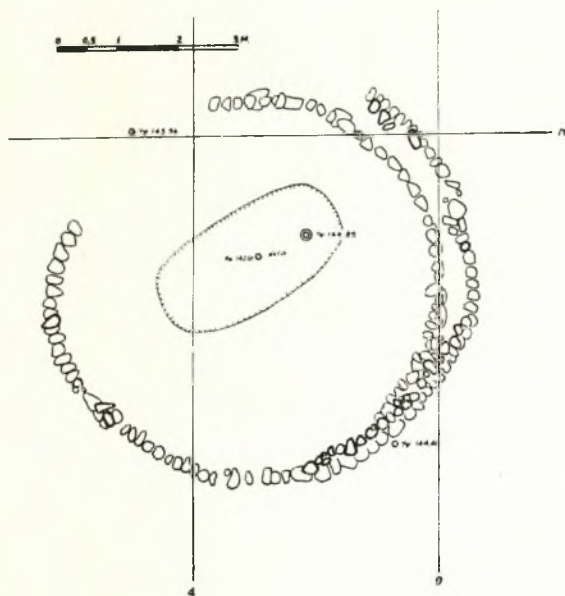
Σχεδ. 22. Ὁ τύμβος XV, κάτοψις καὶ τομή α-β

δόχοι (ἀριθ. 6 καὶ 8 ἐν τῷ Σ χ ε ῖ φ 22), αἰχμη δόρατος μήκους 0,34 μ. (ἀριθ. 7), κλπ.

Σκαφαι εἰς βάθος, μάλιστα ἐν τῷ τύμβῳ XVΝ, οὐδὲν ἀδιατάρακτον ἢ ἄλλως σημαντικὸν ἀπέδωσαν πλὴν διασπάρτων ὀστράκων ἐξ ὧν τινὰ καὶ προϊστορικά.

Τύμβος XVI

Θέσις : ΝΟ-4. Ὑψος 0,64 μ. Περίβολος κατὰ μοναδικὴν περίπτωσιν ἐν μέρει διπλοῦς. Δὲν ἐξηκριβώθη ἂν μέρος ἀνήκει εἰς διάφορον χρόνον κατασκευῆς (ἰδὲ Σχέδιον 23 καὶ Πί ν. 93 α, 95 δ, 97 α, 107 β, καὶ 108 β). Διάμετρος περίπου 7 μ. Ἐντὸς τῆς ἐπιχώσεως οὐδὲν σημαντικὸν πλὴν χαλκοῦ περιειλιγμένου σύρματος προϊστορικῆς ἐποχῆς ἀνήκοντος προφανῶς εἰς τὰ φορητὰ χρώματα. Τομὴ εἰς βάθος 2,10 μ. ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τοῦ πέριξ ἐδάφους, ἀπέδωκεν, εἰς βάθος 1,70 μ., κρανίον καὶ παρ' αὐτὸ νόμισμα χαλκοῦν τοῦ Κασσάνδρου, ὅμοιον πρὸς τὸ ἐν Πί ν. 95 γ. Εἰς τὴν αὐτὴν ταφὴν πιθανῶς ἀνήκουν ψῆφοι ἐπί-

Σχ. 23. Ὁ τύμβος XVI

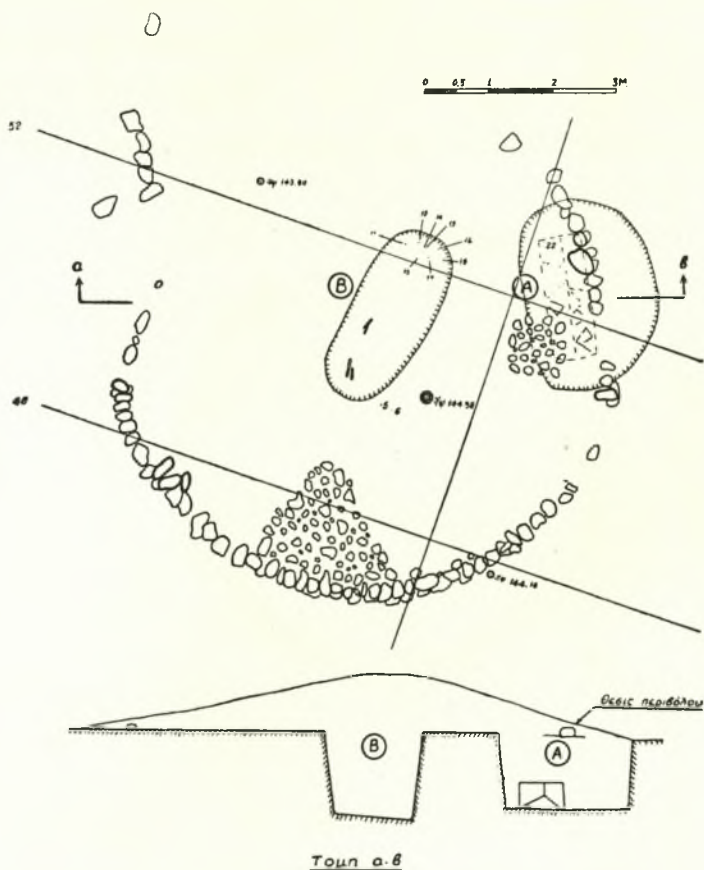
χρυσοὶ εὑρεθεῖσαι περὶ τὸ κρανίον καὶ εἰς ἀπόστασιν 1,70 μ. περίπου πρὸς δυσμὰς τεμάχια ἀγγείων, ἐνῶ ἄλλα ἀγγεῖα εἰς θραύσματα καὶ ἤλοι μὲ χαλκὴν κεφαλὴν εὐρέθησαν πέριξ διάσπαρτοι.

Τύμβος XVII

Θέσις : Ν 48-52. Ὑψος 0,95 μ. Περίβολος ἐπαρκῶς διατηρούμενος διὰ τὸν καθορισμὸν διαμέτρου, περίπου 7,50 μ. (ἰδὲ Σχέδιον 24 καὶ Πί ν. 110 α). Ἐντὸς τῆς ἐπιχώσεως ἀραιὰ ὄστρακα ἀγγείων καὶ θραύσματα μεταλλικῶν ἀντικειμένων οὐχὶ κατὰ χώραν. Δύο τομαὶ εἰς βάθος 1,20 μ. (Α) καὶ 1,30 μ. (Β ἐν τῷ Σχέδιῳ 24) ἀπεκάλυψαν κεραμοσκεπὴ τάφον καὶ μέρος κτερισμάτων ἄλλης ταφῆς.

Ταφὴ Α. Καλυπτόμενος ἐν μέρει ὑπὸ τοῦ περιβόλου τοῦ τύμβου ὁ κεραμοσκεπὴς τάφος Α, Πί ν. 111 α) ἐπαρουσίασεν εὐχάριστον ἐκπληξιν μετὰ τὴν ἀπομάκρυνσιν τῶν κα-

λυπτόντων τὸν τάφον συνήθων κεράμων (Πί ν. 111 β). Ἀπεκαλύφθη κεραμὶς εἰς τεμάχια διακοσμουμένη με φοινικοειδῆ δένδρα, ἐν μέγα κατὰ τὸν ἄξονα καὶ ἕτερον μικρότερον ἄριστερά. Διὰ τριῶν γλυφῶν ἀποδίδονται ἰσάριθμοι ρίζαι καὶ ὁ κορμός, ὁ ὁποῖος φέρει ἐπὶ πλέον τετραπλὴν σειρὰν ἐμπιέστων στιγμάτων. Οἱ κλάδοι καὶ ἡ κορυφή ἀποδίδονται ἐπίσης διὰ γλυφῶν. Δεξιὰ, ὑπὲρ τὴν ρίζαν τοῦ κατὰ τὸν ἄξονα δένδρου, μονόγραμμα ἐπίσης ἐμπιέστον ΗΡ, πιθανῶς ἀντὶ Ἡρ(ως). Ἀφαιρεθείσης καὶ τῆς κεραμίδος

Σχεδ. 24. Ὁ τύμβος XVII, κάτωσις καὶ τομὴ α-β

ταύτης ἀπεκαλύφθη σκελετὸς νεκροῦ ἐν διαλύσει (Πί ν. 111 γ). Κυάθιον παρὰ τοὺς πόδας ἀπετέλει τὸ μόνον κτέρισμα (ἀριθ. 22 ἐν τῷ Σ χ ε δ ί φ 24. Πρβλ. Πί ν. 111 γ).

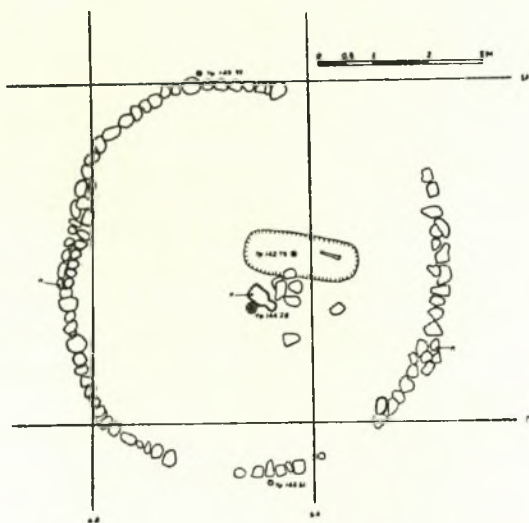
Ταφή Β. Παρὰ τὸ κέντρον τοῦ τύμβου ὁ τάφος Β περιεβάλλετο ὑπὸ ἀσβεστοκονιάματος, διὰ τοῦ ὁποῖου προφανῶς εἶχον ἀλείψει τὰς παρειὰς τοῦ σκάμματος. Τοῦτο διακρίνεται καὶ ἐν Πί ν. 110 β, ὅπου ἐπίσης εἰκονίζονται ἐν τῇ θέσει τῆς εὐρέσεως καὶ τὰ πλείστα τῶν εὐρημάτων ἥτοι ἀμφορεῖς (ἀριθ. 11 ἐν τῷ Σ χ ε δ ί φ), τρεῖς δακρυδόχοι (ἀριθ. 12, 16 καὶ 17), πρόχους (ἀριθ. 13), πυξίς (ἀριθ. 15 καὶ 18) καὶ λύχνος (ἀριθ. 14).

Τύμβος XVIII

Θέσις : N 60. Περίβολος έπαρκώς διατηρούμενος δια τὸν ὑπολογισμὸν διαμέτρου 5 μ. περίπου (Πί ν. 110 γ). Εἰς τὴν ἐπίχωσιν οὐδὲν σημαντικόν. Εἰς μικρὸν βάθος τεμάχια κεράμων ἀνήκοντα εἰς διαλυθεῖσαν ταφήν, καὶ ἴχνη πυρᾶς (Πί ν. 110 δ).

Τύμβος XIX

Θέσις : N 64-68. Ὑψος 0,52 μ. Περίβολος, κατὰ τὸ πλεῖστον διατηρούμενος, διαμέτρου 7 μ. (ἰδὲ Σ χ έ δ ι ο ν 25 καὶ Πί ν. 112 α, ὅπου, ἀριστερά, διακρίνεται ὁ κατὰ τὸ 1953 ἀνασκαφεὶς ὑπὸ τοῦ κ. Μαν. Ἀνδρονίκου τύμβος 2 μετὰ ἐλληνιστικοῦ τάφου⁸, διακρι-

Σχέδ. 25. Ὁ τύμβος XIX

νομένου ὡσαύτως ἐν τῇ εἰκόνι). Ἐντὸς τῆς ἐπιχώσεως, πλὴν ἀραιῶν ὀστράκων καὶ λίθων, εὗρέθη ἰδιόμορφος πῶρος, ὁ ὁποῖος δὲν εἶναι ἐντελῶς ἀδύνατον νὰ ἐτέθη ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ τύμβου (ὅπου καὶ εὗρέθη κεχωσμένος) ὡς σῆμα (εἰκονίζεται ἐν Πί ν. 112 β). Οὐδὲν ἕτερον εὑρημα.

Τύμβος XX

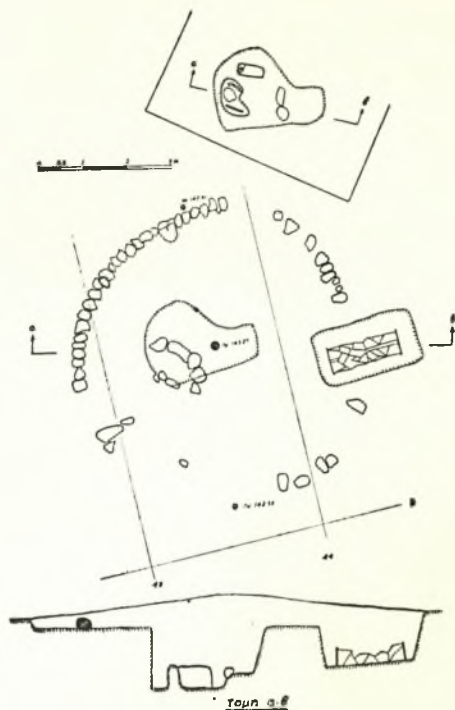
Θέσις : B 44-48. Ὑψος 0,69 μ. Περίβολος, διατηρούμενος κατὰ μέρη, διαμέτρου 7 μ. περίπου (Σ χ έ δ ι ο ν 26). Εἰς τὴν ἐπίχωσιν ὄστρακα καὶ λοιπὰ μικροεuryήματα οὐχὶ κατὰ χώραν. Ἐντὸς τομῆς κατὰ τὸ κέντρον τοῦ τύμβου, εἰς βάθος 0,80 μ. περίπου εὗρέθησαν τεμάχια ἀγγείων καὶ ὅστᾳ τεταραγμένης ταφῆς (Πί ν. 112 γ). Ἐτέρα τομὴ εἰς βάθος 1,10 μ. ὑπὸ τὸν περίβολον ἀπεκάλυψε κεραμοσκεπὴ τάφον (Πί ν. 113 α καὶ γ).

8. ΠΑΕ 1953, σελ. 141 κ.έ.

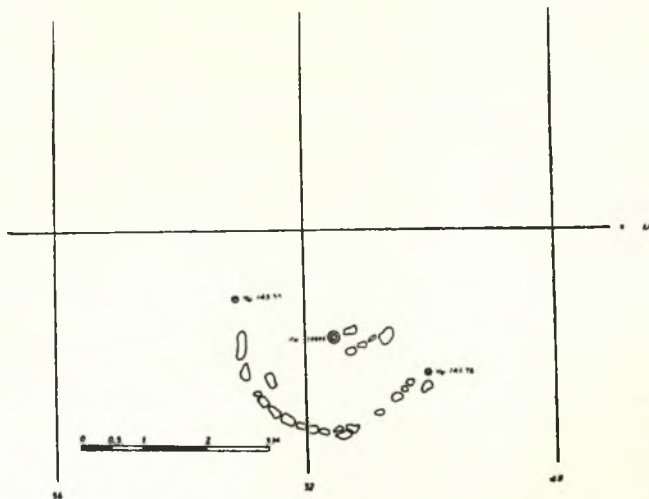
Τύμβος ΧΧΙ

Θέσις: ν 52. Ύψος 0,41μ. Περίβολος, κατά τὸ ἥμισυ, διαμέτρου 3μ. Οὐδὲν σημαντικὸν μέχρι βάθους 1,30 μ. Ἰδὲ Σχέδιον 27.

Σχεδ. 26. Ὁ τύμβος ΧΧ, κάτοψις, τομή α-β καὶ λεπτομέρεια

Κατὰ τὸ 1960 ἐκτὸς τῶν περιγραφέντων ἀνεσκάφησαν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον καὶ ἕτεροι 20 περίπου τύμβοι. Ἡ ἐργασία αὕτη συνεπλήρωσε τὴν πρώτην φάσιν μόνον τῆς ἀνασκαφῆς, δηλαδή τὴν ἐρευναν τῆς ἐπιχώσεως τοῦ τύμβου. Κατὰ τὸ ἔτος 1961 ὀλοκληρώθη ἡ ἀνασκαφή καὶ ἐπερατώθη ἡ ἐρευνα ὀλοκληροῦ τῆς ζώνης, διότι αἱ ἐνδιαφερόμεναι διὰ τὴν ὁδοποιίαν ἀρχαὶ ἠπείγοντο. Αἱ εἰς Πί ν. 113 β καὶ δ φωτογραφίαι παρέχουν ἰδέαν τοῦ ἐκτελεσθέντος κατὰ τὸ 1960 ἔργου εἰς τοὺς τύμβους μετὰ τὸν ΧΧΙ. Ἡ περιγραφή τούτων ἀφέθη διὰ τὴν Ἐκθεσιν τοῦ ἔτους 1961, ὅτε θὰ εἶχεν ὀλοκληρωθῇ ἡ ἐρευνά των. Ἐν συνεχείᾳ παρέχεται ἡ περιγραφή τῶν δύο τύμβων, τοὺς ὁποίους διέσχισεν ἀρδευτικὴ αὐλάξ, ὅθεν προεκλήθη ἡ ἀνάγκη ἀνασκαφῆς των (ἰδὲ ἀνωτ. σελ. 218 κέ.). Ἐπιφυλάξαντες τοὺς ἀριθμοὺς ἀπὸ I ἕως ΧCIX διὰ τοὺς τύμβους τῆς ζώνης τῆς ὁδοῦ, ὠνομάσαμεν τοὺς δύο τούτους τύμβους C καὶ CI, προτιθέμενοι νὰ δώσω-

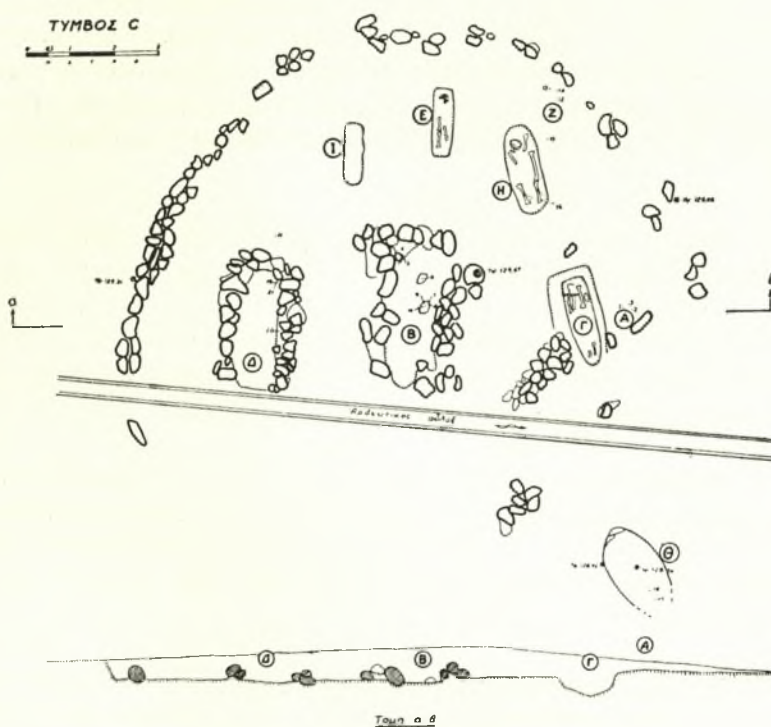

Σχεδ. 27. Ὁ τύμβος ΧΧΙ

μεν τοὺς ἐν συνεχείᾳ ἀριθμοὺς εἰς τυχὸν ἄλλους τύμβους, τῶν ὁποίων ἐνδεχομένως θὰ ἐπιβληθῇ σωστικὴ ἀνασκαφή εἰς τὸ μέλλον.

Τύμβος C

Ἡ θέσις τοῦ τύμβου εὐρίσκεται βορείως τῆς κοινότητος Βεργίνης εἰς ἀπόστασιν 40 μ. περίπου ἀπὸ τῆς ὑπὸ κατασκευὴν νέας ὁδοῦ ἀπὸ φράγματος Ἀλιάκμονος εἰς Μελίκην, ἐπὶ τῆς γραμμῆς τῆς ἀρδευτικῆς αὐλακὸς ὡς δεικνύει ἡ φωτογραφία ἐν Πί ν. 114 α. Τὸ ὕψος τοῦ τύμβου ἦτο ἀνεπαίσθητον: 0,54 μ. περίπου ἐπὶ διαμέτρου 14 μ. περίπου. Λεῖψανα ἐπαρκῆ διὰ νὰ βεβαιώσουν περίβολον ὡς ἐν Σ χ ε δ ί φ 28 (π ρ β λ. Π ί ν. 114 α). Μεταβυζαντινὰ ὄστρακα ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας μετὰ διασπάρτων προϊστορικῶν ὀστράκων ἔπεισαν ἐξ ἀρχῆς, ὅτι ἦτο προϊστορικὸς καὶ εἶχε διαταραχθῇ κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους. Κατὰ τὴν ἀνασκαφὴν τῆς ἀβαθοῦς ἐπιχώσεως, μεταξὺ λίθων, οἱ ὅποιοι ἀρχικῶς ἀνῆκον

Σχεδ. 28. Ὁ τύμβος C, κάτοψις καὶ τομὴ α-β

πιθανώτατα εἰς τὸν περίβολον τοῦ τύμβου ἢ ταραχθέντων προϊστορικῶν τάφων του, εὐρέθησαν καὶ ἀσημαντὰ ὄστρακα ὡς καὶ κατὰ τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ τύμβου. Ἐπίσης τὸ ἐν Πί ν. 145 α χαλκοῦν πεταλόσχημον ἀντικείμενον C 11. Εἰς μικρὸν βάθος ὑπὸ τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ πέριξ ἐδάφους εὐρέθησαν προϊστορικαὶ ταφαὶ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἦττον τεταραγμέναι, εἰς μεγαλύτερον δὲ βάθος εὐρέθησαν ταφαὶ χριστιανικαὶ τῶν χρόνων τῆς Τουρκοκρατίας (π ρ β λ. τομὴν α-β ἐν Σ χ ε δ ί φ 28).

Ταφὴ Α. Ἐκ τῆς ταφῆς Α διεσώθη μόνον μέρος τοῦ περὶ τὴν κεφαλὴν τμήματος ὡς προκύπτει ἐκ τῶν δύο τοξωτῶν πορπῶν, αἱ ὅποιαι εὐρέθησαν ἀδιατάρακτοι (ἀριθ. 2 καὶ

3 ἐν τῷ Σ χ ε δ ί φ 28 καὶ ἐν Π ί ν. 145 α) ὡς καὶ πρόχους παρ' αὐτὰς (Π ί ν. 115 α καὶ ἀριθ. 1 ἐν τῷ Σ χ ε δ ί φ. Πρβλ. καὶ Π ί ν. 114 γ καὶ 115 γ).

Ταφή Β. Ἡ ταφή Β περιεβάλλετο ὑπὸ περιβόλου ἐξ ὀγκωδῶν λίθων, ὁ ὁποῖος εὐρέθη τεταραγμένος (ιδὲ Σ χ ε δ ι ο ν 28 καὶ Π ί ν. 114 β) ὡς καὶ ἡ ταφή. Ἐκ τοῦ περιεχομένου τοῦ τάφου εὐρέθησαν τεμάχια σιδηροῦ ξίφους (ἀριθ. 6 ἐν τῷ Σ χ ε δ ί φ) καὶ ὑψηλότερον τέσσαρες χαλκοὶ δακτύλιοι (ἀριθ. 7-10 ἐν τῷ Σ χ ε δ ί φ καὶ ἐν Π ί ν. 145 α. Πρβλ. καὶ Π ί ν. 114 δ), ἐπίσης δὲ τὸ ἐν Π ί ν. 115 α (δεξιὰ) ἀγγεῖον μετὰ τριῶν μαστοειδῶν ἀποφύσεων (ἀριθ. 4 ἐν τῷ Σ χ ε δ ί φ). Ὅστρακα μεταβυζαντινὰ ἀνάμικτα εἰς τὰ χρώματα τοῦ τάφου ἐπειθον περὶ τῆς διαταράξεως τῆς ταφῆς.

Ταφή Γ. Μεταξὺ τῶν τάφων Α καὶ Β εἰς σχετικῶς μεγαλύτερον βάθος εὐρέθη λάκκος, ἐντὸς τοῦ ὁποῖου ὑπῆρχον καλῶς διατηρούμενα ὀστᾶ οὐχὶ σκελετοῦ τεθαμμένου κανονικῶς, ἀλλὰ συγκεντρωμένα τὰ πλεῖστα κατὰ τὸ κρανίον καὶ ὀλίγα κατὰ τὸ ἕτερον ἄκρον τοῦ λάκκου. Οὐδὲν κτέρισμα (ιδὲ Π ί ν. 117 γ, ὅπου ἡ περιγραφή τῆς εἰκόνος εἶναι λανθασμένη). Πρβλ. κατωτέρω ταφὰς Ε, Η καὶ Ι τοῦ τύμβου C καὶ ταφὰς Α καὶ Γ τοῦ τύμβου CI.

Ταφή Δ. Ὅπως ὁ τάφος Β οὕτω καὶ ὁ Δ περιεβάλλετο ὑπὸ περιβόλου ταραχθέντος (ιδὲ Σ χ ε δ ι ο ν 28 καὶ Π ί ν. 115 δ, πρβλ. Π ί ν. 115 β-γ). Ὑπὸ ὀγκῶδεις λίθους εὐρέθησαν τὸ δίδωτον ἀγγεῖον ἐν Π ί ν. 115 ε (ἀριθ. 19 ἐν τῷ Σ χ ε δ ί φ) καὶ παρ' αὐτὸ χαλκοῦς δακτύλιος (ἀριθ. 21). Ὅγκῶδεις λίθοι ἐκάλυπτον καὶ τὸ ἐν Π ί ν. 115 δ χαλκοῦν ξίφος μήκους 0,72 μ., (ἀριθ. C Δ 20), τὸ πολυτιμότερον εὔρημα τοῦ νεκροταφείου τῆς Βεργίνης, ἀνήκον εἰς βόρειον τύπον καὶ εἰς τὸ τέλος τῆς χαλκῆς ἐποχῆς (Π ί ν. 146 α)⁹.

Ταφή Ε. Ἡ ταφή Ε (Π ί ν. 117 α) διέσωζε σκελετὸν ἐν διαλύσει ἀδιατάρακτον, ἀκτέριστον, προσανατολισμένον κατὰ τὸν χριστιανικὸν τρόπον, ὥστε εἶναι βέβαιον, ὅτι ἀνήκει, ὡς καὶ οἱ ἐπόμενοι Η καὶ Ι, εἰς τοὺς χρόνους τῶν κατὰ τὴν ἐπίχωσιν διασπάρτων μεταβυζαντινῶν ὀστράκων. Ἰδὲ κατωτέρω ταφὰς Η καὶ Ι τοῦ τύμβου C καὶ ταφὰς Α καὶ Γ τοῦ τύμβου CI.

Ταφή Ζ. Ἐκ τῆς προϊστορικῆς ἄνευ περιβόλου ταφῆς Ζ διεσώθησαν τὰ συνήθως κατὰ τὰ ἄκρα τοῦ τάφου τοποθετούμενα ἀγγεῖα ἥτοι τὸ φιαλόσχημον καὶ ἡ πρόχους ἀριστερὰ ἐν Π ί ν. 119 δ (ἀριθ. 13 καὶ 14 ἐν τῷ Σ χ ε δ ί φ), ἕτερον φιαλόσχημον μετὰ κομβιοσχήμων λαβῶν (ἀριθ. 12) καὶ ἡ πρόχους δεξιὰ ἐν Π ί ν. 119 δ (ἀριθ. 15 ἐν τῷ Σ χ ε δ ί φ). Ἡ μεταξὺ τῶν τριῶν πρώτων καὶ τοῦ τελευταίου ἀπόστασις ἦτο περίπου 1,10 μ. (ιδὲ καὶ Π ί ν. 116 α-β).

Ταφή Η. Ἡ ταφή Η (Π ί ν. 117 β) εἶχε τὰ αὐτὰ χαρακτηριστικὰ ὡς καὶ ἡ ἀνωτέρω ταφή Ε ἥτοι ἦτο χριστιανικῶν χρόνων. Εὐρέθησαν μάλιστα νεωτερικαὶ πόρπαι (ἀρσενικὲς καὶ θηλυκὲς κόπιττες) εἰς μέγαν ἀριθμὸν παρὰ τοὺς πόδας τοῦ νεκροῦ, ἀνήκουσαι πιθανῶς εἰς ὑψηλὰ ὑποδήματα.

9. Ὅμοια ξίφη ιδὲ τελευταίως ἐν AM 75 (1960) Beil. 27, 1-2 καὶ 31, 1-2.

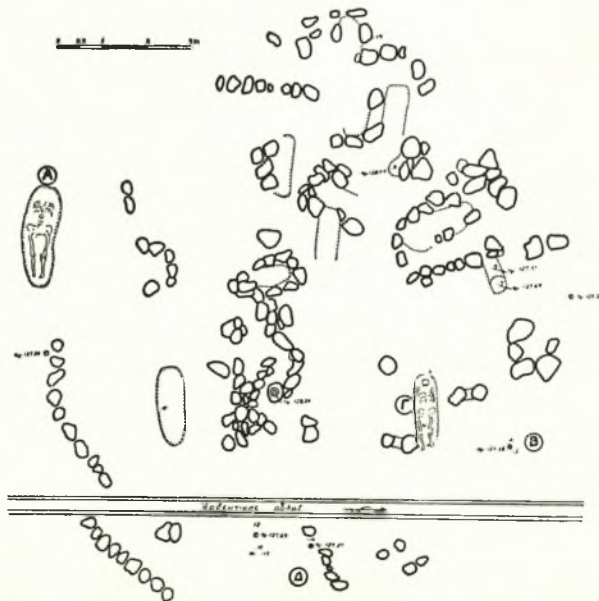
Ταφή Θ. Κατά τὸ πέραν (ἀνατολικῶς) τῆς αὐλακος τμήμα τοῦ τύμβου ὑπὸ καρροποιήτον ὁδὸν (ιδε Πί ν. 114 α ἀριστερά) ἔκειντο τὰ λείψανα ταφῆς ἐντὸς πίθου ἡμικατεστραμμένου (ιδε Σ χ έ δ ι ο ν 28 καὶ Πί ν. 116 γ). Ἐκ τοῦ περιεχομένου τῆς ταφῆς, μετὰ ἐλαχίστων λειψάνων ὀστέων, εὐρέθησαν τὸ ἐν Πί ν. 119 ε δεξιὰ φιαλόσχημον ἄγγειον μετὰ κομβιοσχημῶν λαβῶν (ἀριθ. 17 ἐν τῷ Σ χ ε δ ί φ) καὶ ἡ ἐν Πί ν. 111 γ ἀριστερὰ πρόχους με ὀπισθότμητον ἀποκεκρουμένον στόμιον (ἀριθ. 18 ἐν τῷ Σ χ ε δ ί ω).

Ταφή Ι. Ἡ ταφή Ι εἶναι ἐκ τῶν χριστιανικῶν, ἄνευ οὐδενὸς ἐνδιαφέροντος πλὴν σκελετοῦ.

Ἀξιοπαρατήρητον ὅτι ὁ τύμβος εἶναι ἐκ τῶν ἀρχαιοτέρων προϊστορικῶν τύμβων τοῦ νεκροταφείου Βεργίνης, ὡς δυνάμεθα νὰ κρίνωμεν ἐκ τῶν τοξωτῶν πορπῶν τῆς ταφῆς Α καὶ τοῦ χαλκοῦ ξίφους τῆς ταφῆς Δ.

Τύμβος C I

Ὁ τύμβος C I εὐρίσκεται περὶ τὰ 20 μ. βορείως τοῦ τύμβου C ἐντὸς ἀγροῦ τῆς Ἑλπίδος χήρας Χαραλάμπους Τσακηρίδου. Ἡ περιοχή τῶν τύμβων C καὶ C I, ἐν ἀντιθέσει πρὸς

Σχεδ. 29. Ὁ τύμβος C I

τὴν περιοχὴν τῶν τύμβων I-XXI, καλλιεργεῖται ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν καὶ τοῦτο συνετέλεσεν εἰς τὴν ἐλάττωσιν τοῦ ἀρχικοῦ ὕψους τοῦ τύμβου, ὥστε νὰ εἶναι ἀνεπαίσθητον : 0,70 μ. ἐπὶ διαμέτρου περίπου 12 μ. Μικρὰ τμήματα περιβόλου εὐρέθησαν ἀδιατάρακτα. Ὁ τύμβος C I ἦτο ἀκόμη περισσότερον ταραγμένος ἀπὸ τὸν τύμβον C. Αἱ χριστιανικαὶ ταφαὶ ἦσαν περισσότεραι, ὥστε ὑπὸ τὰς συνθήκας τῆς ἐπείγουσας σωστικῆς ἀνασκαφῆς δὲν ἦτο δυνατόν νὰ δαπανηθῇ χρόνος καὶ χρήματα δι' αὐτάς. Περισσότερα προσπάθεια κατεβλήθη εὐλόγως διὰ τὴν διάσωσιν τῶν προϊστορικῶν εὐρημάτων. (Ἰδε Σ χ έ δ ι ο ν 29 καὶ Πί ν. 118 α).

Ταφή Α. Τὸ ἐνδιαφέρον τῆς χριστιανικῆς ταφῆς Α συνίσταται εἰς τὴν ἀπουσίαν κρανίου παρὰ τὸν καλῶς διατηρούμενον σκελετὸν (Π ί ν. 118 γ, πρβλ. καὶ Π ί ν. 118 α ἄνω δεξιὰ καὶ 118 β ἐπίσης ἄνω δεξιὰ), καὶ εἰς τὴν εὐρεσιν μολυβδίνης σφαίρας πυροβόλου ὄπλου μεταξύ τῶν πλευρῶν τοῦ θώρακος. Τοῦτο καθιστᾷ πιθανόν, ὅτι ὁ νεκρὸς τῆς ταφῆς Α, ἀλλ' ἐνδεχομένως καὶ ἄλλων χριστιανικῶν ταφῶν τῶν δύο τύμβων C καὶ CI, δὲν ἀπέθανεν ἐκ φυσικοῦ θανάτου, ἀλλ' ἐφονεύθη καὶ ἀπεκεφαλίσθη κατὰ μίαν ἐκ τῶν πολλῶν τραγικῶν στιγμῶν τῆς νεωτέρας ἱστορίας τῆς Μακεδονίας.

Ταφή Β. Ἐκ τῆς προϊστορικῆς ταφῆς Β διεσώθησαν ἡ πηλίνη πρόχους εἰς τὸ κέντρον ἐν Π ί ν. 119 ε (ὑπ' ἀριθ. 3 ἐν τῷ Σ χ ε δ ί ω) καὶ φιαλόσχημον ἄγγειον μετὰ κομβιοσχήμων λαβῶν ἐλλιπὲς (ἀριθ. 4). Διακρίνονται ἀμυδρῶς ἐν Π ί ν. 118 α ἀριστερά.

Ταφή Γ. Ἡ χριστιανικὴ ταφή Γ (Π ί ν. 119 β, πρβλ. καὶ Π ί ν. 119 α) ἦτο ἡ μόνη ἐκ τῶν χριστιανικῶν ταφῶν ἡ ὁποία ἔφερε κτέρισμα τὴν ἐν Π ί ν. 119 β διακρινομένην πρόχουν μετὰ τριφυλλοσχήμου στομίου φέρουσαν ὑποπράσινον ἐφυάλωσιν.

Ταφή Δ. Εἰς τὴν προϊστορικὴν ταφήν Δ ἀνήκουν τὰ ἐν τῷ Σ χ ε δ ί ω 29 εὑρήματα : ὑπ' ἀριθ. 12 ἡ εἰς τὸ κέντρον ἐν Π ί ν. 119 ε πρόχους, ὑπ' ἀριθ. 13 φιαλόσχημον ἄγγειον, ὑπ' ἀριθ. 14 ὁμοιον μετὰ κομβιοσχήμων λαβῶν, ὑπ' ἀριθ. 15 ἡ ἐν Π ί ν. 119 γ δεξιὰ πρόχους καὶ ὑπ' ἀριθ. 16 ὄστρακα ἄλλου ἄγγειου.

Ἄλλαι χριστιανικαὶ ταφαί. Ἐκ τῶν ἄλλων χριστιανικῶν ταφῶν καὶ διασπάρτων εὐρημάτων ἀξιοσημεῖωτα καὶ χαρακτηριστικὰ εἶναι τὰ ἐν τῷ Σ χ ε δ ί ω 29 : ὑπ' ἀριθ. 17 ψῆφοι νεωτερικαὶ ὄρμου, ὑπ' ἀριθ. 7 «στάμνα» μὲ διακόσμησιν σπειρῶν διὰ λευκοῦ χρώματος καὶ ὑπ' ἀριθ. 9 τέσσαρα χάλκινα φλουριά.

Κατὰ τὸ ἔτος 1960 εἶχον ἀνασκαφῇ ἐν μέρει καὶ οἱ ἐν συνεχείᾳ εἴκοσι περίπου τύμβοι. Εἶχεν ἀνασκαφῇ ἡ ἐπιχώσις ἐκάστου ἐκ τούτων, ἀλλ' ἐπελθόντος χειμῶνος ἀνεστάλη ἡ ἐργασία, ἵνα συνεχισθῇ κατὰ τὸ ἔτος 1961. Κατωτέρω περιγράφονται ὁμοῦ τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἐργασίας κατὰ τὰς δύο ἀνασκαφικὰς περιόδους εἰς τοὺς τύμβους XXII—LXV ¹⁰.

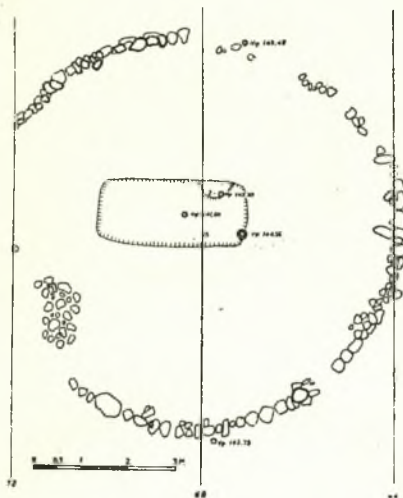
10. Ὅπως κατὰ τὸ 1960 οὕτω καὶ κατὰ τὸ 1961 ἡ σωστικὴ ἀνασκαφὴ τοῦ νεκροταφείου Βεργίνης δὲν θὰ ἦτο δυνατόν νὰ ἀχθῇ εἰς αἰσιον πέρασ, ἀν δὲν ἐξησφαλίζετο ἡ συνεργασία πολυτίμων βοηθῶν. Ἐλ-
λείπει Ἐπιμελητοῦ, τὸ βάρος τῆς ἐπὶ μῆνας σχεδόν συνεχοῦς παρακολουθήσεως τῆς ἀνασκαφῆς καὶ τηρή-
σεως ἡμερολογίου, ὑπὸ τὰς ὁδηγίας μου, ἔφερεν ὁ φοιτητὴς Γεώργιος Μάντζιος βοηθούμενος ὑπὸ τοῦ
ἐγγραμμάτου ἐργάτου Δημητρίου Τσακηρίδου καὶ ἐμπειρῶν εἰς τὴν ἀνασκαφὴν τοῦ νεκροταφείου Ἐπι-
στατῶν. Τὰ σχέδια ἐξετέλεσε καὶ πάλιν μὲ τὴν διακρίνουσαν αὐτὸν εὐσυνειδησίαν καὶ ἐπιμέλειαν ὁ
τοπογράφος κ. Βύρων Σκουρτόπουλος. Κατὰ τὸ 1961 συνειργάσθη, μάλιστα εἰς τὰς μετρήσεις καὶ
τὴν ἐκτέλεσιν λεπτομερειακῶν σχεδίων τῶν ἐπὶ μέρους ταφῶν, καὶ ὁ σχεδιαστὴς κ. Ἀργύριος Κούν-
τουρας. Αἱ φωτογραφίαι κατὰ τὸ πλεῖστον ὀφείλονται καὶ πάλιν εἰς τὸν φωτογράφον κ. Σπυρ.
Τσαβδόρογλου.

Ὁ Πρόεδρος καὶ τὰ Μέλη τοῦ Νομαρχιακοῦ Συμβουλίου Ἡμαθίας συνετέλεσαν τὰ μέγιστα εἰς τὴν
κατὰ τὸ δυνατόν ἄνετον, ἀπὸ ἀπόψεως χρόνου καὶ χρημάτων, διενέργειαν τῆς σωστικῆς ἀνασκαφῆς. Δι-
καιοῦνται νὰ ἐπικαλοῦνται μεθ' ὑπερφηφείας τὴν συνεργασίαν των διὰ τὴν διάσωσιν τῶν ἀρχαιοτήτων
τοῦ Νομοῦ των ὡς παράδειγμα πρὸς μίμησιν.

Οἱ ὑπόλοιποι ὀκτὼ τύμβοι (LXVI—LXXIII), πρὸς ἀποφυγὴν περιττῶν ἐπαναλήψεων καὶ χάριν ἐνότητος καὶ σαφηνείας, θὰ περιγραφοῦν κατὰ τὴν προσεχῆ ἔκθεσιν, ἐπειδὴ ὁ καθαρισμός, ταξινόμησις καὶ πρώτη μελέτη τῶν εὐρημάτων ἐγένετο κυρίως κατὰ τὸ ἔτος 1962.

Τύμβος XXII

Θέσις : βορείως Β 68. Ὑψος 1 μ. Περίβολος βέβαιος, ἑλλιπῆς κατὰ μέρη, διαμέτρου περίπου 8,50 μ. (ιδὲ Σχέδιον 30 καὶ Πίν. 120 β). Ἐν τῇ ἐπιχώσει ὄστρακα

Σχεδ. 30. Ὁ τύμβος XXII

προϊστορικά (XXII 2) καὶ θραύσματα πίθων ἐκ τῶν πέριξ χωμάτων τῶν προϊστορικῶν τύμβων, ὥς καὶ ὁ σιδηροῦς σαυρωτήρ (XXII 1) ἐν τῷ Σχέδιῳ 30. Εἰς βάθος 2,95 μ. ἀπὸ τῆς κορυφῆς τοῦ τύμβου ἀπεκαλύφθη συλημένη ταφή ἑλληνιστικῇ. Εὐρέθησαν σιδηρὰ αἰχμὴ (XXII 5) καὶ τεμάχια πηλίνων ἑλληνιστικῶν ἀγγείων.

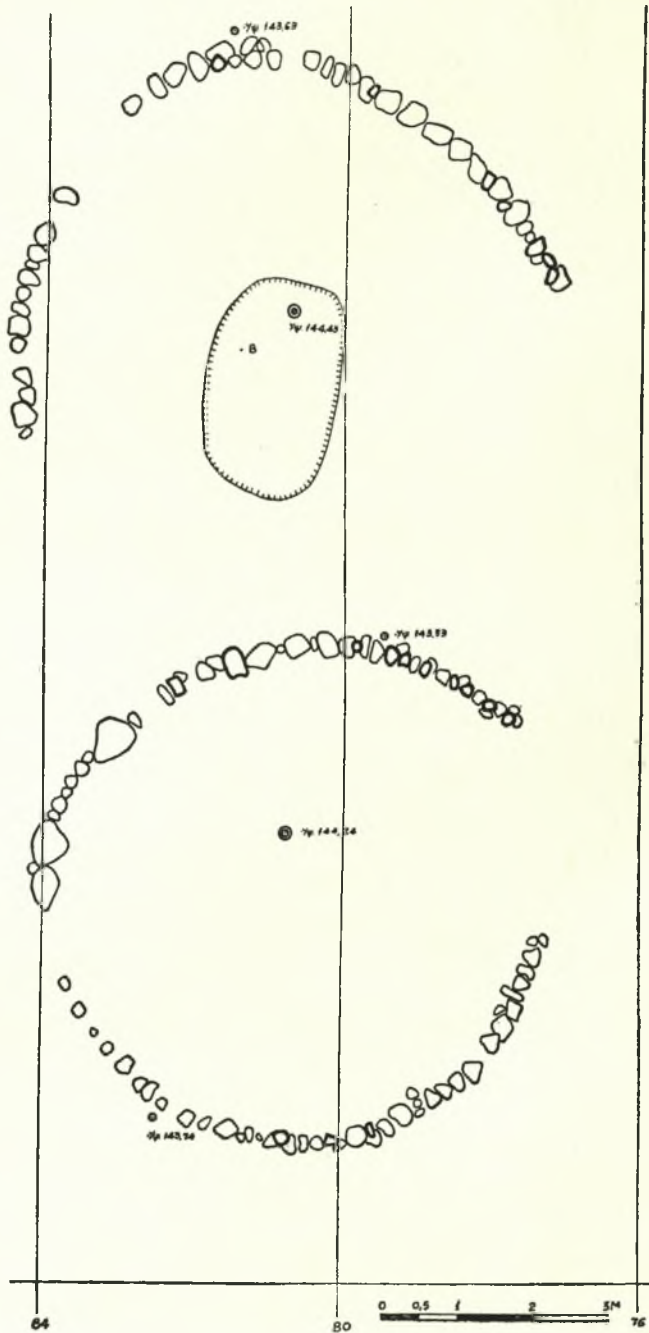
Τύμβος XXIII

Θέσις : βορείως Β 80. Ὑψος 0,85 μ. Μετὰ τὴν ἀνασκαφὴν τῆς ἐπιχώσεως τοῦ τύμβου ἀπεκαλύφθησαν δύο περίβολοι, ἐξ ὧν ὁ νότιος μᾶλλον ἀκέραιος διαμέτρου 7 μ. περίπου, ὁ δὲ βόρειος, διαμέτρου 7,50 μ. περίπου, εὐρέθη ἑλλιπῆς κατὰ τὸ νότιον τμήμα του (ιδὲ Πίν. 120 γ καὶ Σχέδιον 31). Ἐν τῇ ἐπιχώσει ὄστρακα χειροποιήτων προϊστορικῶν ἀγγείων διάσπαρτα, ἀλλὰ καὶ ἑλληνιστικά (π.χ. ἐκ μεγαρικῶν σκύφων), ἐν οἷς καὶ λαβὴ ἀμφορέως μετὰ σφραγίσματος ἑλληνικοῦ. Ἐν τομῇ εἰς βάθος 1,40 μ. ἀπὸ τοῦ ἐπιπέδου τοῦ περιβάλλοντος (ιδὲ Σχέδιον 31) εὐρέθησαν πλῆρες κυάθιον εἰς τεμάχια (XXIII 6), τρεῖς ἥλοι (XXIII 7) καὶ «δακρυδόχος» (XXIII 8).

Τύμβος XXIV

Θέσις : β-B 84-88. Ὑψος 0,42 μ. Περίβολος βέβαιος, ἑλλιπῆς κατὰ τὰ νοτιοανα-

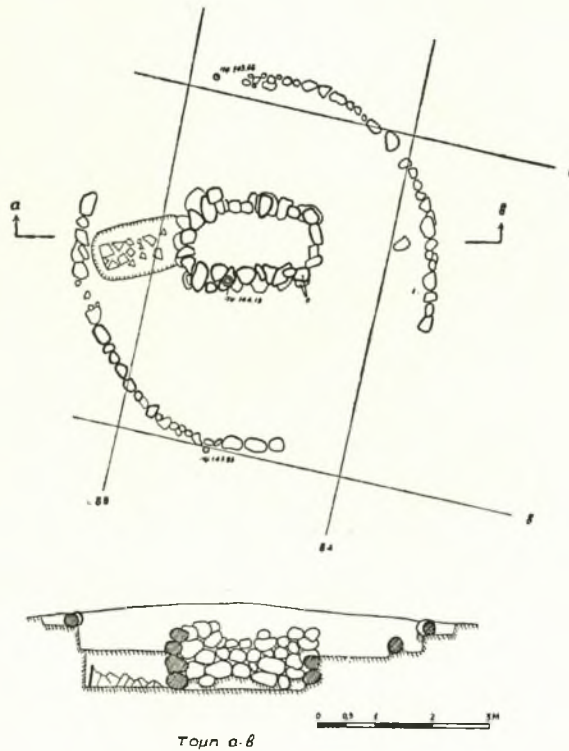
τολικά καὶ βορειοδυτικά (ιδὲ Σχέδιον 32 καὶ Πίν. 120 γ, 121 α), διαμέτρου περὶ τὰ 6 μ. Ἐν τῇ ἐπιχώσει οὐδὲν παρατηρήθη δυνάμενον νὰ ἀναχθῇ εἰς προϊστορικοὺς χρόνους.

Σχεδ. 31. Ὁ τύμβος XXIII μετὰ δύο περιβόλων

Εὐρέθησαν μόνον ὄστρακα ἐξ ἐλληνιστικῶν πινακίων (ὡς τὰ XXIV 1), σιδηροὶ ἥλοι

(XXIV 2) κ.τ.τ. Ὑπὸ τὴν κορυφὴν τοῦ τύμβου τομὴ εἰς βάθος (ιδε Σχέδιον τομῆς α-β ἐν Σχ ε δ. 32) ἀπεκάλυψε κτίσμα ἐξ ἀργῶν λίθων, μεταξὺ τῶν ὁποίων εὑρέθη τεμάχιον κορινθιακοῦ στρωτῆρος καὶ δύο τεμάχια πωρολίθου (Π ἐν τῇ κατόψει τοῦ Σχ ε δ. 32). Τοῦ κτίσματος τούτου, ἐσωτερικῶν διαστάσεων $2 \times 0,70$ μ., οἱ τέσσαρες τοῖχοι ἐπλησίαζον ἢ ὑπερέβαινον εἰς ὕψος τὸ 1 μ. Ὁ κατὰ μῆκος ἄξων ἔβαινε ἀπὸ ἀνατολῶν πρὸς δυσμᾶς, ἡ ἀνατολικὴ στενὴ πλευρὰ εὑρέθη χαμηλοτέρα, ὅπισθεν τῆς δυτικῆς στενῆς πλευρᾶς (ἐξω τοῦ κτίσματος) ἀπεκαλύφθη τεταραγμένη κεραμοσκεπὴς ταφή καὶ ἐντὸς τῶν χωμάτων τοῦ κτίσματος εὑρέθησαν μόνον ὀκτὼ ἀστράγαλοι κατὰ τὴν βορειοδυτικὴν γωνίαν.

Σχεδ. 32. Ὁ τύμβος XXIV, κατόψις καὶ τομὴ α-β

Τύμβος XXV

Θέσις : Α 96. Ὑψος 0,80 μ. (ιδε Πί ν. 120 α, ἐμπρός). Περίβολος βέβαιος, ἐλλειπῆς κατὰ τὰ βορειοανατολικά (ιδε Σχ ε δ ι ο ν 33 καὶ Πί ν. 121 β, εἰς τὸ κέντρον), διαμέτρου περίπου 6,50 μ. Ἐν τῇ ἐπιχώσει ἵχνη πυρᾶς καὶ κατωτέρω, ἐκτὸς κεκαυμένων ὀστέων, πολυάριθμα ἐλληνιστικὰ ἀγγεῖα διάφορα, ἐν οἷς καὶ τὰ ἐν Πί ν. 147 γ καὶ ἡ πυξίς ἐν Πί ν. 147 ε. Ἐκ τῶν ἄλλων εὑρημάτων ἀξιοσημεῖωτα τεμάχια χαλκοῦ πτυκτοῦ κατόπτρου (XXV Α 12) καὶ ἐκ τῶν ἡλων ὁ ἐν τῷ Σχ ε δ ι φ 10 ὑπ' ἀριθ. XXV Α 16.

Τύμβος XXVI

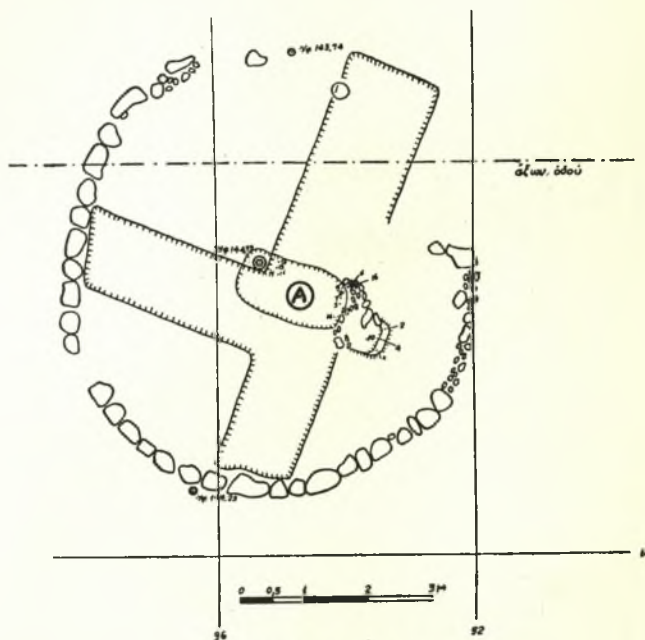
Θέσις : β 92 - 96. Ὑψος 0,40 μ. Περίβολος σχεδὸν ἀκέραιος, κατὰ μέρη διὰ δύο

ἐπαλλήλων σειρῶν λίθων (ιδὲ Σχέδιον 1 καὶ Πί ν. 121 β, ἐμπρός), διαμέτρου 6,50 μ. Ἡ ἐπίχωσις τοῦ τύμβου οὐδὲν ἀξιοσημείωτον ἀπέδωσε, αἱ τομαὶ εἰς βάθος ἐπίσης οὐδὲν ἔφεραν εἰς φῶς. Ἡ ἔρευνα, ἐννοεῖται, δὲν ὑπῆρξεν ἐξαντλητική, ὅπως καὶ εἰς ὄλους τοὺς ἑλληνιστικοὺς τύμβους.

Τύμβος XXVII

Θέσις : ν 88. Ὑψος 0,50 μ. περίπου. Περίβολος δὲν εὐρέθη. Ἡ ἐπίχωσις τοῦ τύμβου παρουσίασε διάσπαρτα ὄστρακα ἑλληνιστικῶν ἀβαφῶν ἀγγείων καὶ τμήμα μελαμβανοῦς πελίκης, ὡς καὶ σιδηρᾶν αἰχμὴν δόρατος μήκους 0,27 μ. (XXVII 1). Οὐδὲν βέβαιον λείψανον τύμβου, ἔστω ἐν μέρει ἀδιαταράκτου. Αἱ τομαὶ εἰς βάθος οὐδὲν

Σχ. 33. Ὁ τύμβος XXV

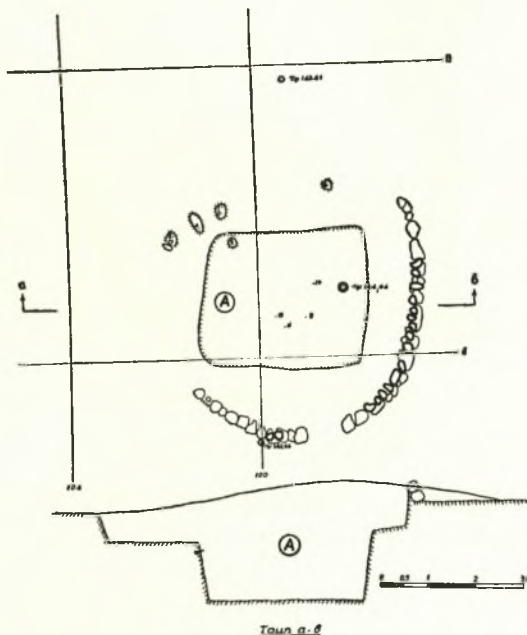
ἀπέδωσαν. Πρβλ. καὶ Σχέδιον 1, ὅπου ἡ περίμετρος τοῦ σκάμματος παρέχει ἰδέαν καὶ τῶν ὀριζοντίων διαστάσεων τοῦ ἐξάρματος.

Τύμβος XXVIII

Θέσις : β 100. Ὑψος 0,90 μ. Περίβολος βέβαιος εὐρέθη μόνον κατὰ τὰ νοτιοανατολικά (ιδὲ Σχέδιον 34 καὶ Πί ν. 121 γ), μὲ διάμετρον, καθ' ὑπολογισμόν, περί τὰ 6 μ. Ἐν τῇ ἐπιχώσει εὐρέθησαν κατὰ φωλεάς εἰς τὸ βόρειον τμήμα τοῦ τύμβου (Πί ν. 121 γ δεξιὰ) τεμάχια ἑλληνιστικῶν ἀγγείων (XXVIII 1—6), τμήμα ὀκτωσχήμου χαλκῆς πόρπης (XXVIII 7) καὶ τμήμα χαλκοῦ κατόπτρου (XXVIII 8). Εἰς βάθος μεγαλύτερον, περί τὰ 2 μ. ὑπὸ τὴν κορυφὴν τοῦ τύμβου, ἀπεκαλύφθη σχεδὸν ἀκέραιος σκελετὸς μὲ τὴν κεφαλὴν πρὸς δυσμὰς καὶ περὶ αὐτὸν διάφορα κτερίσματα : πρόχους ἑλληνικὴ (XXVIII A 9), δύο κυάθια (XXVIII A 10 καὶ 18) καὶ ἐξ δακρυδόχοι (XXVIII A 11 καὶ 13-17).

Τύμβος XXIX

Θέσις : β-B 64. Ύψος 0,60 μ. Περίβολος βέβαιος, ἐκ τοῦ ὁποίου εὐρέθησαν μέρη μάλιστα κατὰ τὰ νοτιοανατολικά (ἰδὲ Σ χ έ δ ι ο ν 35 καὶ Π ί ν. 122 α), με διάμετρον περί τὰ 8 μ. Ἐν τῇ ἐπιχώσει εὐρέθησαν ἀραιὰ ὄστρακα ἐλληνιστικῶν ἀγγείων, ἕξ σιδηροῖ ἥλοι (XXIX 1) κ.λ.π. Κατὰ τὸ κέντρον καὶ ὑπὸ τὴν κορυφὴν τοῦ τύμβου ἀπεκαλύφθησαν τρεῖς πωρόλιθοι εἰς σχῆμα Π τοποθετημένοι. Σταυροειδῆς τομὴ εἰς βάθος οὐδὲν ἔφερεν εἰς φῶς.

Σχεδ. 34. Ὁ τύμβος XXVIII

Τύμβος XXX

Θέσις : Β 92 - 96. Ύψος 0,80 μ. Περίβολος δὲν εὐρέθη, τομαὶ εἰς βάθος οὐδὲν ἀπέδωσαν καὶ γενικῶς ἰσχύουν καὶ διὰ τὸν τύμβον τοῦτον, ὅσα ἐλέχθησαν ἀνωτέρω διὰ τὸν τύμβον XXVII. Πρβλ. καὶ Σ χ έ δ ι ο ν 1, ὅπου ἡ περίμετρος τοῦ σκάμματος δίδει περίπου τὰς ὀριζοντίους διαστάσεις τοῦ ἐξάρματος.

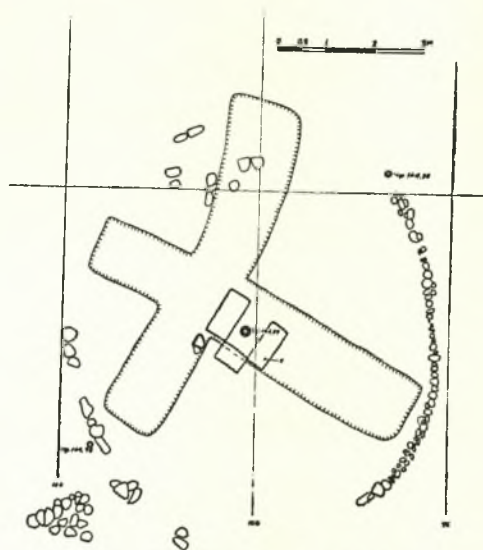
Τύμβος XXXI

Θέσις : Β 104 - 108. Ύψος 0,54 μ. Περίβολος δὲν ἐβεβαιώθη (πρβλ. Σ χ έ δ ι ο ν 1 καὶ Π ί ν. 122 β). Εἰς τὴν ἐπίχωσιν οὐδὲν ἀξιοσημείωτον. Αἱ τομαὶ εἰς βάθος οὐδὲν εὔρημα ἔφερον εἰς φῶς. Γενικῶς καὶ ἐδῶ εἶχομεν τὴν εἰκόνα τῶν τύμβων XXVII καὶ XXX.

Τύμβος XXXII

Θέσις : βορείως Β 108. Ύψος 0,94 μ. Περίβολος ἀσφαλῆς, ἐλλιπὴς κατὰ μεγάλα

τμήματα, διαμέτρου περίπου 7,50 μ. (ιδε Σ χ έ δ ι ο ν 1 και Π ί ν. 122 β). Έν τῇ ἐπιχώσει ἀραιὰ ὄστρακα ἐλληνιστικῶν ἀγγείων καὶ τέσσαρες σιδηροὶ ἥλοι. Σταυροειδῆς τομὴ εἰς βάθος οὐδὲν ἀπεκάλυψεν.

Σχεδ. 35. Ὁ τύμβος XXIX

Τύμβος XXXIII

Θέσις : A 112. Ύψος 0,82 μ. Λείψανα πιθανοῦ περιβόλου διαμέτρου περί τὰ 7,50 μ. ὡς ἐν Σ χ έ δ ί φ 36 (πρβλ. Π ί ν. 120 α, 121 γ καὶ 122 γ). Μεταξὺ τῶν εὐρημάτων τῆς ἐπιχώσεως χαρακτηριστικῶς ἀναφέρονται ὄστρακα ἐλληνιστικοῦ πινακίου (XXXIII 1) καὶ σιδηροὶ ἥλοι (XXXIII 2). Τομαὶ εἰς βάθος (ιδε τομάς α-β καὶ γ-δ ἐν τῷ Σ χ έ δ ί φ 36) ἀπεκάλυψαν λείψανα κεραμοσκεποῦς ταφῆς (ταφή Α) καὶ δύο ἀκόμη ταφάς (Β καὶ Γ). Ἡ ταφή Β (ιδε Π ί ν. 128 α, β) διέσφζε, ἐκτὸς ἡλων σιδηρῶν, πῆλινα ἀγγεῖα : ἀμπορέα μὲ ἀνοικτὸν στόμιον (XXXIII Β 4, Π ί ν. 147 ς) καὶ ἐντὸς αὐτοῦ λύχνον (XXXIII 14), ἀμπορέα μὲ κλειστὸν στόμιον (XXXIII Β 5), πέντε δακρυδόχους (XXXIII Β 6, 7, 11, 12 καὶ 15), ἓν κυάθιον (XXXIII Β 10) καὶ τὸ ἀγγεῖον ἐν Π ί ν. 147 ς δεξιὰ (XXXIII Β 8). Ἡ ταφή Γ (Π ί ν. 127 γ) διέσωσεν ἐπίσης διάφορα ἀγγεῖα ἀκέραια ἢ εἰς τεμάχια (XXXIII Γ 16, 18 καὶ 19, ἐξ ὧν τὸ πρῶτον ἐν Π ί ν. 148 β ἀριστερά), σιδηρᾶν βελόνην εἰς δύο τεμάχια (XXXIII Γ 17) καὶ χαλκοῦν νόμισμα Κασσάνδρου (XXXIII Γ 20).

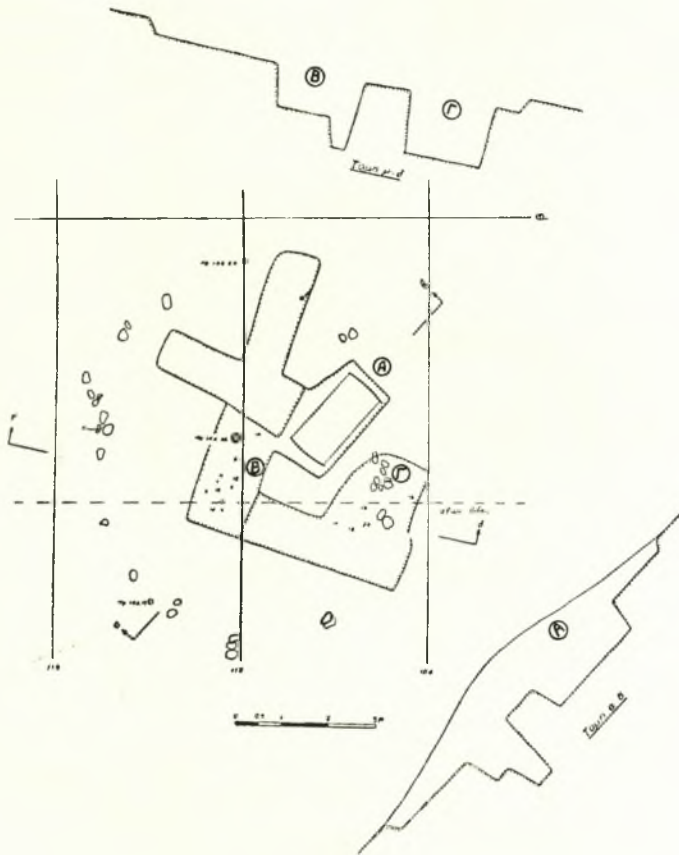
Τύμβος XXXIV

Θέσις : N 112. Ύψος 0,31 μ. Περίβολος ἀβέβαιος (ιδε Σ χ έ δ ι ο ν 1). Ἐν τῇ ἐπιχώσει οὐδὲν ἀξιοσημείωτον. Σταυροειδῆς τομὴ εἰς βάθος οὐδὲν ἀπέδωκεν. Ἐτέρα τομὴ κατὰ τὸ νοτιοανατολικὸν τεταρτημόριον ἔφερεν εἰς φῶς λύχνον (XXXIV 1), ἀλλ' οὐχὶ ταφήν. (Πρβλ. ὅσα ἐλέχθησαν περὶ τῶν «τύμβων» XXVII, XXX καὶ XXXI).

Τύμβος XXXV

Θέσις : βορείως Β 112. Ύψος 0,29 μ. Περίβολος σχεδὸν πλήρης, διαμέτρου περί

τά 6 μ. (ιδε Σχέδιο 1 και Πί ν. 122 β). Ἐν τῇ ἐπιχώσει εὐρέθησαν τεμάχια ἐλληνιστικῶν ἀγγείων διάσπαρτα (XXXV 1-3), σιδηροὶ ἥλοι (XXXV 5 καὶ 6) καὶ τμήμα σιδηρᾶς στλεγγίδος (XXXV 4). Τομαὶ εἰς βάθος δὲν ἀπεκάλυψαν ταφήν ἢ ἄλλο σημαντικὸν εὕρημα.

Σχεδ. 36. Ὁ τύμβος XXXIII, καὶ τομαὶ α-β καὶ γ-δ

Τύμβος XXXVI

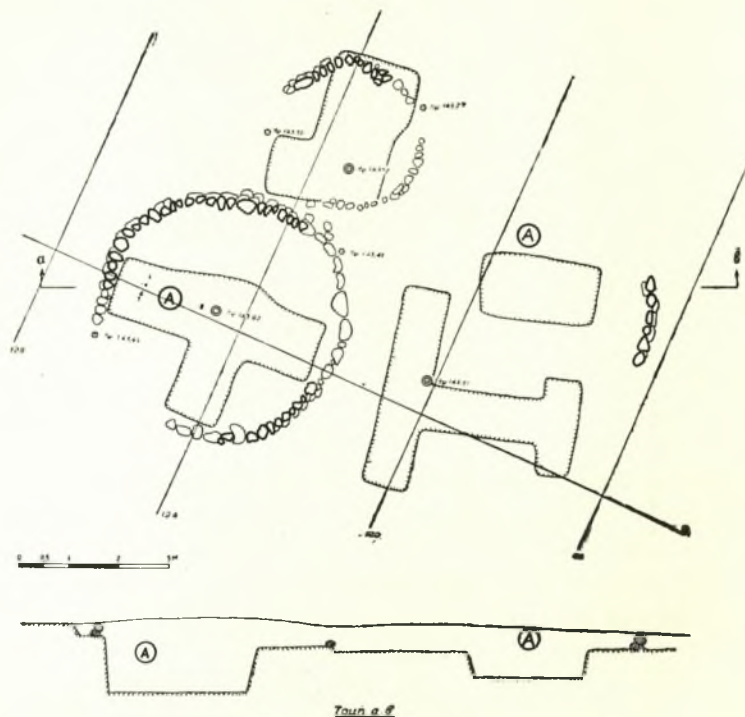
Θέσις : β 120 (ιδε Πί ν. 120 α). Ὑψος 0,17 μ. Περίβολος δὲν εὐρέθη. Ἐν τῇ ἐπιχώσει οὐδὲν σημαντικὸν πλὴν ὀστράκων διασπάρτων, ἐν οἷς λαβὴ καὶ βάσις κανθάρου. Τομὴ ἀπεκάλυψεν εἰς βάθος 1,50 μ. ὑπὸ τὴν κορυφὴν τοῦ τύμβου ταφήν (ταφή XXXVI A) ὀριζομένην ὑπὸ ὀρθογωνίου περιβόλου ἐξ ἀργῶν λίθων εἰς ἀπλὴν σειρὰν, διαστάσεων 1,90 X 0,50 μ. Κεραμῖς ἐκάλυπτε τὸν περίβολον, εὐρεθεῖσα εἰς τεμάχια, ἀλλ' οὔτε λείψανα σκελετοῦ οὔτε κτέρισμά τι εὐρέθη.

Τύμβος XXXVII

Θέσις : B 124. Ὑψος 0,29 μ. Τὸ ὕψος ἐμετρήθη μὲ βάσιν τὸν σχεδὸν ἀκέραιον

περίβολον, διαμέτρου περί τὰ 5 μ. (ιδὲ Σχέδιον 37 καὶ Πί ν. 123 α). Ἐν τῇ ἐπιχώσει εὐρέθησαν ἑλληνιστικὰ ἀγγεῖα εἰς τεμάχια : πινάκιον μελαμβαφὲς μετ' ἐμπιέστων ἀνθεμίων (XXXVII 3), ἕτερον ἑλλιπὲς (XXXVII 1), κἀνθαρος ἑλλιπὲς (XXXVII 2). Ὑπὸ τὸν τύμβον ἀπεκαλύφθησαν μέρη τριῶν περιβόλων, ὥστε εἶναι πιθανόν, ὅτι ἀρχικῶς ἦσαν τρεῖς τύμβοι ἐνωθέντες σὺν τῷ χρόνῳ εἰς ἓνα. Ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ταύτην ὠνομάσαμεν κεχωρισμένως ἓνα ἕκαστον ἐκ τῶν τριῶν τύμβων διὰ τῆς προσθήκης ἐν ἀρχῇ Δ διὰ τὸν δυτικόν, Β διὰ τὸν βόρειον καὶ Α διὰ τὸν ἀνατολικόν. Οἱ τρεῖς τύμβοι περιγράφονται κατωτέρω :

Σχεδ. 37. Ὁ τύμβος XXXVII, κάτωψις καὶ τομή α-β

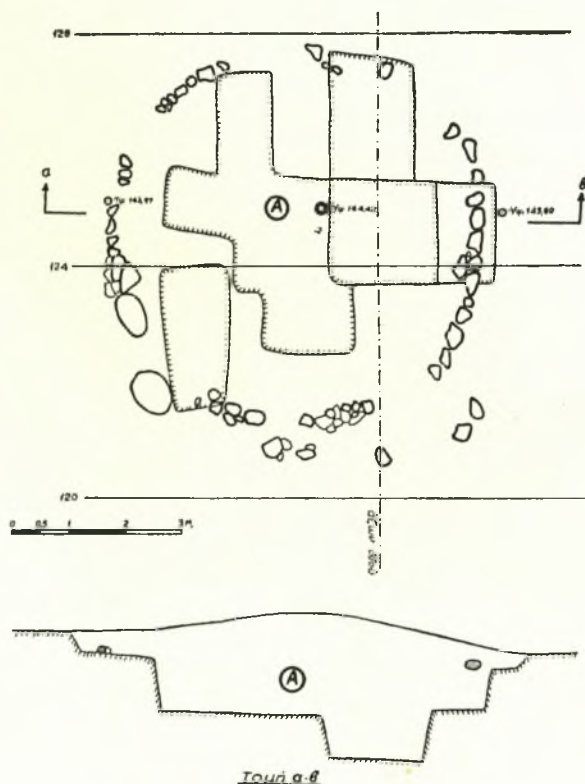
ΔXXXVII. Περί τῶν διαστάσεων καὶ τοῦ περιβόλου ἰδὲ ἀνωτέρω. Τομή εἰς βάθος 1,50 μ. ὑπὸ τὴν κορυφὴν ἀπεκάλυψε ταφὴν ἑλληνιστικὴν (ΔXXXVII A), ἐκ τῆς ὁποίας προῆλθον αἱ τέσσαρες ἐν Πί ν. 129 γ δακρυδόχοι (ΔXXXVII A 4-7) καὶ εἰς ἀπόστασιν 1,50 μ. πρὸς ἀνατολὰς τμήματα ἄλλων ἀγγείων (ΔXXXVII A 8).

ΒXXXVII. Ὁ τύμβος ΒXXXVII ἀνεξαρτήτως λαμβανόμενος εἶχεν ὕψος 0,32 μ. καὶ περίβολον διαμέτρου περί τὰ 3 μ. Τομή εἰς βάθος ἔφερεν εἰς φῶς μόνον ὄστρακα ἑλληνιστικῶν ἀγγείων.

ΑXXXVII. Ὁ τύμβος ΑXXXVII εἶχεν ὕψος καθ' ἑαυτὸν περί τὰ 0,20 μ. Ἐκ τοῦ περιβόλου διέσφωζεν ἵχνη βέβαια μόνον πρὸς ἀνατολὰς. Τομαὶ εἰς βάθος ἀπεκάλυψαν κεραμοσκεπὴ ταφὴν κατεστραμμένην (ΑXXXVII A), ἄνευ οὐδενὸς εὐρήματος.

Τύμβος XXXVIII

Θέσις : Α 124. Ύψος 0,54 μ. Περίβολος βέβαιος, ἑλλιπής κατὰ μέρη (ιδε Σ χ έ-δ ι ο ν 38 καὶ Π ί ν. 123 γ, πρβλ. καὶ Π ί ν. 122 γ καὶ 123 β), διαμ. περί τὰ 7 μ. Ἐν τῇ ἐπιχώσει παρατηρήθησαν κατὰ φωλεάς ἱχνη πυρᾶς μετὰ ὀστράκων ἑλληνιστικῶν καὶ ἡλῶν (XXXVIII 1). Τομὴ ἀπεκάλυπεν, εἰς βάθος 1,75 μ. ὑπὸ τὴν κορυφὴν τοῦ τύμβου, καὶ τὸν ἐν Π ί ν. 148 β δεξιὰ ἀμφορέα XXXVIII 2, ἄνευ οὐδενὸς ἑτέρου. Τὸ εὑρημα ὠνομάσθη συμβατικῶς καὶ ἐσχεδιάσθη ἐν τῷ Σ χ έ δ ι ο ν 38 ὡς ταφὴ XXXVIII Α.

Σχεδ. 38. Ὁ τύμβος XXXVIII, κάτοψις καὶ τομὴ α-β

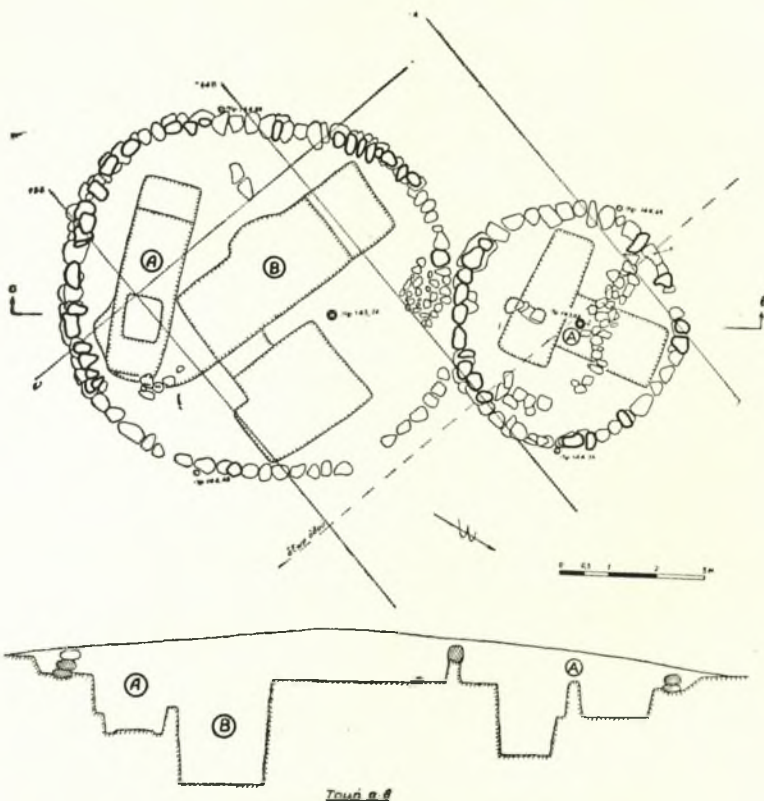
Τύμβος XXXIX

Θέσις : Β 136. Ύψος περί τὰ 0,70 μ. Ἡ εἰκὼν 1 (πρβλ. Σ χ έ δ ι ο ν 1) σαφῶς δεικνύει, ὅτι ὁ τύμβος XXXIX εἶχε τρεῖς διακεκριμένας ἀπ' ἀλλήλων κορυφάς (ὕψ. 144, 56 μ. ἢ νοτιὰ, ὕψ. 144, 50 μ. ἢ δυτικὴ καὶ ὕψ. 144, 35 μ. ἢ ἀνατολική). Ὑπὸ τὸ ἀνατολικὸν ἑξαγμα ἀπεκαλύφθη περίβολος ἑλλιπής κατὰ μέρη (ιδε Σ χ έ δ ι ο ν 1). Σταυροειδὴς τομὴ εἰς βάθος οὐδὲν ἀπέδωκε. Ὑπὸ τὸ δυτικὸν ἑξαγμα οὐδὲν ἱχνος περιβόλου ἀπεκαλύφθη, ἀλλὰ καὶ αἱ τομαὶ εἰς βάθος οὐδὲν ἔφερον εἰς φῶς. Κατὰ τὸ ὑψηλό-

τερον (νότιον) ἔξαρμα, εἰς τὸ ὕψος περίπου τοῦ παραπλεύρως περιβόλου εὐρέθησαν ἀγγεῖα ἀνήκοντα εἰς ταφήν (XXXIX A) : τὸ ἐν Πί ν. 148 α (XXXIX A 1) ἀγγεῖον περιεῖχε λείψανα ὀστέων· ἐπ' αὐτοῦ εὐρέθη κύαθος εἰς τεμάχια κατὰ χώραν (XXXIX A 3), παραπλεύρως δακρυδόχος (XXXIX A 2) καὶ εἰς ἀπόστασιν 1,60 μ. τὸ ἐν Πί ν. 148 α ἀγγεῖον (XXXIX 4). Ἰδὲ Πί ν. 124 γ καὶ πρβλ. Πί ν. 123 β καὶ 124 α.

Τύμβος XL

Θέσις : ν 136. Περί τοῦ ὕψους ἰδὲ κατωτέρω. Κατὰ τὸν καθαρισμὸν τῆς ἐπιχώσεως ἐβεβαιώθησαν δύο περίβολοι (ἀντιστοιχοῦντες εἰς ἐξάρματα τοῦ τύμβου ὁρατὰ ἐν

Σχεδ. 39. Ὁ τύμβος XL, κάτωσις καὶ τομὴ α-β

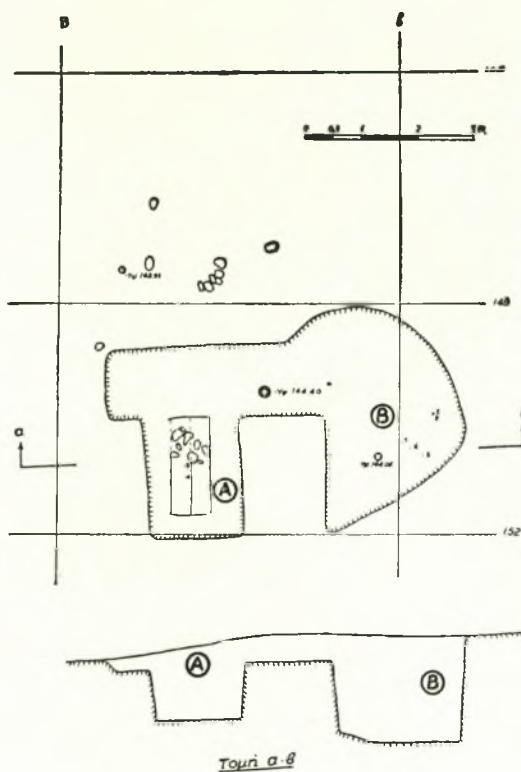
Πί ν. 120 α) ἀμφότεροι σχεδὸν πλήρεις, ἐφαπτόμενοι πρὸς τὰ βορειοδυτικὰ τῆς κορυφῆς τοῦ τύμβου, ἡ ὁποία ὑψοῦται ἐντὸς τοῦ νοτίου περιβόλου ἐκκέντρως ὡς ἐν τοῖς Σ χ ε δ ί ο ις 1 καὶ 39. Ὡς εἰς τὰ προηγούμενα παραδείγματα διδύμων ὑπὸ τὸν αὐτὸν τύμβον περιβόλων¹¹, ἠριθμήθησαν καὶ οἱ δύο περίβολοι τοῦ τύμβου κεχωρισμένως

11. Π.χ. Τύμβος XV, ἀνωτέρω σελ. 235 καὶ τύμβος XXVII ἀνωτ. σελ. 251.

διά προσθήκης ἐν ἀρχῇ Β διὰ τὸν βόρειον (Π ί ν. 124 α) καὶ Ν διὰ τὸν νότιον Π ί ν. 122 γ). Οὕτω κεχωρισμένως περιγράφονται καὶ κατωτέρω :

BXL. Ὑψος 0,51 μ. Ὁ περίβολος εἶχε διάμετρον 5 μ. περίπου Ἐν τῇ ἐπιχώσει εὐρέθησαν διάσπαρτα ὅστρακα προϊστορικά, ἀλλὰ καὶ ἑλληνιστικά, ὥς καὶ τὸ ἐν Π ί ν. 145 α χαλκοῦν ψέλιον ἀπολῆγον εἰς κεφαλὰς ὄψεως (*BXL* 1). Ὑπὸ τὴν κορυφὴν τοῦ τύμβου ἀπεκαλύφθη ἡ ἐν Π ί ν. 126 γ-δ ταφὴ καλυπτομένη ὑπὸ παρολίθου λαξευθέντος πρὸς τοῦτο. Ὑπὸ τὸν παρόλιθον εὐρέθη ἀγγεῖον εἰς τεμάχια κατὰ χώραν μετὰ πηλίνου καλύμματος (*BXL* Α 2) καὶ λείψανα ὀστέων.

NXL. Ὑψος 0,80 μ. Διάμετρος περιβόλου περὶ τὰ 7 μ. Ἡ ἐπίχωσις περιεῖχε προϊστορικά καὶ ἑλληνιστικά ἀντικείμενα διάσπαρτα. Ἐκ τῶν προϊστορικῶν ἀξιοσημεῖωτα :

Σχεδ. 40. Ὁ τύμβος XLII, κάτοψις καὶ τομὴ α - β

μικρὰ χαλκῇ πόρπη ὀκτώσχημος (*NXL* 4) καὶ ψῆφος ἐξ ἡλέκτρου (*NXL* 5). Ἐκ τῶν ἑλληνιστικῶν : κάρναρος εἰς τεμάχια (*NXL* 3) καὶ σιδηροὶ ἥλοι (*NXL* 1). Τομαὶ εἰς βάθος ἀπεκάλυψαν λείψανα δύο ταφῶν (Α καὶ Β ἐν τῷ Σ χ ε δ ί φ 39). Ἡ ταφὴ Α, εἰς βάθος 1 μ. περίπου ἀπὸ τοῦ παραπλεύρως περιβόλου, ἦτο κεραμοσκεπὴς καὶ ἐσφύζετο μόνον κατὰ τὸ ἥμισυ. Ἐντὸς τοῦ σφωζομένου ἀδιαταράκτου ἡμίσεος εὐρέθησαν λείψανα ὀστέων, σιδηροὶ ἥλοι καὶ ὀλίγα ἑλληνιστικά ὅστρακα. Ἡ ταφὴ Β προανηγγέλθη ὑπὸ λειψάνων πυρᾶς. Εὐρέθησαν, εἰς βάθος κατὰ 1 μ. περίπου μεγαλύτερον τοῦ βάθους τῆς ταφῆς Α, ὀστᾶ, σιδηροὶ ἥλοι (*NXL* Β 6) καὶ πῆλινα ἀγγεῖα εἰς τεμάχια (*NXL* Β 7 καὶ 8).

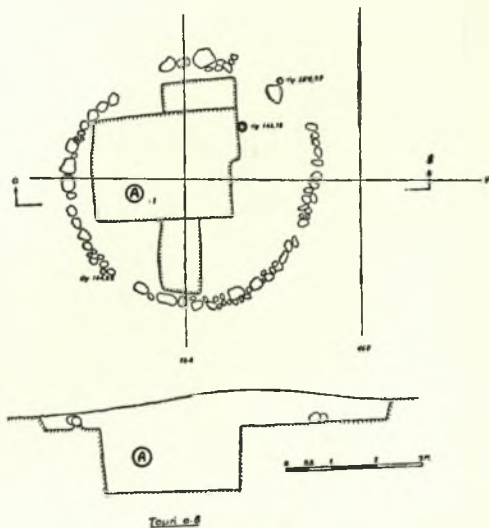

Τύμβος XLI

Θέσις : N 140 - 144. Ύψος 0,66 μ. Περίβολος κατά μέρη διατηρούμενος, διαμέτρου 6,50 μ. (ἰδὲ Σ χ ε δ ι ο ν 1, Π ί ν. 124 β καὶ πρβλ. Π ί ν. 122 γ). Ἐν τῇ ἐπιχώσει, ἐκτὸς φωλεᾶς συνεσωρευμένων τεμαχίων κεραμίδων, εὐρήματα προϊστορικά (π.χ. σύρμα ἐκ πόρπης ἀνελιχθέν, XLI 1) καὶ ἑλληνιστικά (π.χ. ὄστρακα διαφόρων ἀγγείων, XLI 2-4, καὶ σιδηροὶ ἥλοι, XLI 5). Τομὴ εἰς βάθος 3 μ. περίπου ὑπὸ τὴν κορυφὴν τοῦ τύμβου ἀπεκάλυψε σκελετὸν ἐν ἀποσυνθέσει καὶ τμήμα σιδηρᾶς στλεγγίδος παρὰ τὴν κεφαλὴν (XLI A 6).

Τύμβος XLII

Θέσις : β 148. Ύψος 0,49 μ. Περίβολος δὲν εὐρέθη. Αἱ ὀριζόντιοι διαστάσεις ἦσαν περίπου αἱ αὐταὶ πρὸς τὰς τοῦ σκάμματος ἐν τῷ Σ χ ε δ ι φ 1 (πρβλ. Σ χ ε δ. 40 καὶ

Σχεδ. 41. Ὁ τύμβος XLIV, κάτοψις καὶ τομὴ α - β

Π ί ν. 123 β, ἐμπρός). Ἐν τῇ ἐπιχώσει εὐρέθησαν διάσπαρτα διάφορα ἑλληνιστικά ὄστρακα καὶ σιδηροὶ ἥλοι (XLII 1). Τομαὶ εἰς βάθος ἀπεκάλυψαν δύο ταφὰς (A καὶ B). Ἐντὸς τῆς κεραμοσκεποῦς ταφῆς A εὐρέθησαν δύο κυάθια (XLII A 3-4) μετὰ ὑπολειμμάτων ὀστέων (Π ί ν. 129 α). Ἡ ταφή B ἐκτὸς τῶν ὀστέων ἔδωκε διάφορα ἀγγεῖα ἥτοι τὰ ἐν Π ί ν. 147 δ (λύχνος B 9 καὶ δακρυδόχος B 5), τὸ ἐν Π ί ν. 147 ζ, εἰς τὸ κέντρον, μόνωτον ἀγγεῖον (B 2) καὶ σιδηρᾶν στλεγγίδα (XLII B 7). Σημειωτέον ὅτι ὁ λύχνος εὐρέθη ἐντὸς τοῦ ἀγγείου B 2 καὶ οὐχὶ ἐν τῇ θέσει, ἐν ᾗ εἰκονίζεται ἐν Π ί ν. 128 γ κατὰ λάθος.

Τύμβος XLIII

Θέσις : B 164. Ύψος περὶ τὰ 0,40 μ. Ὁ τύμβος εἶχε δύο κορυφὰς (ὑψόμ. 145,01 μ. καὶ 144,96 μ.), περίβολος δὲν ἀπεκαλύφθη, ὥστε αἱ διαστάσεις εἶναι ἀμφισβητήσιμοι. Ὅποσδήποτε τὰς κατὰ προσέγγισιν ὀριζοντίους διαστάσεις παρέχει τὸ σκάμμα ἐν τῷ

Σχέδιο 1. Εἰς αὐτὸ σημειοῦνται δύο πωρόλιθοι, οἱ ὅποιοι εὐρέθησαν εἰς ἐλάχιστον βάθος ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους, προφανῶς κατὰ χώραν (πρβλ. Πί ν. 125 β ἐμπρός). Αἱ διαστάσεις ἐκατέρου τῶν λίθων εἶναι 1 X 0,50 X 0,80 μ. Οὐδὲν δυνάμενον νὰ σχετισθῇ πρὸς τοὺς λίθους τούτους εὐρέθη. Ἐν τῇ ἐπιχώσει γενικῶς εὐρέθησαν ἐλληνιστικὰ ὄστρακα (πινακίου, πυξίδος κ.λ.π.) καὶ σιδηροὶ ἥλοι. Παρὰ τὴν βορείαν κορυφὴν, εἰς βάθος ὑπὲρ τὸ 1 μ. ἀπ' αὐτῆς, εὐρέθησαν ἐν μέσφ τεφροχωμάτων τὰ ἐν Πί ν. 126 β τρία ἀγγεῖα (XLIII A 3-5), ἕτερα δύο κυάθια (XLIII A 6-7) καὶ τεμάχια ἐτέρων ἀγγείων (XLIII A 8).

Τύμβος XLIV

Θέσις : ν 164. Ὑψος 0,36 μ. Περίβολος κατὰ τὸ πλεῖστον διατηρούμενος (ιδε Σχέδιο ν 41 καὶ πρβλ. Πί ν. 125 α). Ἐν τῇ ἐπιχώσει οὐδὲν ἰδιαίτερος ἀξιοσημείωτον. Τομὴ εἰς βάθος ἔφερεν εἰς φῶς ὑπολείμματα πυρᾶς : ἐντὸς τεφροχωμάτων κυάθιον (XLIV 1) καὶ ὄστρακα ἄλλων ἀγγείων.

Τύμβος XLV

Θέσις : Ν 164. Ὑψος 0,43 μ. Περίβολος ἀβέβαιος (ιδε Σχέδιο ν 1 καὶ πρβλ. Πί ν. 125 α). Ἐν τῇ ἐπιχώσει ὄστρακα ἐκ κανθάρου (XLV 1). Τομὴ εἰς βάθος ὑπὲρ τὸ 1 μ. ἀπὸ τῆς κορυφῆς τοῦ τύμβου ἀπεκάλυψε κεραμοσκεπὴ ταφήν καὶ παρ' αὐτὴν κυάθιον (Πί ν. 127 β) ὑπ' ἀριθ. XLV 2.

Τύμβοι XLVI—XLIX

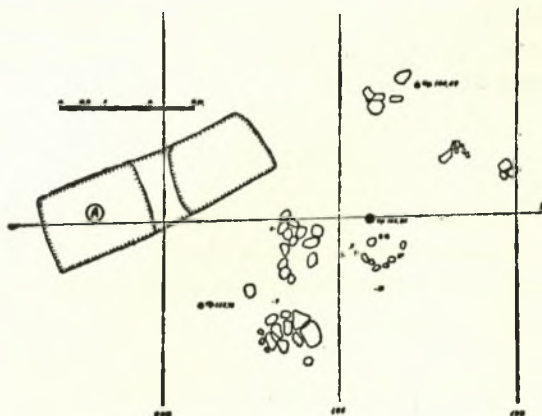
Θέσις : κατὰ μῆκος τῆς συντεταγμένης 184, κατὰ σειρὰν ἀπὸ βορρᾶ πρὸς νότον, ὑπερκαλύπτουν τὸ πλάτος τῆς ὑπὸ ἀνασκαφὴν ζώνης (ιδε Σχέδιο ν 1). Οἱ τέσσαρες τύμβοι συνεξετάζονται, διότι παρουσιάζουν κοινὰ στοιχεῖα. Κατ' ἀρχὴν δὲν διεκρίνοντο ἐντόνως ἀπ' ἀλλήλων, ἀλλ' ἀπετέλουν ὥσει ράχιν κατερχομένην ἀπὸ τοῦ ὑψώματος πρὸς τὴν πεδιάδα (ιδε Πί ν. 120 α εἰς τὸ βάθος καὶ Πί ν. 125 β). Οὐχ ἤττον διεκρίνοντο σαφῶς πρὸ τῆς ἀνασκαφῆς τέσσαρες κορυφαὶ (ἀπὸ βορρᾶ πρὸς νότον ὑψόμετρα 145,15 μ., 145,36 μ., 145,69 μ. καὶ 145,45 μ.). Ἡ ἀνασκαφὴ τῶν οὕτω περιγραφομένων τύμβων οὐδὲν τῶν γνωρίμων χαρακτηριστικῶν παρουσίασεν πλὴν ἐξαιρετικῶς μικροῦ περιβόλου νοτιοδυτικῶς τῆς κορυφῆς τοῦ τύμβου XLIX. Τὰ ἐν τῇ ἐπιχώσει εὐρήματα ἦσαν λάγυρος (XLVI 1) καὶ ἀσήμαντα ὄστρακα ἐλληνιστικῶν ἀγγείων. Ἀντιθέτως σημαντικὰ εὐρήματα ἦσαν τρεῖς βάσεις στηλῶν (Πί ν. 125 γ-δ καὶ 126 α, πρβλ. καὶ Σχέδιο ν 1), ὅμοιαι τῶν ὁποίων δὲν εὐρέθησαν κατὰ τὰς σωστικὰς ἀνασκαφὰς τοῦ νεκροταφείου τῆς Βεργίνης (1960/1961).

Τύμβος L

Θέσις : ν 196. Ὑψος 0,21 μ. Ὡς πρὸς τὸν περίβολον δέον νὰ σημειωθῇ ἐν ἀρχῇ ἡ παρατήρησις, ἰσχύουσα διὰ τοὺς τύμβους L, LIII, LIV καὶ LV, ὅτι περίβολος δὲν ὑπῆρχεν, ἀλλ' ἡ ἐπίχωσις ἀπετελεῖτο κατὰ τὸ πλεῖστον ἐκ λίθων. Ὑπὸ τὰς συνθήκας ταύτας ἦτο δύσκολον νὰ καθορισθῇ μὲ ἀκρίβειαν ἡ περίμετρος καὶ συνεπῶς ἡ διάμε-

τρος τῶν τύμβων τούτων. Κατὰ προσέγγισιν αἱ ὀριζόντιοι διαστάσεις συμπίπτουν μετὰς διαστάσεις τοῦ σκάμματος ἐν τῷ Σχέδιῳ 1. Ἐν μέσῳ τῶν λίθων δὲν ἀπεκαλύφθησαν ταφαὶ νεκρῶν ἐκτάδην κατὰ χώραν ὡς εἰς τὸν ὅμοιον τύμβον III¹², ἀλλὰ καὶ ὁ τύμβος οὗτος ἦτο ἀναμφιβόλως προϊστορικός καθ' ὅλοκληρίαν ἄνευ νεωτέρων ταφῶν ἢ ἄλλων ἐπεμβάσεων. Κατὰ τὴν πρόοδον τῆς ἀνασκαφῆς διεκρίθησαν τέσσαρες φωλεαὶ εὐρημάτων ἀντίστοιχοι πρὸς ἰσαριθμούς ταφάς. (Ἰδὲ Σχέδιον 42).

Ταφὴ Α. Περί τὰ 0,85 μ. νοτιοδυτικῶς τῆς κορυφῆς τοῦ τύμβου εὐρέθη εἰς τεμάχια κατὰ χώραν μέγα ἀγγεῖον μετὰ τριδύμου λαβῆς (L A 1) καὶ ἕτερον εἰς χειροτέραν κατάστασιν (L A 2) ὡς καὶ ἡ ἐν Πί ν. 146 α, σιδηρὰ αἰχμὴ εἰς σχετικῶς πολὺ καλὴν κατάστασιν διατηρήσεως (L A 3).

Σχεδ. 42. Ὁ τύμβος L

Ταφὴ Β. Εἰς ἀπόστασιν 2 μ. περίπου δυτικῶς τῆς κορυφῆς, ἐπὶ τεμαχίου πίθου, εὐρέθη πρόχους (L B 4), χαλκῇ ὀκτώσχημος πόρπη (L B 5) καὶ σιδηρὰ βελόνη (L B 6).

Ταφὴ Γ. Εἰς ἀπόστασιν 2,85 μ. περίπου πρὸς δυσμὰς τῆς κορυφῆς εὐρέθη τὸ ἐν Πί ν. 146 β ἀγγεῖον (L Γ 7) εἰς τεμάχια κατὰ χώραν καὶ ἐπ' αὐτοῦ παχεῖα πλάξ, ἡ ὁποία ἐκάλυπτε τὸ στόμιον. Παρὰ τὸ ἀγγεῖον τοῦτο εὐρέθη πρόχους εἰς τεμάχια (L Γ 8) καὶ σιδηροῦν ἀντικείμενον τετραγώνου τομῆς ἀπολῆγον ἀμφοτέρωθεν εἰς αἰχμὴν (L Γ 9). Μετὰ τὴν ἀποκάλυψιν καὶ κατὰ τὸν καθαρισμὸν τῶν ἐντὸς τοῦ ἀγγείου L Γ 7 χωμάτων εὐρέθησαν πηλίνη ἀρύταινα (L Γ 15), τεμάχια σιδηροῦ μαχαιρίου (L Γ 16) καὶ αἰχμὴ σιδηρᾶ (L Γ 17).

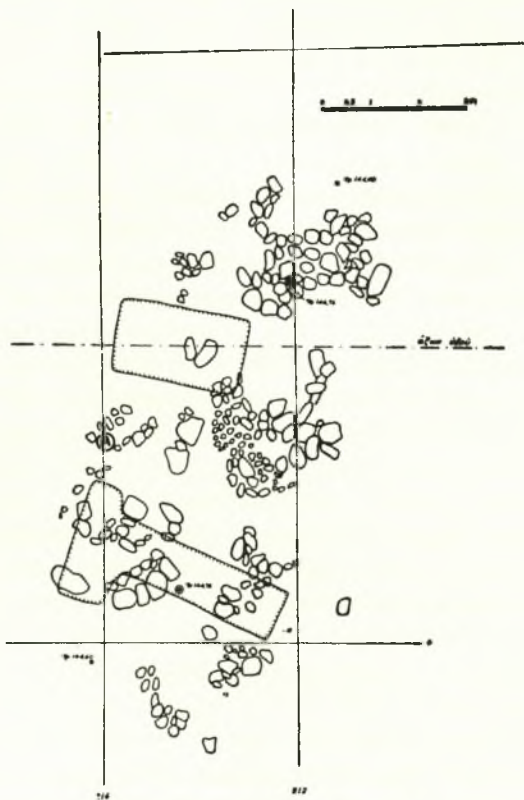
Ταφὴ Δ. Εἰς ἀπόστασιν περίπου 2 μ. νοτίως τῆς κορυφῆς εὐρέθη ἀγγεῖον κατεστραμμένον (L Δ 10), ὅμοιον πρὸς τὰ ἐν Πί ν. 146 γ καὶ 147 β (ἰδὲ καὶ κατωτέρω ταφὴν LXV ΑΨ).

12. Ἰδὲ ἄνωτέρω, σελ. 222 κέ.

Ἴδὲ καὶ παρατήρησιν ἐν τέλει τῆς περιγραφῆς τοῦ τύμβου LV. Ἐκτὸς τῶν εὐρημάτων, τὰ ὅποια συνεκρότουν σαφεῖς ταφάς, εὐρέθησαν πολλαὶ φωλεαὶ ὀστράκων, τὰ ὅποια συνελέγησαν κεχωρισμένως καὶ ἡριθμήθησαν (L 11-14).

Τύμβος LI

Θέσις : B 204. Ὑψος 0,30 μ. Περιβόλου δὲν εὐρέθη ἶχνος. Τὰς ὀριζοντίους διαστάσεις δεικνύει κατὰ προσέγγισιν ἡ περίμετρος τοῦ σκάμματος ἐν Σ χ ε δ ι φ 1. Οὐδὲν ἀπολύτως εὕρημα ἐν τῇ ἐπιχώσει. Τομαὶ εἰς βάθος ἀπεκάλυψαν ὑπολείμματα ταφῆς. Εἰς βάθος, 1,30 μ. περίπου ἀπὸ τῆς κορυφῆς, κατὰ τὸ δυτικὸν ἄκρον τῆς σταυροειδοῦς τομῆς, εὐρέθησαν, ἐν μέσῳ τεφροχωμάτων, ὄστρακα ἐλληνιστικὰ καὶ χρυσοῦν ἔλασμα ἐνεπίγραφον (Φιλίστη Φερσεφόνη χαίρειν).

Σχεδ. 43. Οἱ τύμβοι LIV — LV

Τύμβος LII

Θέσις : νοτίως N 208. Ὑψος 0,33 μ. Κατὰ τὰ ἄλλα ἰσχύουν ὅσα ἐλέχθησαν ἀνωτέρω διὰ τὸν «τύμβον» LI.

Τύμβοι LIII—LV

Θέσις : A 200—216. Ὑψος τοῦ τύμβου LIII 0,45 μ., τοῦ τύμβου LIV 0,57 μ., τοῦ τύμβου LV 0,30 μ. (ἴδὲ Σ χ ε δ ι α 1 καὶ 43). Οἱ τύμβοι LIII—LV συνεξετάζονται,

διότι παρουσίαζον κοινά στοιχεῖα. Κατὰ πρῶτον ὅλη ἡ περιοχὴ τῶν τύμβων τούτων ἐκαλύπτετο ὑπὸ λίθων. Ἐκ τῶν ἐξαρμάτων διεκρίνοντο τρεῖς κορυφαί, αἱ ὁποῖαι ὠνομάσθησαν τύμβοι καὶ ἡριθμήθησαν. Κατὰ τὴν ἐκκαθάρισιν τῶν λιθοσωρῶν εἰς μὲν τὸν τύμβον LIV δὲν ἐγένοντο εὐρήματα σημαντικά, ἀλλ' εἰς τοὺς τύμβους LIV καὶ LV εὐρέθησαν πολλὰ τεμάχια ἀγγείων προϊστορικῶν καὶ μεταλλικὰ ἀντικείμενα τῶν αὐτῶν χρόνων. Δὲν ὑπῆρχον νεώτερα εὐρήματα. Κατωτέρω σημειοῦνται τὰ σπουδαιότερα ἐκ τῶν εὐρεθέντων εἰς τοὺς τύμβους LIV καὶ LV.

LIV. Τὰ σημαντικώτερα εὐρήματα τοῦ τύμβου LIV ἦσαν δύο χαλκαῖ πόρπαι ὀκτώσχημοι (LIV 1 καὶ 2), ἐν Πί ν. 145 β κάτω δεξιᾷ.

LV. Ἐκ τῶν διασπάρτων εὐρημάτων ἀξιοσημεῖωτοι δύο σιδηραὶ αἰχμαί, εὐρεθεῖσαι παραπλευρῶς (LV 1 καὶ 2). Ἐπὶ τεμαχίου πίθου εὐρέθησαν πόρπη ἐκ τῶν συνήθων (LV 3), τὸ ἐν Πί ν. 145 α, ἄνω ἀριστερά, χαλκοὺν περίαπτον (LV 4), σιδηρᾷ βελόνῃ (LV 5) καὶ σιδηροῦν μαχαίριον (LV 7). Τὸ μετὰ δύο λαβῶν καὶ δύο ποδῶν ἀγγεῖον ἐν Πί ν. 147 β (LV 9, πρβλ. ἀγγεῖα L Δ 10, LXIV A 1 καὶ LXV AΨ) περιεῖχε ὑπολείμματα ὀστῶν, καὶ σιδηροῦν μαχαίριον (LV A 10), ἐκτὸς αὐτοῦ δὲ εὐρέθη σιδηρᾷ αἰχμὴ (LV A 8). Τὰ τρία ταῦτα εὐρήματα συγκροτοῦν μετὰ τῶν ὀστῶν τὴν ταφὴν LV A. Ἔτεροι δύο τοιαῦται ταφαὶ ἀπεκαλύφθησαν, ἐξ ὧν ἡ μία (LV B) ἔδωκε τὰ αὐτὰ περίπου εὐρήματα μὲ τὴν αὐτὴν σχεδὸν διάταξιν ἥτοι ἀγγεῖον ὁμοῖον πρὸς τὸ τῆς ταφῆς LV A (LV B 13), ἐντὸς αὐτοῦ σιδηρᾷ μάχαιραν (LV B 14) καὶ παρὰ τὸ ἀγγεῖον τὴν ἐν Πί ν. 146 α σιδηρᾷ αἰχμὴν (LV B 11). Τὸ ἀγγεῖον εὐρέθη σεσηπὸς καὶ δὲν διετηρήθη, ὥς καὶ τὸ τῆς ταφῆς Γ, ἐντὸς τοῦ ὁποῖου (LV Γ 15) ἀντὶ ὅπλου τινὸς εὐρέθησαν χαλκῇ πόρπη ὀκτώσχημος (LV Γ 16) καὶ ψήφος ἀμφικωνικὴ (LV Γ 17). Τέλος, ἐντὸς τοῦ ἀγγείου ἐν Πί ν. 147 α (LV Δ 19) εὐρέθησαν ἐπίσης λείψανα ταφῆς (LV Δ) ἥτοι ὅστ' ἐν ἀποσυνθέσει, τροχήλατος πρόχους (LV Δ 20), σιδηρᾷ βελόνῃ (LV Δ 21) καὶ τεμάχια χαλκῶν πορπῶν συνθλιβεισῶν (LV Δ 22), πρβλ. Πί ν. 129 δ. Ἐκ τῶν ἀνωτέρω προκύπτει σημαντικὴ διαφορὰ μεταξὺ τῶν «ταφῶν» τοῦ τύμβου τούτου καὶ τοῦ τύμβου L ἀφ' ἐνὸς καὶ ἀφ' ἑτέρου τῶν κατὰ κανόνα ἐκτάδην ἐνταφιασμῶν τῶν ἄλλων ἀνασκαφέντων προϊστορικῶν τύμβων (ἰδὲ κυρίως τύμβους III καὶ LXV).

Τύμβος LIV I

Θέσις : A 232. Ὑψος 0,37 μ. Οὐδὲν ἵχνος περιβόλου. Αἱ ὀριζόντιοι διαστάσεις ἦσαν περίπου αἱ αὐταὶ πρὸς τὰς τοῦ σκάμματος ἐν τῷ Σ χ ε δ ί φ 1. Ἐν τῇ ἐπιχώσει οὐδὲν ἀξιοσημεῖωτον. Τομὴ εἰς σχῆμα T ἀπεκάλυψεν ὑπὸ τὴν κορυφὴν περίπου τοῦ τύμβου λείψανα ταφῆς μετὰ πυρᾶς. Ἐκ τῶν εὐρημάτων ἀξιοσημεῖωτα τεμάχιον πηλίνου εἰδωλίου σφῆζον τὸ πρόσθιον μέρος κορμοῦ γυναικὸς ἐνδεδυμένης καὶ κρατούσης διὰ τῆς ἀριστερᾶς πρὸ τοῦ στήθους δυσδιάκριτον ἀντικείμενον (LVI 1), τεμάχια κεκαυμένου πινακίου (LVI 2) καὶ ἄλλα ὄστρακα ἐλληνιστικά.

Τύμβος LV II

Θέσις : βορείως B 232. Ὑψος 0,40 μ. Περίβολος δὲν ἐβεβαιώθη καὶ αἱ ὀριζόντιοι διαστάσεις δὲν προσδιωρίσθησαν μετ' ἀκριβείας. Κατὰ τὴν ἐκκαθάρισιν τῆς ἐπιχώ-

σεως προέκυπτον λιθοσωροί άνευ νοήματος. Μεταξύ τών χωμάτων και τών λίθων εϋρέθησαν όστρακα προϊστορικά. Τομή εις βάθος οϋδέν απέδωκε.

Τύμβος LVIII

Θέσις : β-B 232. Ύψος 0,15 μ. Περίβολος δέν ύπήρχε. Τάς όριζοντίους διαστάσεις παρέχει κατά προσέγγισιν τó σκάμμα έν τῷ Σ χ ε δ ί φ 1. Έν τῇ έπιχώσει οϋδέν αξιοσημείωτον. Εις βάθος 0,60 μ. άπό τῆς κορυφῆς, έκτός άραιών όστράκων, εϋρέθησαν τρεις σιδηραί αιχμαί (LVIII 1 - 3). Δίωτον άγγείον (LVIII A 4) όμοιον πρós τó L Δ 10 και έντός αϋτοϋ πρόχους, τεμάχια χαλκών πορπών και περιειλιγμένων συρμάτων και τρεις χαλκαί ψῆφοι (LVIII A 5) συγκροτοϋν τήν ταφήν LVIII A. Έτερον άγγείον (LVIII B 8), όμοιον πρós τήν έν Π ί ν. 147 α πρόχουν (LV Δ 19), περιείχεν έκτός όστών και σιδηράν αιχμήν (LVIII B 9) και μαχαίριον σιδηροϋν εις τεμάχια (LVIII B 10).

Τύμβος LIX

Θέσις : N 236. Ύψος περί τά 0,50 μ. Ύπό τήν έπιχώσιν άπεκαλύφθησαν δύο περίβολοι έξ άργών λίθων (ιδέ Σ χ ε δ ι ο ν 1), έφαπτόμενοι ύπό τήν κορυφήν τοϋ τύμβου. Οί περίβολοι ώνομάσθησαν κεχωρισμένως BLIX (ό βορειοδυτικός) και NLIX (ό νοτιοδυτικός αϋτοϋ) και περιγράφονται κατωτέρω :

BLIX. Διάμετρος περιβόλου περί τά 3 μ. Έν τῇ έπιχώσει άραιά έλληνιστικά όστρακα. Τομή εις βάθος άπεκάλυψε κεραμοσκεπή ταφήν μετά σκελετοϋ έκτάδην και παρ' αϋτήν μικράν πρόχουν (BLIX A 1). Μεταξύ τών όστών τοϋ σκελετοϋ και ἦλοι σιδηροί (BLIX A 2).

NLIX. Διάμετρος περιβόλου περί τά 3 μ. Τήν διαφοράν ύψους τών περιμετρικών σημείων άπό τῆς κορυφῆς εκάλυπτε κατά μέρη ἡ κλίσις τοϋ έδάφους. Κατά τήν άνωφέρειαν ό περίβολος συνεχέετο πρós τοίχον, τοϋ όποίου μέρος κατήρχετο ύπό τó όριζόντιον έπίπεδον τοϋ περιβόλου και μέρος τοϋ ύψους υπερέβαινε τó έπίπεδον τοϋτο. Ό τοίχος 0,60 μ. καθ' ύψος έξέκλινεν άπό τοϋ κατακορύφου έπιπέδου ώς αναλημματικός. Έν τῇ έπιχώσει οϋδέν αξιοσημείωτον. Τομή εις βάθος άπεκάλυψε κεραμοσκεπή ταφήν τεταραγμένην. Μεταξύ τών θραυσμάτων τών κεράμων λείψανα όστών και σιδηροί ἦλοι (NLIX A 1). Ό περιγραφείς τοίχος ώδήγησε εις τήν άποκάλυψιν, διά τομῆς νοτιοδυτικώς αϋτοϋ, άφθόνων λειψάνων πυράς. Μεταξύ τών τεφροχωμάτων εϋρέθησαν τεμάχια έλληνιστικών άγγείων, κυρίως έκ πινακίων μελαμβαφών και κανθάρων.

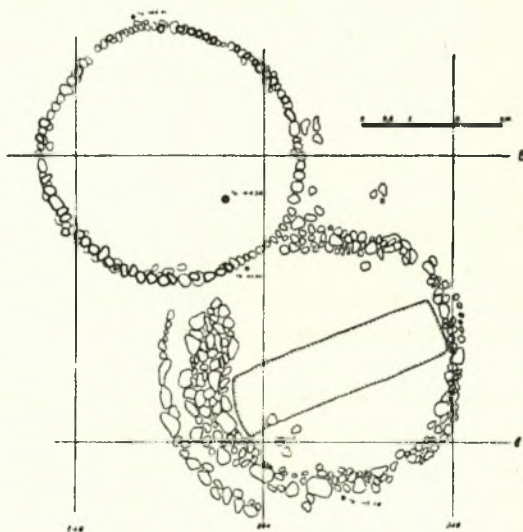
Τύμβος LX

Θέσις : βορείως B 240. Ύψος περί τά 0,80 μ. Ως πρós τόν περίβολον, τάς όριζοντίους διαστάσεις και τήν σύνθεσιν τῆς έπιχώσεως ισχύουν όσα έλέχθησαν άνωτέρω περί τοϋ πλησίον τύμβου LVII. Ύπό τήν κορυφήν άπεκαλύφθη προϊστορική ταφή έντός περιβόλου έλλιποϋς κατά τó δυτικόν ἡμισυ (LX A). Εϋρέθησαν τροχήλατον δίωτον άγγείον άνοικτόν (LX A 1) και σιδηρά αιχμή (LX A 2).

Τύμβος L X I

Θέσις : β-B 244. Ύψος περί τὰ 0,60 μ. Ὑπὸ τὴν ἐπίχωσιν ἀπεκαλύφθησαν δύο περίβολοι ἐφαπτόμενοι παρὰ τὴν κορυφὴν τοῦ τύμβου ὀνομασθέντες BLXI (ὁ βορειοδυτικὸς) καὶ NLXI (ὁ νοτιοανατολικὸς) περιγραφόμενοι κατωτέρω κεχωρισμένως.

BLXI. Περίβολος ἀκέραιος, διαμέτρου περί τὰ 5 μ. κατὰ μέρη ἐξ ἐπαλλήλων σειρῶν λίθων (ιδὲ Σχέδιον 44 καὶ Πί ν. 128 δ ἐμπρός). Ἐν τῇ ἐπιχώσει οὐδὲν σημαντικόν. Τομὴ εἰς βάθος δὲν ἐγένετο.

Σχ. 44. Ὁ τύμβος L X I

NLXI. Περίβολος βέβαιος, διαμέτρου περί τὰ 5,50 μ., συνεχέετο κατὰ μέρη μετὰ λιθοστρώματος (Πί ν. 128 δ κατὰ τὸ κέντρον). Κατὰ τὸν καθαρισμὸν τοῦ ἐν Πί ν. 128 δ λιθοστρώματος εὐρέθη περιλαίμιον ἐκ χαλκοῦ συνεστραμμένου σύρματος (NLXI 1). Τομὴ εἰς βάθος οὐδὲν ἀπέδωκε.

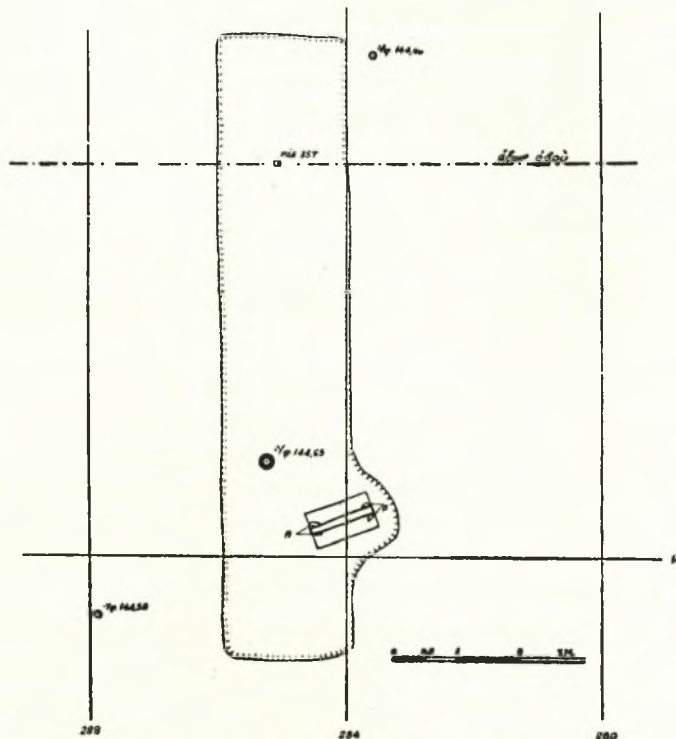
Τύμβος L X I I

Θέσις : Β 272. Ύψος 0,54 μ. Περίβολος δὲν ὑπῆρχε (ιδὲ Σχέδιον 1). Ἐν τῇ ἐπιχώσει οὐδὲν παρατηρήθη. Δὲν ἐγένετο τομὴ εἰς βάθος. Ἡ ἔρευνα ὑπῆρξεν ἀτελής.

Τομὴ 284. Δοκιμαστικὴ τομὴ κατὰ τὴν συντεταγμένην 284 ἐγένετο, ἵνα ἐρευνηθῇ τὸ ἔδαφος μεταξὺ τῶν συντεταγμένων 276 καὶ 336, ὅπου δὲν παρουσιάζοντο ἐξάρματα τύμβων. Εἶχεν ἤδη παρατηρηθῇ, ὅτι κεραμοσκεπεῖς ταφαὶ ὑπῆρχον καὶ ἐκτὸς τύμβων, ἀλλὰ καὶ προϊστορικαὶ ταφαὶ δὲν ἀπεκλείοντο, μολονότι δὲν εὐρέθησαν τοιαῦται ὅλως ἀσχέτως πρὸς τύμβον. Ἡ γενομένη τομὴ, μήκους 4,50 μ. καὶ πλάτους 2 μ., ἐκάλυπεν ἱππαστὶ τὸν ἀξονα τῆς ὁδοῦ, μέ τὸ μεγαλύτερον μήκος αὐτῆς πρὸς νότον

(ιδε Σ χ ε δ ι ο ν 45). Εύρέθησαν ὄστρακα ἑλληνιστικά καὶ προϊστορικά διάσπαρτα.

Κατὰ τὸ σημεῖον ν 284, εἰς βάθος 0,55 μ. ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους, ἀπεκαλύφθη κεραμοσκεπὴς ταφή μήκους 1 μ. καὶ πλάτους 0,49 μ. Αὐταὶ ἦσαν καὶ αἱ διαστάσεις λακωνικοῦ στρωτήρος, ὁ ὁποῖος εἶχε στρωθῇ εἰς τὸ ἔδαφος καὶ ἐδέχθη τὸν νεκρὸν. Ὁ σκελετὸς εἶχε περίπου τὰς αὐτὰς διαστάσεις. Δύο ὅμοιοι λακωνικοὶ στρωτήρες ἐσχημάτιζον σαμαρωτὴν στέγην, ὑπεράνω δὲ ἐτέθη λακωνικὸς καλυπτὴρ (1 μ. Χ 0,22 μ.) στερεωθεὶς κατὰ τὰ ἐκατέρωθεν ἄκρα καὶ διὰ θραυσμάτων πωρολίθου ὥς ἐν τῷ Σ χ ε δ ι ῳ 45. Οὐδὲν ἕτερον εὑρημα.

Σχεδ. 45. Ἡ τομή Τ 284

Ἡ παρουσία τῆς κεραμοσκεποῦς ταφῆς κατὰ τὸ σημεῖον τοῦτο καθιστᾷ πιθανὸν ὅτι ἐξαντλητικὴ ἔρευνα, ἄλλως ἀδύνατος, θὰ συνεπλήρωνε δι' ἀραιῶν ἔστω ταφῶν τὰ κενὰ τοῦ σχεδίου τῆς ἀνασκαφείσης ζώνης τῶν πεντακοσίων μέτρων. Ἀλλ' εἰς τὰ σημεῖα ταῦτα ἀντὶ ἐξαρμάτων ὑπῆρχον βαθύσματα, ἐνίοτε ἐκτεταμένα καὶ φθάνοντα εἰς βάθος μέχρι τριῶν μέτρων ὥς τὸ ἐν Σ χ ε δ ι ῳ 1 μεταξύ τῶν συντεταγμένων 304-340. Ταῦτα πιθανῶς ἐσχηματίσθησαν δι' ἐκσκαφῶν κατὰ καιροὺς, αἵτινες θὰ κατέστρεψαν τυχὸν ὑπάρχοντας προϊστορικοὺς τύμβους, τῶν ὁποίων αἱ ταφαὶ εὐρίσκονται εἰς τὸ ὕψος περίπου τοῦ πέριξ ἐδάφους. Τοῦναντίον εἶναι πιθανόν, ὅτι ἐνιαχοῦ διεσώθησαν αἱ κατὰ κανόνα εἰς μεγαλύτερον βάθος ἑλληνιστικαὶ ταφαί. Ἀλλὰ κατὰ τὰ σημεῖα ταῦτα χάριν τῆς ὁδοποιίας ἐπρόκειτο νὰ γίνῃ ἐπίχωσις μᾶλλον καὶ ὄχι καταστρεπτικὴ ἐκσκαφή. Ὡστε δὲν ἦτο ἀπαραίτητος σωστικὴ ἀνασκαφὴ κατὰ τὰ τμήματα ταῦτα τῆς ζώνης καὶ δὲν ἐγένετο περαιτέρω ἔρευνα.

Τύμβος L X I I I

Θέσις : ν - Ν 340 . Ύψος 0,48 μ. Περίβολος δὲν εὐρέθη. Ὅριζόντιοι διαστάσεις ἀπροσδιόριστοι. Ἐν τῇ ἐπιχώσει εὐρέθησαν ἀραιὰ ὄστρακα ἐκ προϊστορικῶν τροχήλατων ἀγγείων. Συστάς λίθων ἐστρωμένων ὑπὸ τὴν κορυφὴν εἰς τὸ ὕψος τοῦ πέριξ ἐδάφους περίπου δὲν ἐσχετίζετο πρὸς εὐρημά τι. Τομὴ εἰς βάθος οὐδὲν ἀπέδωκε.

Τύμβος L X I V

Θέσις : β 344. Ύψος 0,77 μ. Περίβολος δὲν ὑπῆρχεν (ιδὲ Σ χ έ δ ι ο ν 1 καὶ 46), ἀλλ' ὁ τύμβος κατὰ τὸ πλεῖστον ἀπετελέσθη ἀπὸ λίθους σχετικῶς μεγάλους. Ὡς ἐκ τούτου αἱ διαστάσεις τοῦ τύμβου ὀρίζονται μόνον κατὰ προσέγγισιν διὰ τοῦ ἀνασκαφέντος τετραγώνου 9 X 9 μ. Ὁ λιθοσωρὸς καθίστα δύσκολον τὴν ἐκκαθάρισιν τῆς ἐπιχώσεως καὶ οἱ ἐν τῷ Σ χ ε δ ί ω 46 βέβαιοι περίβολοι ταφῶν πρέπει νὰ γίνουν δεκτοὶ μετ' ἐπιφυλάξεως εἰς τὰς λεπτομερείας. Ὅκτώ ταφαὶ ἀπεκαλύφθησαν, αἵτινες περιγράφονται κατωτέρω :

Ταφή Α. Ἡ ταφή Α ἔδωκε τὸ ἀγγεῖον ἐν Πί ν. 147 β (L X I V Α 1, πρβλ. Πί ν. 146 γ καὶ ἀγγεῖα L Δ 10 καὶ L X V Α Ψ 262). Ἐντὸς αὐτοῦ εὐρέθησαν ὅστ' ἀ κεκαυμένα, σιδηρᾶ αἰχμή (L X I V Α 4) καὶ σιδηρᾶ μαχαίρια (L X I V Α 5 καὶ 6). Περὶ τὸ ἀγγεῖον ἐτοποθετήθη κεκαμμένη αἰχμή σιδηρᾶ (L X I V Α 2).

Ταφή Β. Ἡ ἐντὸς περιβόλου ταφή Β διέσφζε μέρος τοῦ σκελετοῦ ἐν ἀποσυνθέσει ἐκτάδην κατὰ χώραν μὲ τὸ κρανίον κατὰ τὸ ἀνατολικὸν ἄκρον. Περὶ τὸ κρανίον εὐρέθησαν χαλκῇ περόνη (L X I V Β 9), δύο ἀμφικωνικαὶ ψῆφοι ὁρμου (L X I V Β 10 καὶ 11), δύο χαλκαὶ ὀκτώσχημοι πόρπαι (L X I V Β 7 καὶ 8), ψῆφοι ἡλέκτρον (L X I V Β 13) καὶ χαλκᾶ μικροσκοπικὰ καρφίδια ἀγκιστρούμενα ὡς τὸ ἐκ τοῦ αὐτοῦ τύμβου κατὰ πολὺ μεγαλύτερον, ἐν τῷ Σ χ ε δ ί ω 10, ὑπ' ἀριθ. L X I V Γ 23 (πρβλ. ὁμοία ἐλάσματα τύμβου ΙΙΙ ὑπ' ἀριθ. Z 71 ἀνωτέρω σελ. 225).

Ταφή Γ. Ἡ ὑπὸ τὴν κορυφὴν τοῦ τύμβου, ἐντὸς περιβόλου ἑλλιποῦς, ταφή Γ περιείχεν ἐκτὸς λειψάνων σκελετοῦ ἐκτάδην κατὰ χώραν, ἐξαιρετικῶς πλούσια δι' ἀνδρικήν ταφήν κτερίσματα. Περὶ τὴν κεφαλὴν, κατὰ τὸ δυτικὸν ἄκρον τῆς ταφῆς (ιδὲ Πί ν. 129 ε), εὐρέθησαν σιδηρᾶ αἰχμή (L X I V Γ 16) καὶ παρ' αὐτὴν τελείως κατιωμένα λείψανα ἄλλων σιδηρῶν ἀδιαγνώστων ὄπλων (L X I V Γ 17) καὶ χρυσοῦν κόσμημα ἐκ συρμάτων συγκεκολλημένων (L X I V Γ 22). Κατωτέρω εὐρέθησαν τεμάχια χαλκῶν περιειλιγμένων συρμάτων (L X I V Γ 21), δύο ἀμφικωνικαὶ χαλκαὶ ψῆφοι (L X I V Γ 20), σιδηροῦν μαχαίριον (L X I V Γ 18) καὶ λαβὶς χαλκῇ (L X I V Γ 19). Περαιτέρω (Πί ν. 129 ε ἄνω ἀριστερὰ) εὐρέθη τὸ ἐν τῷ Σ χ ε δ ί ω 10 χαλκοῦν ἀντικείμενον ὑπ' ἀριθ. L X I V Γ 23, φέρον ἐγγάρκτον διακόσμησιν καὶ ἀγκιστρα διὰ τὴν προσήλωσιν. Τέλος παρὰ τοὺς πόδας (Πί ν. 130 α εἰς τὸ βάθος) εὐρέθησαν πρόχους (L X I V Γ 14) καὶ τροχήλατον ἀγγεῖον δίωτον εἰς τεμάχια (L X I V Γ 15).

Ταφή Δ. Ἐκ τῆς ταφῆς Δ διεσώθησαν μόνον λείψανα ὀστέων καὶ μικρὰ χαλκῇ πόρπη ὀκτώσχημος (L X I V Δ 24).

Ταφή Ε. Τὴν «ταφήν» Ε συγκροτοῦν τροχήλατον ἀνοικτὸν ἀγγεῖον εἰς τεμάχια (L X I V Ε 25), σιδηροῦς σαυρωτὴρ τεμαχισμένος (L X I V Ε 26) καὶ χαλκοῦν ἀμφικωνικὸν περιᾶπτον (L X I V Ε 27).

κωνικάς ψήφους (LXIV Z 38 α-β), ιδιόρρυθμον χαλκήν πόρπην (LXIV Z 39), δύο τεμάχια ἐξαιρετικῶς λεπτῶν περιειλιγμένων συρμάτων (LXIV Z 40α-β), καὶ τεμάχια σιδηροῦ ἀντικειμένου ἀδιαγνώστου (LXIV Z 41).

Ταφή Η. Κατὰ τὸ βόρειον ἄκρον τοῦ τύμβου εὐρέθη ὁ πυθμὴν τεφροδόχου ἀγγείου, τὸ ὁποῖον περιεῖχε λείψανα ὀστέων, δύο τεμάχια χαλκῆς ὀκτωσχήμου πόρπης (LXIV H 42) καὶ τεμάχια σιδηροῦ ἀντικειμένου (LXIV H 43).

Ταφή Θ. Ἀμέσως πρὸς δυσμὰς τῆς ταφῆς Γ, ὑπὸ τὴν κορυφὴν τοῦ τύμβου, εὐρέθη χειροποίητον ἀγγεῖον χονδρικῆς κατασκευῆς μετὰ καθέτου λαβῆς καὶ ταινιωτῆς ἀποφύσεως κατὰ διάμετρον (LXIV Θ 44), σφῶζον ἴχνη ποδῶν ὁμοίων πρὸς τὰ τῆς κατηγορίας τοῦ ἀγγείου LXIV A 1. Ἐντὸς αὐτοῦ εὐρέθησαν ὀστᾶ καὶ τεμάχια ἑτέρου ἀγγείου τροχηλάτου μετὰ γραπτῆς διακοσμῆσεως (LXIV Θ 45).

Τύμβος L X V

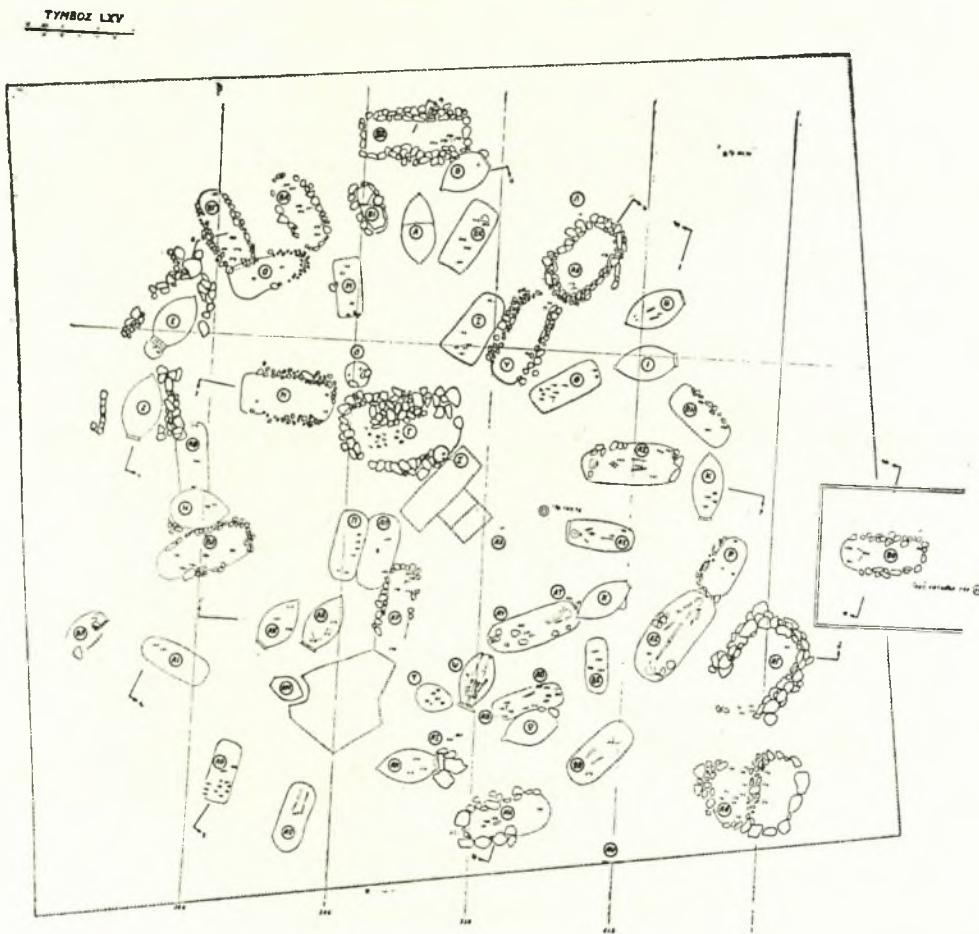
Θέσις : Ν 356. Ὑψος 2,10 μ. Ἰχνη περιβόλου δὲν εὐρέθησαν, ἀλλ' ἀντιστοίχως πρὸς τὸ ὕψος καὶ αἱ ὀριζόντιοι διαστάσεις τοῦ τύμβου τούτου ἦσαν αἱ μεγαλύτεραι ἀπὸ ὅλους τοὺς ἀνασκαφέντας κατὰ τὴν σωστικὴν ἀνασκαφὴν τῶν ἐτῶν 1960 καὶ 1961 τύμβους τῆς ζώνης τῆς ὑπὸ κατασκευὴν ὁδοῦ. Ὁ κύκλος τῆς περιμέτρου τοῦ τύμβου ἐγγράφεται περίπου εἰς ὀρθογώνιον 22Χ24 μ. (Σ χ ε δ ι ο ν 47). Τοῦτο δίδει κατὰ προσέγγισιν τὰς ὀριζοντίους διαστάσεις τοῦ τύμβου.

Ἐξ ἀρχῆς διὰ σταυροειδοῦς τομῆς πλάτους 2 μ. διεπιστώθη ἡ ὅλως ἐξαίρετος σπουδαιότης τοῦ τύμβου τούτου, ὥστε κατὰ τὴν ἀνασκαφὴν του ἐφηρμόσθη διάφορον σύστημα. Ἀφ' ἐνὸς ὁ τύμβος διηρέθη διὰ σταυροειδοῦς τομῆς εἰς τέσσαρα τεταρτημόρια ἀνασκαφέντα διαδοχικῶς (ἰδὲ Π ι ν. 131 α). Ἀφ' ἑτέρου ὀρίσθησαν συντεταγμένοι ἀνὰ μέτρον καὶ τῇ βοηθείᾳ τῶν συντεταγμένων τούτων προσδιωρίσθη ἡ ἀκριβὴς θέσις ἐκάστου εὐρήματος ἐξ ὧν εὐρέθησαν ἐντὸς τῆς ἐπιχώσεως τοῦ τύμβου ἡ γενικώτερον ἐκτὸς ταφῆς. Εἰδικῶς διὰ τὰς ταφὰς ἐλήφθη πρόνοια, ὥστε νὰ σχεδιασθοῦν λεπτομερῶς καὶ φωτογραφηθοῦν ἅπασαι. Κατὰ τὴν ἀρίθμησιν τῶν ταφῶν, ἀφοῦ ἐξηγνήθησαν τὰ στοιχεῖα τοῦ ἐλληνικοῦ ἀλφαβήτου μὲ τὰς πρώτας 24 ταφὰς, παρέστη ἀνάγκη νὰ ἐπαναληφθῇ τὸ ἀλφάβητον μετὰ προσθήκης Α, ἐν ἀρχῇ, διὰ τὰς ἐπομένας 24 ταφὰς (ΑΑ—ΑΩ), καὶ νὰ ἐπαναληφθοῦν ἐκ νέου τὰ πρῶτα ἔνδεκα στοιχεῖα τοῦ ἀλφαβήτου μετὰ προσθήκης Β ἐν ἀρχῇ (ΒΑ—ΒΛ) διὰ τὰς τελευταίας ἔνδεκα ταφὰς. Αἱ «ταφαὶ» οὕτω παρουσιάζονται ἐκ πρώτης ὄψεως ὡς πεντήκοντα ἑννέα. Ἀλλὰ πρέπει νὰ σημειωθῇ ἀμέσως τώρα, ὅτι τοῦτο δεόν νὰ γίνῃ δεκτὸν μετ' ἐπιφυλάξεως : μόνον ἡ ἀνάγνωσις τῆς περιγραφῆς κατωτέρω, μιᾶς ἐκάστης «ταφῆς», καὶ αἱ παρατηρήσεις ἐν τέλει δύνανται νὰ παράσχουν ἀκριβεστέραν πὼς εἰκόνα τοῦ τύμβου. Διότι, ὡς ἐκτίθεται κατωτέρω, ἄλλαι ταφαὶ ἦσαν πράγματι ἀδιατάρακτοι καὶ ἀναμφισβήτητοι, ἄλλαι ἀσφαλεῖς ἀλλὰ τεταραγμένοι ἢ ἐν μέρει διατηρούμεναι, ὡς συνέβαινε μάλιστα κατὰ τὰ ὑψηλότερα σημεῖα τοῦ τύμβου, καὶ ἄλλαι τέλος «ταφαὶ» ἦσαν πράγματι ἀντικείμενα ἐκ ταφῶν εἴτε περισυλλεγένητα χάριν νεωτέρας ταφῆς εἰς τὸν αὐτὸν τόπον, εἴτε ἀπορριφθέντα κατὰ χρόνους διαφόρους οὐχὶ πάντοτε πλησίον τῆς ἀρχικῆς ταφῆς.

Ἡ ἐπίχωσις ἀπετελεῖτο ἐκ χωμάτων κατὰ τὸ βόρειον ἡμισυ μετ' ἀραιῶν λίθων καὶ ὀστράκων, ἐνθ' ἀντιθέτως τὸ νότιον ἡμισυ τοῦ τύμβου ἀπετελέσθη σχεδὸν ἀποκλειστικῶς

ἐκ λίθων (ιδε Πίν. 130 β και 131α), μεταξύ τῶν ὁποίων εὐρέθησαν πλεῖστα ὄστρακα. Τὰ ὄστρακα ἀνήκουν εἰς ἀγγεῖα προϊστορικά πλὴν ἑνὸς ἀνήκοντος εἰς βάσιν μελαμβροῦς πινακίου, χρονολογουμένου ἐκ τοῦ στιλπνοῦ γανώματος εἰς πρωίμους ἑλληνιστικούς χρόνους. Ἄλλα ἀραιά, μεμονωμένα εὐρήματα εὐρέθησαν ἐντὸς τῆς ἐπιχώσεως διάσπαρτα.

Σχεδ. 47. Ὁ τύμβος LXV

Περὶ αὐτῶν δὲν εἶναι δυνατόν νὰ γίνῃ λόγος δι' ἑν ἕκαστον κεχωρισμένως εἰς τὴν παροῦσαν συνοπτικὴν ἐκθεσιν. Σημειοῦνται ἀπλῶς τὰ σημαντικώτερα,

α) Πόρπαι χαλκαῖ ὀκτώσχημοι, ἐπτὰ πλήρεις (LXV 114, LXV 161, LXV 321α-δ καὶ LXV 326), καὶ ἑτεραι ἐπτὰ περίπου εἰς τεμάχια (LXV 4, LXV 17, LXV 123, LXV 160, LXV 311, LXV 317 α-β, καὶ LXV 318).

β) Ὀκτώσχημον κόσμημα χαλκοῦν καὶ τεμάχιον ἐτέρου (LXV 116 α-β), ὅμοια πρὸς τὸ ἐν Σχ ε δ ι φ 10 ὑπ' ἀριθ. LXV ΑΘ 198.

γ) Τεμάχια χαλκῶν περιειλιγμένων συρμάτων τῆς κόμης¹³ (LXV 12, LXV 15,

13. Κατὰ Ἀνδρόνικον «σπειροειδῆ ἐλάσματα», π.χ. ΠΑΕ 1952 (1954), σελ. 253 καὶ εἰκ. 30 δεξιὰ.

LXV 161 β και LXV 322), όμοια προς τὰ κατωτέρω LXV Γ 77 και 78 (ιδε Πίν. 132 δ).

δ) Χαλκοδν ψέλιον (LXV 10) και τεμάχιον έτέρου (LXV 120).

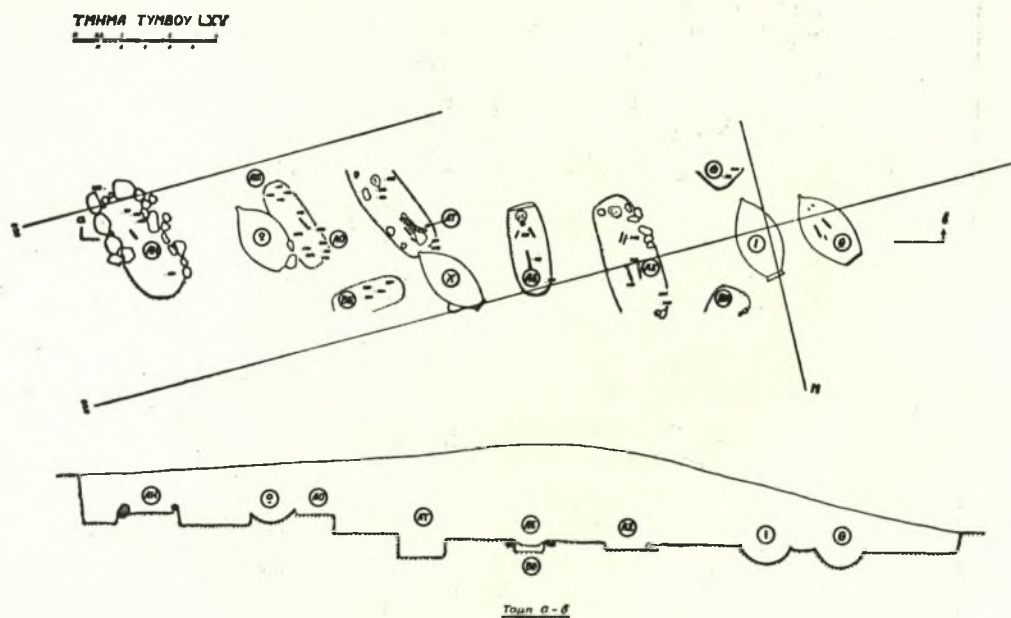
ε) Τεμάχια χαλκού έλάσματος πλάτους 0,015 μ., πιθανώς διάδημα, φέρον περί τὰς 4 όπας (LXV 163) και άλλα τεμάχια έτέρου διαδήματος (;) τοῦ αὐτοῦ πλάτους περίπου διακοσμουμένου διά τριπλῆς σειρᾶς έμπιέστων στιγμῶν (LXV 161 γ).

στ) Ψῆφοι ὄρμου έξ ἡλέκτρον (LXV 162 και LXV 317), και έξ ύελομάξης (LXV 124).

ζ) Άλλα κοσμήματα (LXV 118, LXV 161δ, LXV 312, LXV 313 και LXV 323).

η) Τὰ δύο σκέλη χαλκῆς λαβίδος άποκεκομμένα (LXV 18).

θ) Σιδηραῖ αἰχμαῖ (LXV 121, LXV 164 και LXV 314) και μάχαιραι (LXV 119, LXV 122, LXV 325 και LXV 327).

Σχεδ. 48. Τομή α-β τοῦ τύμβου LXV

ι) Πήλινον σφονδύλιον (LXV 112), διάτρητος άκόνη (LXV 110) και λίθος έρυθρός διάτρητος (LXV 111) εὑρεθέντα όμοῦ.

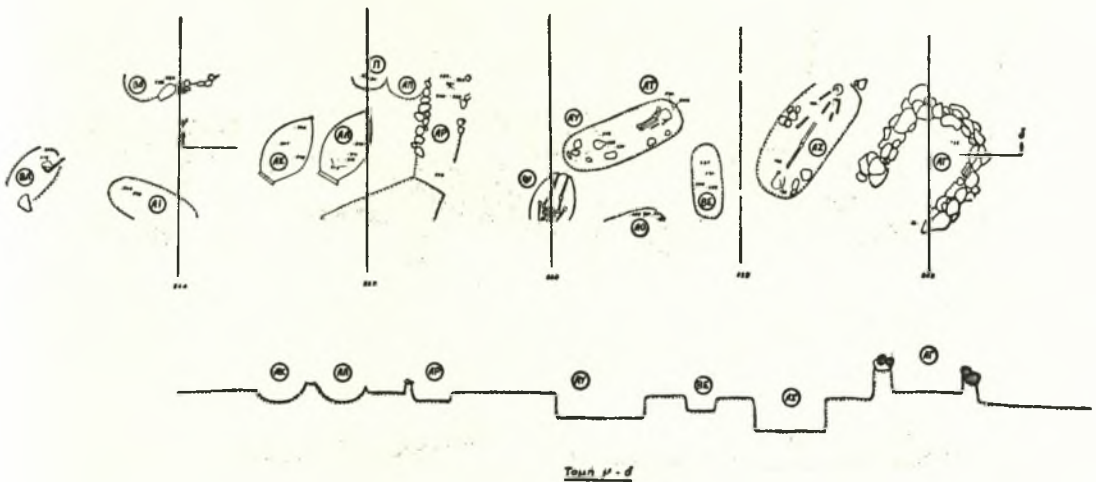
Κατωτέρω παρέχεται συνοπτική περιγραφή τῶν ταφῶν μετά τῶν εὑρημάτων αὐτῶν:

Ταφή Α. Εὑρέθη πρώτη κατά τὸ βόρειον σκέλος τῆς σταυροειδοῦς τομῆς. Εἰς τὴν ταφὴν Α ἀνήκει πίθος τοῦ όποίου τὸ στόμιον εὑρέθη κεκλεισμένον δι' έτέρου πίθου (ιδε Πίν. 132α και 131 γ και πρβλ. Πίν. 131 β εἰς τὸ βάθος). Δέκα έξ ἐν ὄλῳ ταφάς ἐντὸς πίθου περιείχεν ὁ τύμβος LXV (ιδε κατωτέρω ταφάς Β, Ε, Ζ, Η, Θ, Ι, Κ, Χ, Ψ, Ω, ΑΚ, ΑΛ, ΑΜ, ΑΝ και ΒΙ και πρβλ. Σχέδιον 47 και Σχέδιον 1, όπου έσχεδιάσθησαν ένδεικτικῶς μόνον οἱ πίθοι τοῦ τύμβου. Ἐντὸς τῶν πίθων τῆς ταφῆς Α οὐδέν σημαντικόν εὑρέθη. Μεταξύ τῶν χωμάτων έλάχιστα ἴχνη ὀστῶν και χαλκῆ ψῆφος άμφικωνική (LXV Α 29). Σημαντι-

κώτερον είναι ίσως ότι έξω του πίθου εύρέθησαν διάσπαρτα πολλά τεμάχια αγγείων προϊστορικών, τὰ ὁποῖα πιθανῶς ἀνήκον εἰς τὴν συληθεῖσαν ταφὴν Α καὶ τὰς γειτονικάς τῆς Β καὶ ΒΙ, περὶ ὧν ἰδὲ κατωτέρω.

Ταφή Β. Ἡ ταφή Β, εὑρεθεῖσα παρὰ τὴν ταφὴν Α, ἐγένετο ἐπίσης ἐντὸς πίθου (ἰδὲ Πίν. 132β καὶ πρβλ. Πίν. 131 γ καὶ Σχέδιον 51). Ὁ πίθος εὑρέθη πλήρης χωμάτων, ἐντὸς τῶν ὁποίων ὑπῆρχον τεμάχια αγγείων, ὡς τὰ ἐκτὸς τῶν πίθων Α καὶ Β, καὶ μικρὰ χαλκῇ πόρπη ὀκτώσχημος (LXV Β 31). Ὁ πίθος ἦτο συλημένος.

Ταφή Γ. Ἀξιοσημείωτος ἐν ἀρχῇ ἡ κεντρικὴ ὡς πρὸς τὰς λοιπὰς ταφὰς θέσις τῆς ταφῆς Γ, μολονότι δὲν εὑρίσκετο οὔτε ὑπὸ τὴν κορυφὴν τοῦ τύμβου οὔτε κατὰ τὸ κέντρον

Σχεδ. 49. Τομή γ - δ τοῦ τύμβου LXX

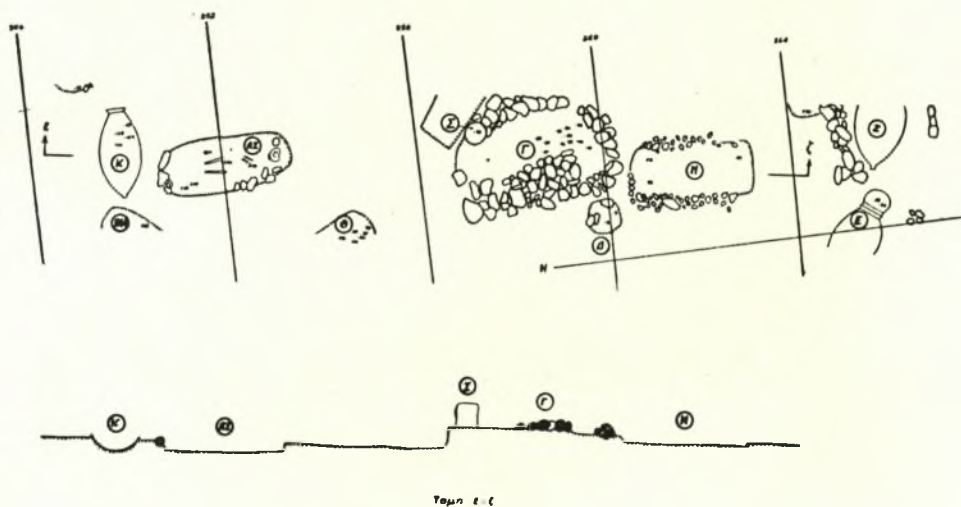
αὐτοῦ, ὑπὸ τὴν μορφήν τοῦλάχιστον, ὑπὸ τὴν ὁποίαν ὁ τύμβος διετηρήθη μέχρι τῆς ἐνάφξης τῆς ἀνασκαφῆς. Ἐβεβαιώθη περίβολος κτιστὸς διατηρηθεὶς κατὰ τὸ πλεῖστον (ἰδὲ Σχέδια 47 καὶ 50 καὶ πρβλ. Πίν. 132 γ καὶ 133 γ). Ἡ ταφή εὑρέθη ἀδιατάρακτος. Ἰχνη σκελετοῦ δὲν διεσώθησαν, ἀλλ' ἐκ τῆς θέσεως τῶν κοσμημάτων κατέστη σαφές, ὅτι ἡ κεφαλὴ ἦτο τοποθετημένη κατὰ τὸ δυτικὸν ἄκρον. Ἐκατέρωθεν τῆς κεφαλῆς (ἰδὲ Πίν. 132 γ) ἀνὰ ἐν αγγεῖον: νοτίως ἢ πρόχους ἐν Πίν. 149 α (ἀριθ. LXV Γ 74) καὶ βορείως τὸ δίωτον ἀνοικτὸν αγγεῖον ἐν τῷ αὐτῷ Πίν. 132 γ (ἀριθ. LXV Γ 73). Κατὰ τὸ ἕτερον ἄκρον τῆς ταφῆς εὑρέθη τρίτον αγγεῖον, τὸ δίωτον ἀνοικτὸν αγγεῖον ἐν Πίν. 149 β (ἀριθ. LXV Γ 7).

Κατὰ τὴν θέσιν τῆς κεφαλῆς καὶ περὶ αὐτὴν (ἰδὲ Πίν. 132 δ) εὑρέθησαν τὰ κοσμήματα τῆς κόμης. Χαλκᾷ περιειλιγμένα σύρματα εὑρέθησαν εἰς τρεῖς σπεῖρας ἀριστερὰ (ἀριθ. LXV Γ 77) καὶ εἰς τέσσαρας σπεῖρας δεξιὰ (ἀριθ. LXV Γ 78) μετὰ τῶν ἀντιστοιχῶν κομβίων. Τρεῖς χρυσοὶ σπειροειδεῖς δακτύλιοι (ἀριθ. LXV Γ 83, 84, καὶ 85, ὁ μικρὸς) ἀνή-

κουν προφανώς εἰς τὸν διάκοσμον τῆς κόμης ὡς σφηκωτῆρες. Μεταξὺ τῶν κοσμημάτων τῆς κόμης εὐρέθησαν καὶ σιδηρᾷ λαβίς («τσιμπιδάκι»; ἀριθ. LXV Γ 87) καὶ χαλκοῦς δακτύλιος (LXV Γ 79, εὐδιάκριτος ἐν Πί ν. 132δ κάτω ἀριστερά). Κατὰ τὸ κέντρον ἐν Πί ν. 132δ διακρίνονται δεκατρεῖς ψῆφοι ὁρμοὶ ἐξ ἡλέκτρου, ἀνήκουσαι προφανώς εἰς περιλαίμιον (ἀριθ. LXV Γ 86). Δύο χαλκαῖ ὀκτώσχημοι πόρπαι ἐκ σύρματος στρογγύλης τομῆς εὐρέθησαν εἰς τὴν φυσικὴν των θέσιν (ἀριθ. LXV Γ 75 καὶ 76).

Περαιτέρω πρὸς τὴν ὁσφὺν (ιδὲ Πί ν. 132 γ καὶ 133 γ) εὐρέθησαν χαλκοῦς δακτύλιος (LXV Γ 80) ὁμοῖος πρὸς τὸν προαναφερθέντα (LXV Γ 79) καὶ χαλκᾶ δισκάρια (shieldsbosses, ἀριθ. LXV Γ 81 καὶ 82) ¹⁴.

Ταφή Δ. Πρὸς ΒΔ τῆς ταφῆς Γ καὶ εἰς ὕψος διάφορον, κατὰ ἐν περίπου μέτρον ὑψηλότερον τοῦ διαπέδου τῆς ταφῆς Γ (ιδὲ Πί ν. 133 γ καὶ 133 α), εὐρέθησαν δύο ἀγγεῖα

Σχεδ. 50. Τομή ε-ζ τοῦ τύμβου LXV

εἰς τεμάχια κατὰ χώραν (τὸ ἐν Πί ν. 149β ὑπ' ἀριθ. LXV Δ 8 καὶ πρόχους ὑπ' ἀριθ. LXV Δ 9). Τὸ εὖρημα ὠνομάσθη συμβατικῶς «ταφή», ἀλλ' οὐδὲν ἕτερον εὐρέθη παρὰ τὰ ἀγγεῖα.

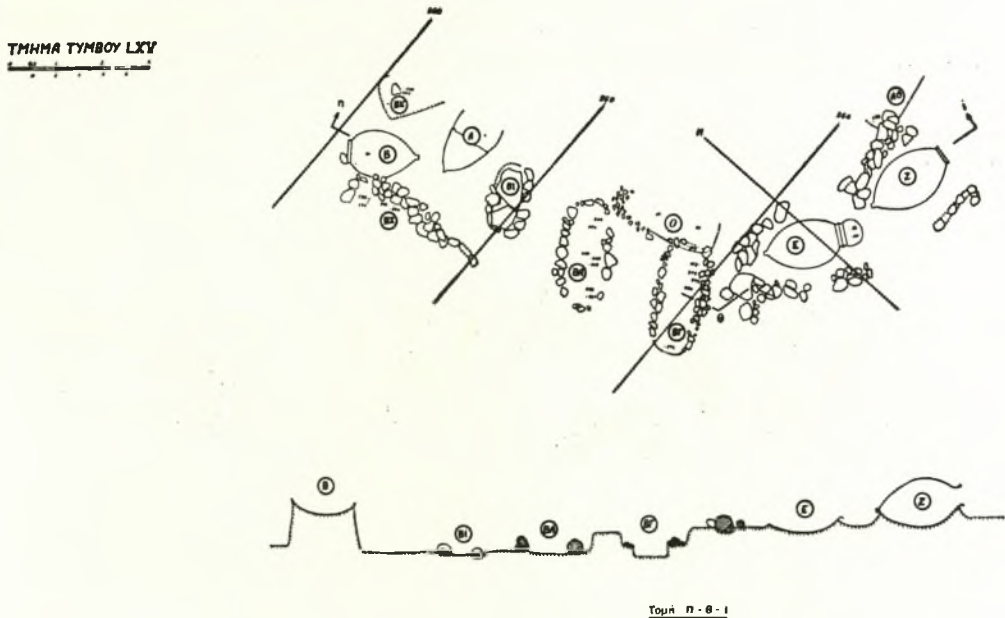
Ταφή Ε. Ἡ κατὰ τὸ βορειοδυτικὸν τεταρτημόριον ταφή Ε ἐγένετο ἐντὸς πίθου, τοῦ ὁποίου τὸ στόμιον ἐφράχθη διὰ τοῦ ἐν Πί ν. 149 γ ἀγγείου (ιδὲ Πί ν. 133 β καὶ πρβλ. Πί ν. 131 β καὶ Σχέδιον 51). Ὁ πίθος φέρει χαρακτηριστικὸν δακτύλιον κατὰ τὴν μετάβασιν ἀπὸ τῆς κοιλίας εἰς τὸν ὦμον. Πίθος καὶ κάλυμμα εὐρέθησαν εἰς τεμάχια καὶ πλήρη χωμάτων. Ἐντὸς τῶν χωμάτων εὐρέθησαν ἐκ τῶν κοσμημάτων τῆς νεκρᾶς ὅσα ἀπέμειναν, ἦτοι δύο χαλκοῖ δακτύλιοι (LXV Ε 33 α-β), ὁμοῖοι πρὸς τοὺς τῆς ταφῆς Γ (LXV Γ 79

14. Πρβλ. Μ. Andronikos ἐν *Balkan Studies* 2 (1961) σελ. 93 κ.έ. καὶ πίν. IV, 8.

καὶ 80), περιειλιγμένα χαλκᾶ σύρματα εἰς ἑξ σπείρας (LXV E 34) καὶ πέντε χαλκᾶ κομβία διάφορα (LXV E 35α-δ καὶ 36).

Ταφή Ζ. Ἡ παρά τὴν ταφὴν Ε ταφὴ Ζ ἐγένετο ἐπίσης ἐντὸς πίθου, τοῦ ὁποίου εὐρέθη μόνον τὸ κάτω πλάγιον μετὰ τῆς ὀξείας ἀπολήξεως (ιδε Πί ν. 130 γ ἄριστερά καὶ Πί ν. 131 β ἔμπρὸς καὶ πρβλ. Σχέδιον 51). Οὐδὲν εὐρέθη ἐντὸς τοῦ ἑλλιποῦς πίθου πλὴν τεμαχίων ἀνηκόντων εἰς πρόχουν, εἰς δίωτον μετὰ κομβιοσχήμεων λαβῶν καὶ εἰς φιαλόσχημον ἀγγεῖον (LXV Z 37).

Σχ. 51. Τομή η-θ-ι τοῦ τύμβου LXV

Ταφή Η. Καὶ ὁ πίθος τῆς ταφῆς Η εὐρέθη κατὰ τὸ (πρὸς τὴν γῆν) ἡμισυ, καὶ τοῦτο σεσηπὸς, εἰς τὸ δυτικὸν σκέλος τοῦ σταυροῦ (ιδε Πί ν. 131 α ἔμπρὸς καὶ πρβλ. Πί ν. 130 γ καὶ Σχέδιον 52). Οὐδὲν ἕτερον εὐρέθη πλὴν τῶν ἐν Πί ν. 133 δ δύο ἀγγείων (LXV Η 38 ἐν Πί ν. 149 α καὶ LXV Η 39 ἐν Πί ν. 149 δ).

Ταφή Θ. Ἡ κατὰ τὸ βορειοανατολικὸν τεταρτημόριον τοῦ τύμβου ἐντὸς πίθου ταφὴ Θ εὐρέθη συλημένη, ὁ πίθος εἰς τεμάχια καὶ κατὰ μέρος μόνον διατηρούμενος (Πί ν. 134 α ὀπίσω καὶ Σχέδιον 48). Κατὰ τὴν ἀνασκαφὴν τοῦ πίθου Θ καὶ τοῦ ἐπομένου Ι παρατηρήθη, ὅτι διὰ τὸν ἐνταφιασμόν τῶν ἐσκάφη τὸ φυσικὸν ἔδαφος εἰς βάθος περὶ τὰ 0,50 μ., ἐνῶ ὑπὲρ τὸ φυσικὸν τοῦτο ἔδαφος ὑψοῦτο ὁ τύμβος ἐκ τῶν συνήθων ἐρυθρωπῶν χωμάτων ἐν μέσῳ τῶν λίθων. Ἐκ τοῦ ἀρχικοῦ περιεχομένου τοῦ πίθου εὐρέθησαν ἐλάχιστα ὄστρακα (LXV Θ 40) καὶ λείψανα ὀστέων.

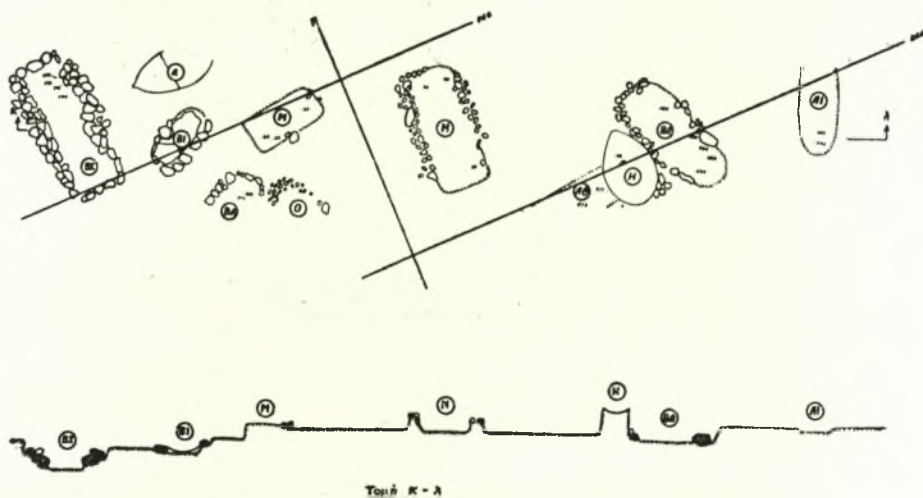
Ταφή Ι. Ἡ παρά τὴν ταφὴν Θ ταφὴ Ι, ἐντὸς πίθου ἐπίσης, εὐρέθη ὁμοίως συλημένη (Πί ν. 134 α καὶ Σχέδιον 48). Ὁ πίθος σαθρὸς, εἰς τεμάχια, κατὰ μέρος διατηρούμενος. Διεσώθη τὸ ἐκ πλακὸς ἰώδους σχιστολίθου κάλυμμα (Πί ν. 134 α δεξιὰ, πρβλ. κάλυμμα

πίθου Κ ἐν Πί ν. 133 ε). Ἐντὸς τῶν χωμάτων εὐρέθησαν τεμάχια τριῶν τοῦλάχιστον προϊστορικῶν ἀγγείων, ἐν οἷς καὶ τεμάχια πρόχου, ἑτέρου ἀγγείου μετὰ κομβιοσχήμεων λαβῶν καὶ κυάθου (LXV I 41).

Ταφή Κ. Ἡ ἐντὸς πίθου ταφή Κ, κατὰ τὸ νοτιοανατολικὸν τεταρτημόριον τοῦ τύμβου, εὐρέθη ἀσύλητος καὶ ὅλως ἀδιατάρακτος (ιδε Πί ν. 133 ε καὶ 134 γ καὶ πρβλ. Σχέδιον 50). Ὁ πίθος εὐρέθη κατὰ χώραν πλήρης καίτοι τεμαχισμένος. Ἀντέσχευ εἰς τὰς ὑπερθευ πιέσεις τοῦ λιθοσωροῦ (πρβ. Πί ν. 130 β), τὸ στόμιον ἐξ ἄλλου εὐρέθη πεφραγμένον διὰ τῆς συνήθους πλακός, ὥστε τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ πίθου ἦτο κενὸν χωμάτων. Ἐντὸς αὐτοῦ εὐρέθησαν κατὰ χώραν (ὑπ' ὄψιν ἢ ἐκ τῆς βαρύτητος μετακινήσεις) λείψανα ἐνὸς σκελετοῦ μὲ τὴν κεφαλὴν πρὸς τὸ στόμιον τοῦ πίθου (πρὸς νότον), τρία ἀγγεῖα (πρόχους LXV K 126,

ΤΜΗΜΑ ΤΥΜΒΟΥ LXV

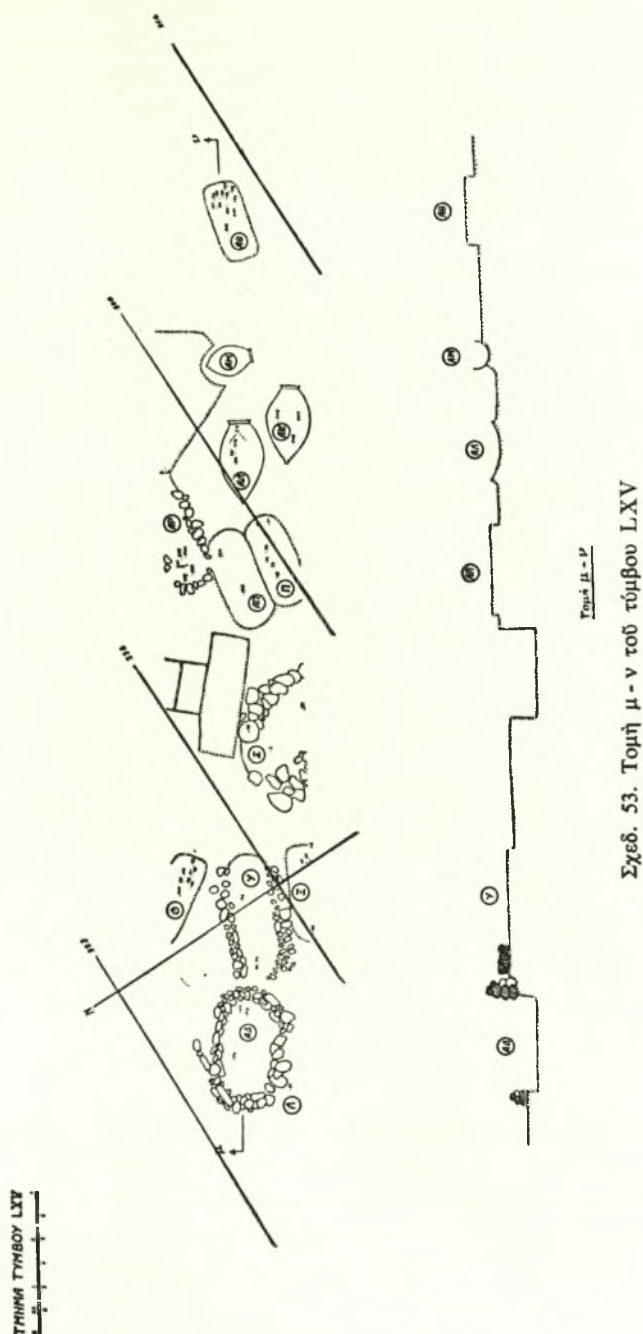
Σχεδ. 52. Τομή κ-λ τοῦ τύμβου LXV

ἀγγεῖον μετὰ κομβιοσχήμεων λαβῶν LXV K 127 καὶ φιαλόσχημον LXV K 128) καὶ ἐκ τῶν κοσμημάτων τῆς νεκρᾶς δύο ὀκτώσχημοι πόρπαι μικραὶ LXV K 129 α-β).

Ταφή Λ. Ὀνομάζεται «ταφή Λ» συμβατικῶς, ὡς ὠνομάσθη κατ' ἀρχὴν, ἀγγεῖον εὐρεθὲν ἐκτὸς τῆς ταφῆς, εἰς τὴν ὁποίαν, ὅταν ἀπεκαλύφθη πλήρως, ἐδόθη ἐν τέλει ἄλλος ἀριθμὸς (ΑΔ), διότι δὲν φαίνεται βέβαιον ὅτι ἡ πρόχους τῆς «ταφῆς» Λ (LXV Λ 21 ἐν Πί ν. 149 δ) ἀνήκει εἰς τὴν ταφὴν ΑΔ, τῆς ὁποίας τὸ ἐπίπεδον εὐρέθη εἰς βάθος μεγαλύτερον κατὰ 0,50 μ. περίπου. Οὐχ ἤττον δὲν ἀποκλείεται, ὅτι ἡ πρόχους Λ 21 ἀνήκει εἰς τὴν ταφὴν ΑΔ, διότι εὐρέθη πλησίον, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ αὐτὸ περίπου ὕψος πρὸς τὴν ἄνω ἐπιφάνειαν τοῦ περιβόλου τῆς ταφῆς ΑΔ (ιδε καὶ κατωτέρω, ταφὴν ΑΔ).

Ταφή Μ. Ἡ κατὰ τὸ βορειοδυτικὸν τεταρτημόριον τοῦ τύμβου ταφή Μ, (ιδε Πί ν. 131 β κατὰ τὸ κέντρον ἐντεῦθεν τῶν πίθων Α καὶ Β καὶ πρβλ. Σχέδιον 52) χαρακτηρίζε-

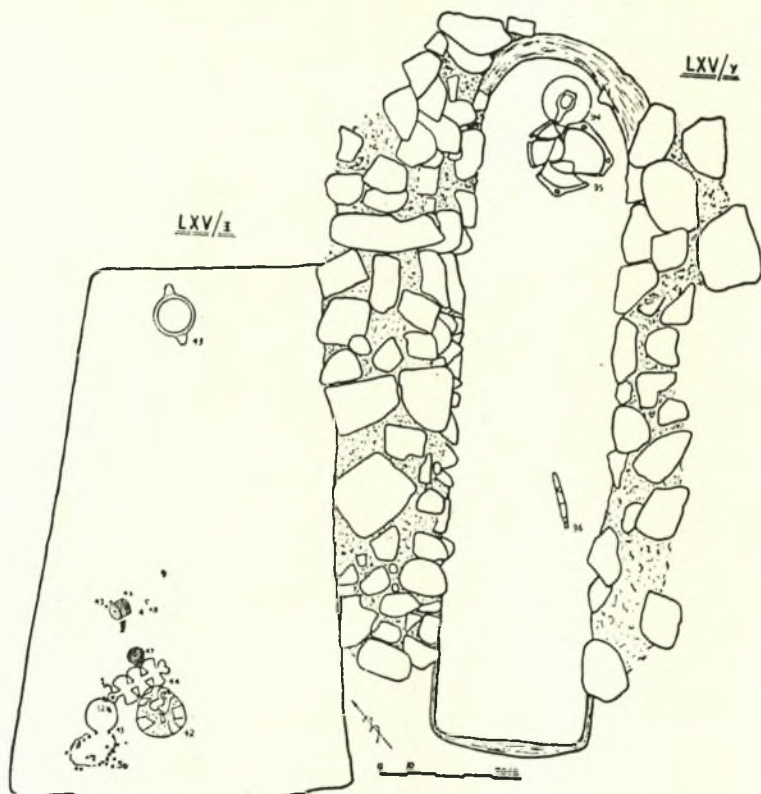
ται κυρίως από τὰ εὑρεθέντα εἰς τὸ αὐτὸ ἐπίπεδον τρία ἀγγεῖα (LXV M 22 ἐν Πί ν. 150 ε, LXV M 23 ἐν Πί ν. 149 ε καὶ LXV M 24 ἐν Πί ν. 149 ε), ἐκ τῶν ὁποίων τὸ πρῶτον εἰς

συνήθη ἀπόστασιν ἀπὸ τῶν ἄλλων (1,20 μ). Βέβαιος περίβολος ἢ ἄλλως διαμορφωμένος

τάφος δὲν εὐρέθη. Εὐρέθησαν μόνον, κατὰ τὸ μέσον τῆς ἀποστάσεως μεταξὺ τῶν ἀγγείων, τρία κομβία χαλκᾶ (LXV M 25 α-γ).

Ταφή Ν. Ἡ κατὰ τὸ βορειοδυτικὸν τεταρτημόριον ταφή Ν περιεβάλλετο διὰ περιβόλου ἐξ ἀργῶν λίθων εἰς ἐπαλλήλους σειράς, εὐρεθέντος μόνον κατὰ τὰς τρεῖς πλευρὰς πλὴν τῆς δυτικῆς (ιδεὲ Πί ν. 134 β καὶ πρβλ. Πί ν. 131 β δεξιὰ καὶ Σχέδια 50 καὶ 52). Κατὰ τὰ δύο ἄκρα τοῦ περιβόλου εὐρέθησαν ἀνὰ ἓν ἀγγεῖον, ἡ πρόχους LXV Ν 26 ἐν Πί ν. 149 ε καὶ ὁ ἀμφορεὺς LXV Ν 27 ἐν Πί ν. 150 β. Παρὰ τὴν πρόχουν εὐρέθη σιδηροὺν μαχαίριον (LXV Ν 28).

Σχεδ. 54. Τομαὶ Ξ καὶ Υ τοῦ τύμβου LXV

Ταφή Ξ. Ἡ κατὰ τὸ βορειοανατολικὸν τεταρτημόριον τοῦ τύμβου ταφή Ξ ἀποτελεῖ μετὰ τῆς ταφῆς Γ τὸ ζεύγος τῶν πλουσιωτέρων ταφῶν τοῦ τύμβου LXV, ἴσως δὲ καὶ τῶν παλαιότερων. Ἡ ταφή Ξ δὲν περιεβάλλετο ὑπὸ περιβόλου (ιδεὲ Σχέδιον 54). Ἐκ τοῦ σκελετοῦ διετηρεῖτο μόνον μέρος τοῦ κρανίου (ιδεὲ Πί ν. 134 δ ἄνω δεξιὰ). Παρὰ τὸ κρανίον εὐρέθη πρόχους μετὰ συνεστραμμένης λαβῆς τύπου Lausitz (ἀριθ. LXV Ξ 42) καὶ εἰς ἀπόστασιν 1,20 μ. περίπου, κατὰ τὸ ἕτερον ἄκρον τοῦ τάφου, ὡς συνήθως, τὸ ἀνοικτὸν, δίσκον καὶ γραπτῶς διακεκοσμημένον ἀγγεῖον LXV Ξ 43 (Πί ν. 150 α).

Περὶ τὴν κεφαλὴν καὶ γενικῶς τὸ ἄνω μέρος τοῦ σώματος εὐρέθησαν τὰ κοσμήματα τῆς νεκρᾶς. Μοναδικὸν εὑρημα καθ' ὅλον τὸν τύμβον LXV, ἀλλὰ καὶ γενικώτερον καθ'

όλην τὴν σωστικὴν ἀνασκαφὴν τῶν ἐτῶν 1960 καὶ 1961, ἀποτελεῖ τὸ κατὰ τὸ κέντρον τῆς φωτογραφίας ἐν Πί ν. 134 δ ἀντικείμενον (LXV Ξ 44), πέμπτον ἤδη, ἐάν προστεθῇ εἰς τὰ τέσσαρα ὅμοια ἐκ τῶν ἀνασκαφῶν τοῦ κ. Ἀνδρονίκου εὐρήματα τοῦ νεκροταφείου τῆς Βεργίνης¹⁵. Ἐκ τῶν συνθεστέρων κοσμημάτων εὐρέθησαν περιλαίμιον ἐκ χαλκοῦ συνεστραμμένου σύρματος (LXV Ξ 45), χαλκοῦν ψέλιον σπειροειδές (LXV Ξ 46), χαλκῆ ὀκτώσχημος πόρπη (μόνον μία, πρὸ τοῦ στήθους μᾶλλον ἢ κατὰ τὸν ὦμον, LXV Ξ 47), ἔξ ὀκτώσχημοι δακτύλιοι (LXV Ξ 48α-ζ^{15α}, ἐξ ὧν ὁ εἰς εἰκονίζεται ἐν τῷ Σχέδιῳ 10) περὶ τὰ τεσσαράκοντα καρφίδια (tutuli¹⁶, καταγραφέντα ὑπ' ἀριθ. LXV Ξ 50), δύο κοσμήματα ὀκτώσχημα (LXV Ξ 51α-β), τέσσαρες ψῆφοι ἡλέκτρινοι (LXV Ξ 53α-δ), δύο χαλκᾶ κομβία (LXV Ξ 49) καὶ τμήματα χαλκῶν περιειλιγμένων συρμάτων τῆς κόμης (LXV Ξ 52).

Ταφή Ο. Ἡ ταφή Ο, κατὰ τὸ βορειοδυτικὸν τεταρτημόριον τοῦ τύμβου, περιεβάλλετο διὰ περιβόλου ἐξ ἀργῶν λίθων εἰς πλείονας ἐπαλλήλους σειράς, τοῦλάχιστον κατὰ τὸ εὐρεθὲν διατηρημένον ἀνατολικὸν μέρος του, μόλις διακρινόμενον ἐν Πί ν. 130 γ, ἀριστερά. Ἐντὸς τοῦ περιβόλου εὐρέθησαν μόνον ἡ πρόχους LXV Ο 55 ἐν Πί ν. 150α καὶ δύο ἀμφικωνικοὶ χαλκοὶ δακτύλιοι (LXV Ο 57α-β). Ἀξιοσημείωτον ἐκ τῶν περισυλλεγόντων ὀστράκων ἓν τεμάχιον ἀγγείου φέρον ἐπιδιόρθωσιν διὰ μολυβδίνης ταινίας¹⁷.

Ταφή Π. Ἡ κατὰ τὸ νοτιοδυτικὸν τεταρτημόριον, παρὰ τὸ κέντρον τοῦ τύμβου ταφή Π, εὐρέθη ἀσύλητος καὶ ὅλως ἀδιατάρακτος (ιδεῖ Πί ν. 134ε καὶ 135α). Δὲν εἶχε περιβόλον. Αἱ ἀποστάσεις ἐν γένει μεταξὺ τῶν ἀντικειμένων καὶ αἱ μικρογραφικαὶ διαστάσεις αὐτῶν τούτων τῶν κοσμημάτων καθιστοῦν πιθανώτατον, ὅτι ἡ ταφή εἶναι παιδική. Ἐκ τοῦ σκελετοῦ διετηρήθησαν μόνον ὀδόντες σαφῶς διακρινόμενοι μεταξὺ τῶν συρματίνων περιλαιμίων ἐν Πί ν. 135α. Ἐκτὸς τῶν τεσσάρων πηλίνων ἀγγείων (LXV Π 58-61 ιδεῖ Πί ν. 150β-γ), εὐρέθησαν τὰ ἐξῆς κοσμήματα: Δύο περιλαίμια (LXV Π 62α-β), ὅμοια πρὸς τὸ προαναφερθὲν LXV Ξ 45, περιειλιγμένα σύρματα εἰς δύο σπείρας συναπτόμενα διὰ κομβίου (LXV Π 63), μικρὰ ὀκτώσχημος πόρπη (LXV Π 64, ιδεῖ Σχέδιον 10), σχετικῶς βαρὺ χαλκοῦν ψέλιον (LXV Π 65, Πί ν. 135α ἄνω δεξιὰ), ἀκέραιον καὶ ἕτερα εἰς τεμάχια ὀκτώσχημα μικρὰ κοσμήματα καὶ κομβία (LXV Π 66, ἐξ ὧν τὸ ἀκέραιον εἰκονίζεται ἐν Σχέδιῳ 10^{17α}) καὶ χρυσοῦς δακτύλιος (LXV Π 67).

Ταφή Ρ. Ἡ κατὰ τὸ νοτιοανατολικὸν τεταρτημόριον ταφή Ρ εὐρέθη ἐντὸς σωροῦ λίθων καὶ ἡ ἀποκάλυψις καὶ ἀπεικόνισις αὐτῆς ὑπῆρξε δυσχερής. Τὸ Σχέδιον 47 καὶ ἡ φω-

15. Πρβλ. τελευταίως ἐν *Balkan Studies* 2 (1961) σελ. 94 καὶ πίν. V 10 (=Τὸ Ἔργον 1960, σελ. 89, εἰκ. 102 ἀνεστραμμένη) καὶ 11 (=Τὸ Ἔργον 1959, σελ. 57, εἰκ. 55), εἰς ᾧ πρόσθετος τὸ ἐν Τὸ Ἔργον 1961, σελ. 103, εἰκ. 98 καὶ 99. Τὸ ἡμέτερον εὐρημα (μῆκους 0,24 μ.) εἶναι περισσότερον ἐπιμελημένον, καμπυλόγραμμον μᾶλλον παρὰ τριγωνικόν, μάλιστα δὲ διάφορον κατὰ τὴν κορυφήν.

15α. Διὰ τὸ σχῆμα πρβλ. προσφάτως ὅμοια ἐκ Πολωνίας ἐν *Wiadomosci Archeol.* [= *Bull. Arch. Polonais*], XXVIII (1962) σελ. 244, εἰκ. 2 καὶ πίν. LII (περὶ τῆς χρονολογίας ιδεῖ αὐτόθι σελ. 250, ὅπου περίληψις εἰς τὴν ἀγγλικήν).

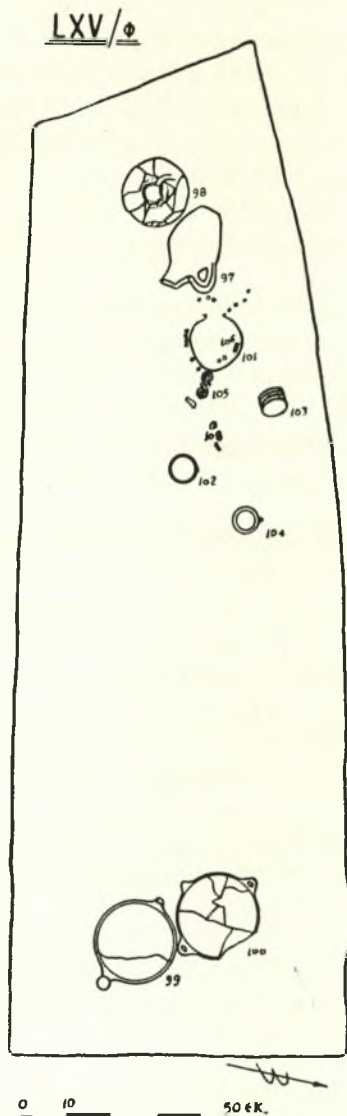
16. *Balkan Studies* ἔ. ἀ. σελ. 94 καὶ πίν. V, 10 ἀριστερά καὶ τὸ Ἔργον 1961 σελ. 89, ὅπου περιγράφονται τοιαῦτα «καρφάκια» εὐρεθέντα ἐπίσης παρὰ τὴν κεφαλὴν νεκράς.

17. Πρβλ. W. A. Heurtley, *Prehistoric Macedonia* σελ. 102 καὶ εἰκ. 86 f καὶ g.

17α. Ὅμοια πρὸς τὸ εἰκονιζόμενον ἐν Σχεδ. 10 ὑπ' ἀριθ. LXV Π 66. Βλ. Evzen Plesl, *Lužická Kultura* κλπ. [= *Die Lansitzer Kultur in Nordwestböhmen*, εἰς τὴν *τσεχοσλοβακικὴν*, μετὰ γερμανικῆς περιλήψεως σελ. 239 κ.έ.], Πράγα 1961, πίν. LII.

τογραφία ἐν Πί ν. 135 β δεικνύουν φάσιν τῆς ἀνασκαφῆς. Σημειοῦνται τὰ γενόμενα εὐρήματα, ἥτοι ἡ πρόχους ἐν Πί ν. 150 γ (LXV P 69), σιδηροῦν μαχαίριον (LXV P 70) καὶ δύο ἀμφικωνικαὶ χαλκαὶ ψῆφοι (LXV P 71 α-β). Ἐν Πί ν. 135 β διακρίνονται καὶ τὰ εὐρεθέντα λείψανα ὀστέων.

Σχ. 55. Ταφή Φ τοῦ τύμβου LXV

ἄνευ περιβόλου ταφή Φ (ἰδὲ Πί ν. 136 β καὶ Σχ. 55). Αὕτη περιεῖχε τὰ ἀγγεῖα ἐν Πί ν. 151 γ (LXV Φ 97-99) καὶ τὸ φιαλόσχημον LXV Φ 100. Ἡ θέσις τῆς κεφαλῆς ἦτο παρὰ τὰς δύο πρόχους καὶ περὶ αὐτὴν εὐρέθησαν περιλαίμιον ἐκ χαλκοῦ συνεστραμμένου σύρματος (LXV Φ 101), τμήμα χαλκοῦ περιειλιγμένου σύρματος (LXV Φ 106 α) καὶ χαλκοῦν ὀκτώσχημον κόσμημα (LXV Φ 106 β). Περὶ τὰς πεντήκοντα ὀστέϊναι ψῆφοι κυλινδρικής τομῆς (LXV Φ 107) εὐρέθησαν περὶ τὸ περιλαίμιον καί, κατωτέρω πρὸ τοῦ στήθους μᾶλλον ἢ κατὰ τοὺς ὤμους, εὐρέθη μία μικρὰ χαλκῇ πόρπη ὀκτώσχημος (LXV Φ 105), δύο δακτύλιοι χαλκοῖ (LXV Φ 108 α-β), δύο ψέλια (LXV Φ 102 καὶ

Ταφή Σ. Κατὰ τὸ κέντρον τοῦ τύμβου εἰς ὕψος 0,40 μ. περίπου ἀπὸ τοῦ ἐπιπέδου τῆς ταφῆς Γ εὐρέθη καὶ κατ' ἀνάγκην κατεστράφη διὰ τὴν πρόοδον τῆς ἀνασκαφῆς ἡ ταφή Σ βεβαιωθείσα οὐ μόνον ἐκ τῆς ἐν Πί ν. 150 γ πρόχου (LXV Σ 72), φαινομένης ἐν Πί ν. 133 γ ἐμπρός, ἀλλὰ καὶ ἐκ λειψάνων σκελετοῦ, ὁ ὁποῖος ἐξετείνετο ὑπεράνω καὶ κατὰ τὸ πλάτος τῆς ταφῆς Γ (πρβλ. Σχ. 5 διον 50).

Ταφή Τ. Ἡ ταφή Τ, ἄνευ περιβόλου, ἀπεκαλύφθη κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς σταυροειδοῦς τομῆς εἰς τὸ νότιον σκέλος τοῦ σταυροῦ (ἰδὲ Πί ν. 135 γ). Εὐρέθησαν ἡ πρόχους (LXV Τ 88) ἐν Πί ν. 150 ε, ζευγὸς χαλκῶν πορπῶν (LXV Τ 89 καὶ 90), ζευγὸς ψελίων (LXV Τ 91 καὶ 92) καὶ τεμάχια χαλκῆς ταινίας (πλάτους 0,014 μ., διαδήματος πιθανῶς, ὑπ' ἀριθ. LXV Τ 93), τὰ ὅποια σημειοῦνται ἐν τῷ σχεδίῳ τοῦ τύμβου, ἀλλὰ δυσκόλως διακρίνονται ἐν Πί ν. 135 γ κατὰ τὴν κάτω ἀριστερὰ γωνίαν.

Ταφή Υ. Ἡ ταφή Υ, κατὰ τὸ βορειοανατολικὸν τεταρτημόριον τοῦ τύμβου, περιεβάλλετο ὑπὸ ὕψους περὶ τὰ 0,40 μ. περιβόλου ἑλλειποῦς κατὰ τὰς δύο στενὰς πλευράς (ἰδὲ Σχ. 5 διον 54 καὶ 53). Ἐντὸς τοῦ περιβόλου εὐρέθησαν ἡ πρόχους (LXV Υ 94) καὶ τὸ φιαλόσχημον ἀγγεῖον (LXV Υ 95) ἐν Πί ν. 136 α καὶ εἰς ἀπόστασιν 1,30 μ. σιδηροῦν μαχαίριον (LXV Υ 96).

Ταφή Φ. Παραπλεύρως τῆς ταφῆς Υ εὐρέθη ἡ ἄνευ περιβόλου ταφή Φ (ἰδὲ Πί ν. 136 β καὶ Σχ. 55).

Αὕτη περιεῖχε τὰ ἀγγεῖα ἐν Πί ν. 151 γ (LXV Φ 97-99) καὶ τὸ φιαλόσχημον LXV Φ 100. Ἡ θέσις τῆς κεφαλῆς ἦτο παρὰ τὰς δύο πρόχους καὶ περὶ αὐτὴν εὐρέθησαν περιλαίμιον ἐκ χαλκοῦ συνεστραμμένου σύρματος (LXV Φ 101), τμήμα χαλκοῦ περιειλιγμένου σύρματος (LXV Φ 106 α) καὶ χαλκοῦν ὀκτώσχημον κόσμημα (LXV Φ 106 β). Περὶ τὰς πεντήκοντα ὀστέϊναι ψῆφοι κυλινδρικής τομῆς (LXV Φ 107) εὐρέθησαν περὶ τὸ περιλαίμιον καί, κατωτέρω πρὸ τοῦ στήθους μᾶλλον ἢ κατὰ τοὺς ὤμους, εὐρέθη μία μικρὰ χαλκῇ πόρπη ὀκτώσχημος (LXV Φ 105), δύο δακτύλιοι χαλκοῖ (LXV Φ 108 α-β), δύο ψέλια (LXV Φ 102 καὶ

103) και τὸ μοναδικὸν καθ' ὅλην τὴν σωστικὴν ἀνασκαφὴν 1960-1961 χαλκοῦν περίπτον τοῦ Σ χ ε δ ί ο υ 10, ἀριθ. LXV Φ 104.

Ταφή Χ. Ἡ κατὰ τὸ νοτιοανατολικὸν τεταρτημόριον τοῦ τύμβου ἐντὸς πίθου ταφή Χ εὐρέθη ἀσύλητος (Πί ν. 136 γ και 137 α). Ὁ πίθος περιεῖχε, συγκεντρωμένα ἐκ τῆς βαρύτητος, τὰ ἀγγεῖα ἐν Πί ν. 150 ς (LXV X 131-133), καὶ τὰ συνήθη κοσμήματα, ἥτοι χαλκᾶ περιειλιγμένα σύρματα (LXV X 135), περὶ τὰς δεκαπέντε ψήφους ἐξ ἡλέκτρου (LXV X 137) καὶ τρεῖς χαλκᾶς ὀκτώσχημους πόρπας (LXV X 134 α-γ).

Ταφή Ψ. Κατὰ τὸ αὐτὸ νοτιοανατολικὸν τεταρτημόριον ἀπεκαλύφθη καὶ ἡ ἐπίσης ἐντὸς πίθου ταφή Ψ (Πί ν. 137 γ). Ὁ πίθος εὐρέθη εἰς τεμάχια κατὰ χώραν, ἐλλιπὴς κατὰ τὸν πυθμένα ἐξ ἀρχῆς, ὥς φαίνεται, ὅθεν οἱ ἄκροι πόδες τοῦ σκελετοῦ ἐξεῖχον. Ἐκ τῶν ρωγμῶν καὶ ὀπῶν χρώματα εἰσελθόντα ἐπλήρωσαν τὸν πίθον, ὅπερ ἴσως συνετέλεσεν εἰς τὴν διατήρησιν τοῦ σκελετοῦ, ὁ ὁποῖος κατὰ μοναδικὴν ἐξαίρεσιν εὐρέθη σχεδὸν ἀκέραιος καὶ ὅλως ἀδιατάρακτος (Πί ν. 137 β). Ἐκτὸς τοῦ σκελετοῦ εὐρέθησαν ἡ μικρὰ πρόχους ἐν Πί ν. 150 ε (LXV Ψ138) καὶ τεμάχια σιδηροῦ μαχαίριου (LXV Ψ139).

Ταφή Ω. Ἐκ τῆς παρὰ τὴν Ψ ταφῆς Ω εὐρέθη μόνον τὸ κάτω ἥμισυ περίπου πίθου κατεστραμμένου (πρβλ. Σ χ ε δ ί ο υ 48) καὶ ἐντὸς αὐτοῦ, μεταξὺ χωμάτων, πολλὰ τεμάχια ἀγγείων (LXV Ω 140).

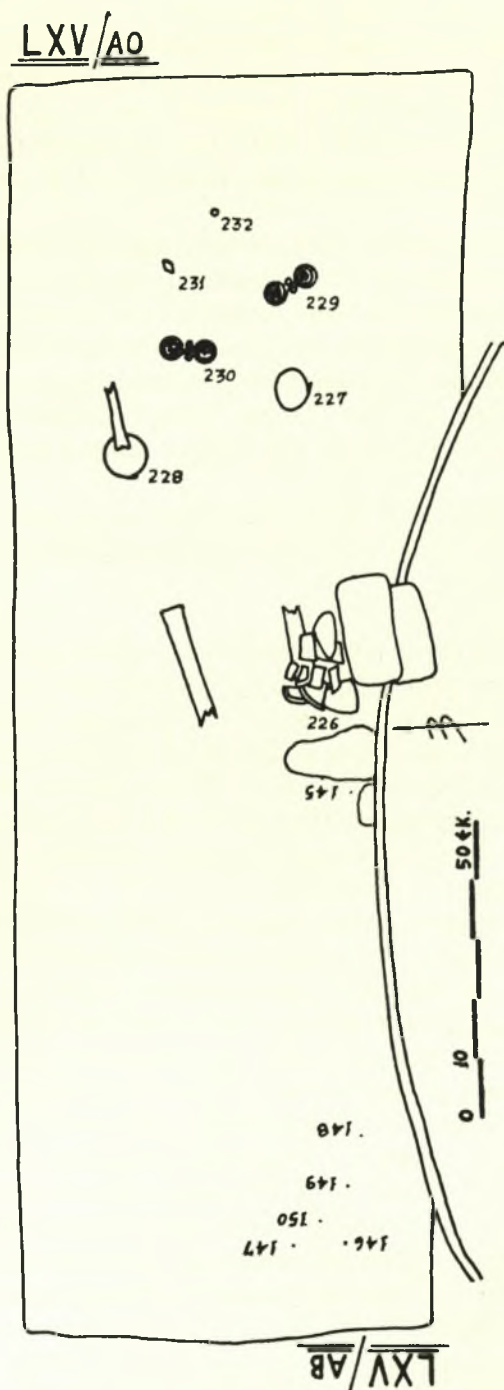
Ταφή ΑΑ. Ἡ κατὰ τὸ ἄκρον τοῦ νοτιοανατολικοῦ τεταρτημορίου τοῦ τύμβου «ταφή» ΑΑ παρέχει προβλήματα. Παρατηρητέα ἐν ἀρχῇ ἢ ὑπὲρ πᾶσαν ἄλλην ταφήν ἔκκεντρος θέσις τῆς. Καταλαμβάνει τὴν ΝΑ γωνίαν τοῦ τετραπλεύρου, ἐνθ' αἱ τρεῖς ἄλλαι γωνίαι ἐρευνηθεῖσαι εὐρέθησαν κεναί. Σαφὴς περίβολος ἀδιατάρακτος δὲν κατέστη δυνατόν νὰ ἐκκαθαρισθῇ. Ἡ παρεχομένη εἰς τὸ Σ χ ε δ ί ο υ 47 εἰκὼν παρέχει ἀκριβῶς ἰδέαν τῆς ἀνωμαλίας. Ἐξ ἄλλου αἱ φωτογραφίαι ἐν Πί ν. 137 δ καὶ 138 α ἐλήφθησαν κατόπιν τῆς ἀπομακρύνσεως ὅλων τῶν λίθων. Τοῦτο ἔγινε διότι διεπιστώθησαν εὐρήματα καὶ ὑπὸ τοὺς λίθους τοὺς εἰκονιζομένους ἐν τῷ Σ χ ε δ ί ω 47.

Ἡ θέσις καὶ ἡ ταξινόμησις τῶν εὐρημάτων πείθει, ὅτι δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἀνήκουν πάντα εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ταφήν καὶ μάλιστα ἀδιατάρακτον. Τὸ πιθανὸν συμπέρασμα εἶναι, ὅτι ἐν τῇ θέσει ταύτῃ ἀπερρίφθησαν ὑπὸ ἀδήλους συνθήκας καὶ κατ' ἄγνωστον χρόνον τὰ γενόμενα εὐρήματα. Ταῦτα εἶναι κατ' ἀριθμητικὴν σειράν :

Ἡ μεγαλυτέρα πασῶν τῶν εὐρεθεισῶν κατὰ τὴν σωστικὴν ἀνασκαφὴν 1960-1961 χαλκῇ ὀκτώσχημος πόρπη μήκους 0,16 μ. (LXV ΑΑ 141). Σπειροειδὴς σφηκωτὴρ χαλκοῦς (LXV ΑΑ 142). Τὸ ἐν Πί ν. 137 δ ἄνω δεξιὰ ἰδιόμορφον χαλκοῦν ἐξάρτημα ἐκ δύο μερῶν, ἥτοι ἐκ μικκύλου ἀγγείου κάτω καὶ ἐκ καλύμματος ἀπολήγοντος ἐκατέρωθεν εἰς πτηνόμορφον ἀπόληξιν (LXV ΑΑ 143). Ἐξ χαλκαῖ ἀμφικωνικαὶ ψῆφοι ὄρμου (LXV ΑΑ 144 α-ζ). Ὁ ἐν Πί ν. 151 ζ τροχήλατος σκύφος (LXV ΑΑ 168). Τὸ ἐν Πί ν. 138 α, ἔμπροσθεν, ἀγκυρόσχημον χαλκοῦν ἀντικείμενον εἰκονιζόμενον ἐν Σ χ ε δ ί ω 10 (LXV ΑΑ 169)¹⁸ καὶ τὸ πλησίον ἐν τῇ αὐτῇ εἰκόνι σιδηροῦν μαχαίριον (LXV ΑΑ 170). Δύο τεμάχια χαλκῶν περιειλιγμένων συρμάτων (LXV ΑΑ 171), ὥς τὸ προαναφερθὲν ὑπ' ἀριθ. (LXV ΑΑ 142). Τρεῖς μικραὶ χαλκαῖ ὀκτώσχημοι πόρπαι (LXV ΑΑ 172—174).

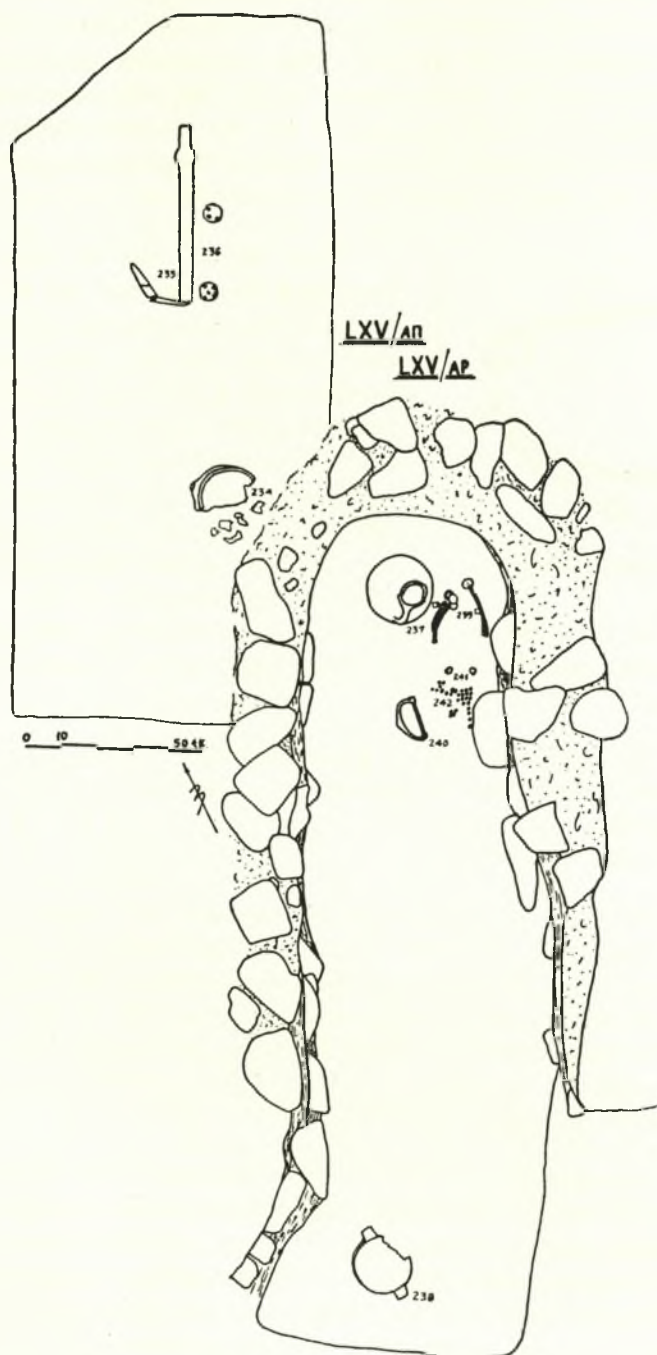
18. Ἴδὲ ὁμοιον ἀπὸ τὴν Τσαουσίσσαν ἐν BSA 26 (1923-25) σελ. 11 καὶ πίν. II 2 h.

Δύο ακόμη χαλκαϊ ἀμφικωνικαὶ ψῆφοι (LXV AA 175 α-β) καὶ τέλος χαλκοῦς δακτύλιος (LXV AA 176).

Σχεδ. 56. Ταφαὶ AB καὶ AO τοῦ τύμβου LXV

Ταφή ΑΒ. Παρά τὸν πίθον Ω, περὶ οὗ ἰδὲ ἀνωτέρω, εὗρέθησαν τὰ ἐν Πίν. 138 β

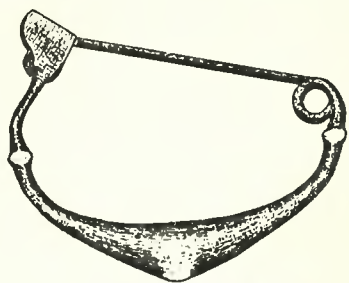

Σχεδ. 57. Ταφαί ΑΠ καὶ ΑΡ τοῦ τόμβου LXV

δύο ἀγγεῖα (LXV AB 145, καὶ 146, δι' ὃ πρβλ. Πίν. 151 ζ), καὶ παρὰ ταῦτα τεμαχι-

σμένη χαλκή ταινία διαδήματος πλάτους 0,016 μ. (LXV AB 148), δύο ψέλια τὸ ἐν ὑπεράνω τοῦ ἄλλου ἐντὸς τοῦ κύκλου τοῦ διαδήματος (LXV AB 149 α-β) καὶ μεταξὺ τῶν ψελίων καὶ τῶν ἀγγείων, δύο μικραὶ χαλκαὶ ὀκτώσχημοι πόρπαι (LXV AB 150 α-β), καὶ σιδηροὺν μαχαίριον (LXV AB 151). Εἶναι προφανὲς ὅτι ἔχομεν διάφορα ἀντικείμενα ταφῆς συγκεντρωμένα. Εἰς ἀπόστασιν 0,75 μ. πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τῆς ταφῆς ΑΟ εὐρέθη ἡ πρόχους ἐν Πί ν. 151 ς (LXV AB 145). Τὰ τρία ἀγγεῖα τῆς ταφῆς ΑΒ εἶναι τροχήλατα. Δημιουργεῖται πρόβλημα σχέσεων τῆς κατεστραμμένης ταφῆς Ω, τῆς «ταφῆς» ΑΒ καὶ τῆς ταφῆς ΑΟ, περὶ ἧς κατωτέρω (ιδεὶ καὶ Σχέδιον 56).

Σχεδ. 58. Ἡ χαλκὴ πόρπη LXV

Ταφή ΑΓ. Ἡ κατὰ τὸ ἄκρον τοῦ νοτιοανατολικοῦ τεταρτημορίου τοῦ τύμβου ταφή ΑΓ περιεβάλλετο ἀπὸ ὕψηλόν περίβολον μὲ σχετικῶς μεγάλους ἀργοὺς λίθους κατὰ τὰς τρεῖς πλευράς (ιδεὶ Σχέδιον 49). Εἰς τὸν βορειοανατολικὸν μυχὸν τοῦ περιβόλου εὐρέθη ἡ ἐν Πί ν. 151 α πρόχους LXV ΑΓ 152. Κατὰ τὸ ἕτερον ἄκρον εὐρέθησαν συγκεντρωμένα τὰ ἐν Πί ν. 138 γ ἀντικείμενα, ἥτοι σιδηρὰ αἰχμὴ εἰς τεμάχια συνολικοῦ μήκους περὶ τὰ 0,35 μ. (LXV ΑΓ 153), ἀκόνη διάρτητος (LXV ΑΓ 154), χαλκὴ

λαβὶς (LXV ΑΓ 155), καὶ τὸ εἰκονιζόμενον ἐν Σχεδίῳ 10 ἀμφικωνικὸν κόσμημα (περίαπτον) φέρον καὶ ἐγγαράκτους, ἀνὰ τρεῖς καθ' ἕκαστον ὄμον, διπλοῦς κύκλους (LXV ΑΓ 156).

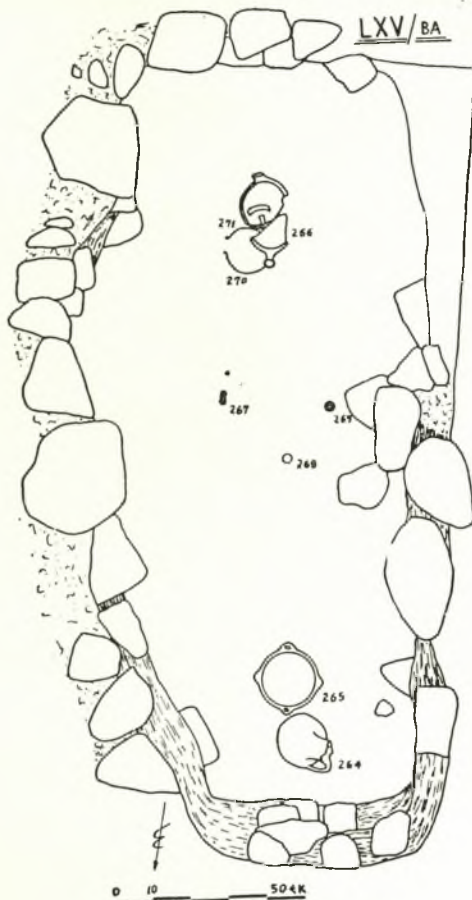
Ταφή ΑΔ. Ἡ ταφή ΑΔ, κατὰ τὸ βορειοανατολικὸν τεταρτημόριον, περιεβάλλετο ὑπὸ περιβόλου ἐξ ἀργῶν λίθων εἰς ἐπαλλήλους σειρὰς (ιδεὶ Σχέδιον 53). Ἐντὸς τοῦ περιβόλου εὐρέθησαν τὰ ἐν Πί ν. 151 α ἀγγεῖα LXV ΑΔ 177 καὶ 178 καὶ δύο ψῆφοι ἐξ ἡλέκτρου (LXV ΑΔ 179).

Ταφή ΑΕ. Ἡ ταφή ΑΕ εὐρέθη παρὰ τὴν κορυφὴν τοῦ τύμβου εἰς βάθος περὶ τὰ 2 μ. (Πί ν. 139 α καὶ Σχέδιον 48). Ἐκ τοῦ σκελετοῦ διεσφύζετο, πλὴν ἄλλων λειψάνων, τὸ κρανίον (Πί ν. 139 α ἐμπρός). Παρ' αὐτὸ εὐρέθησαν δύο χαλκαὶ ὀκτώσχημοι πόρπαι (LXV ΑΕ 182α-β). Τὰ συνήθη δύο ἀγγεῖα (Πί ν. 151 β, ΑΕ 180-181) εὐρέθησαν παρὰ τὸν κανόνα, τὸ μὲν ἀνοικτὸν (μετὰ κομβιοσχημῶν λαβῶν, LXV ΑΕ 181) κατὰ τὴν θέσιν τῶν μηρῶν, ἡ δὲ πρόχους (LXV ΑΕ 180) εἰς τὸ ἕτερον ἄκρον τοῦ τάφου. Ἰδεὶ καὶ κατωτέρω περιγραφὴν ταφῆς ΒΘ.

Ταφή ΑΖ. Ἐν τῇ ταφῇ ΑΖ κατὰ τὸ νοτιοανατολικὸν τεταρτημόριον τοῦ τύμβου (Πί ν. 139 β καὶ Σχέδιον 49) εὐρέθησαν ἀρκετὰ καλῶς διατηρημένοι δύο σκελετοί. Εἰς, μὲ τὴν κεφαλὴν κατὰ τὸ νοτιοανατολικὸν ἄκρον, εὐρέθη κείμενος ἐκτάδην κατὰ χώραν, ἐνῶ τὰ λείψανα ἑτέρου σκελετοῦ εὐρέθησαν μᾶλλον συγκεντρωμένα κατὰ τὸ νοτιοδυτικὸν ἄκρον τοῦ τάφου (Πί ν. 139 β ἐμπρός). Πλησίον εὐρέθησαν τὰ ἐν Πί ν. 151 ε δύο ἀγγεῖα (LXV ΑΖ 183 καὶ 184), κατὰ δὲ τὸ ἕτερον ἄκρον, παρὰ τὴν κεφαλὴν τοῦ ἐκτάδην νεκροῦ, τὸ ἐν τῇ αὐτῇ εἰκόνι ἀνοικτὸν ἀγγεῖον μετὰ κομβιοσχημῶν λαβῶν ὑπ' ἀριθ. LXV ΑΖ 185. Πλησίον εὐρέθη καὶ ἡ χαλκὴ ὀκτώσχημος πόρπη LXV ΑΖ 186.

Ταφή ΑΗ. Ἡ ταφή ΑΗ ἀπεκαλύφθη κατὰ τὸ νότιον σκέλος τῆς σταυροειδοῦς τομῆς. Περιεβάλλετο ὑπὸ περιβόλου ἐκ λίθων ἐλλιποῦς κατὰ τὸ ἀνατολικὸν τμήμα (ἰδὲ Σχέδιον 47 καὶ 48). Ἐντὸς τοῦ περιβόλου εὐρέθησαν, ἐκτὸς λειψάνων ὀστέων, χαλκοῦν ψέλιον (LXV ΑΗ 187), σιδηροῦν μαχαίριον εἰς τεμάχια (LXV ΑΗ 188), ἕτερον δρεπανοειδές (LXV ΑΗ 189), κατὰ δὲ τὸ ἀνατολικὸν ἄκρον τεμάχιον χαλκοῦ περιειλιγμένου σύρματος (LXV ΑΗ 190). Ὑπὸ λίθους τοῦ περιβόλου εὐρέθη ἡ ἐν Πί ν. 151 β πρόχους LXV ΑΗ 315.

Ταφή ΑΘ. Διὰ τὴν «ταφήν» ΑΘ ἰσχύουν μὲ τὰς ἀναγκαίας τροποποιήσεις ὅσα ἐλέχθησαν ἀνωτέρω διὰ τὴν ταφήν ΑΑ. Πρβλ. καὶ κατωτέρω «ταφήν» ΑΙ. Εἰς τὸ ἄκραιον τοῦτο σημεῖον τοῦ τύμβου (πρβλ. καὶ Σχέδιον 53 διὰ τὸ βάθος) εὐρέθησαν συγκεντρωμένα (Πί ν. 139 γ): τρεῖς χαλκαῖ ὀκτώσχημοι πόρπαι (LXV ΑΘ 191 - 193), τρία χαλκᾶ ψέλια ρομβοειδοῦς τομῆς μετ' ἐγχαράκτου γεωμετρικῆς διακοσμῆσεως (LXV ΑΘ 194 α-β καὶ 195), δύο σιδηρᾶ μαχαίρια (LXV ΑΘ 196 καὶ 197), τὸ εἰκονιζόμενον ἐν Σχέδιῳ 10 χαλκοῦν ὀκτώσχημον κόσμημα (LXV ΑΘ 198), χαλκοῦς δακτύλιος (LXV ΑΘ 199) καὶ τεμάχια χαλκῆς ταινίας (LXV ΑΘ 200 καὶ 201). Τέλος εἰς μικρὰν ἀπόστασιν (0,46 μ.) πρὸς βορρᾶν εὐρέθη ἡ ἐν Πί ν. 152 ε πρόχους LXV ΑΘ 202.

Σχεδ. 59. Ἡ ταφή ΒΑ τοῦ τύμβου LXV

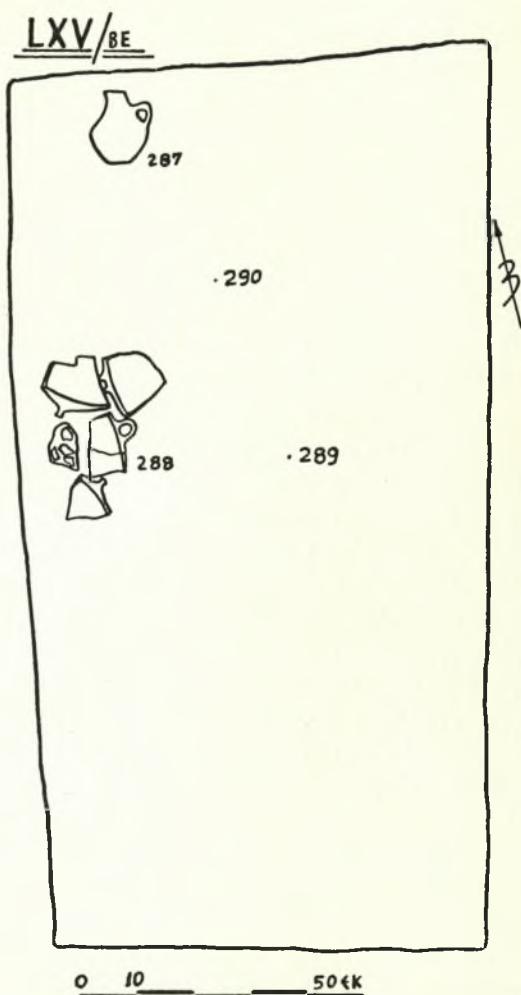
Ταφή ΑΙ. Κατ' ἀρχὴν ἰσχύουν καὶ διὰ τὴν «ταφήν» ταύτην ὅσα ἐλέχθησαν ἀνωτέρω διὰ τὴν πλησίον αὐτῆς «ταφήν» ΑΘ. Εὐρέθησαν (Πί ν. 140 α, πρβλ. καὶ Σχέδιον 52) μεμονωμένα πρόχους καὶ φιαλόσχημον ἀγγεῖον εἰς τεμάχια.

Ταφή ΑΚ. Ἡ κατὰ τὸ νοτιοδυτικὸν τεταρτημόριον ἐντὸς πίθου ταφή ΑΚ εὐρέθη ἀδιατάρακτος (Πί ν. 140 β ἔμπρός, 140 γ ὀπίσω καὶ 141 α, πρβλ. καὶ Σχέδιον 49). Ὁ πίθος εὐρέθη εἰς τεμάχια κατὰ χώραν μὲ τὸ στόμιον πεφραγμένον δι' ἐπὶ τούτῳ κατειργασμένης πλακὸς σχιστολίθου, ἔφερε δὲ κατὰ τὸν πυθμένα ἐπισκευὴν διὰ μολύβδου¹⁹. Ἐντὸς τοῦ πίθου εἰσέρρευσε ἐκ τῶν ρωγμῶν ἐλάχιστον χῶμα. Εὐρέθησαν λεί-

19. Ἰδὲ καὶ ἀνωτέρω ἐν περιγραφῇ ταφῆς LXV Ο.

ψανα δύο σκελετῶν τεταραγμένα ἐκ τῆς βαρύτητος μόνον ὥς καὶ κτερίσματα ἦτοι τὰ ἐν Πί ν. 151 δ ἄγγεϊα (LXV AK 206—208) καὶ ὀστεῖνη ψῆφος (LXV AK 209).

Ταφή ΑΛ. Ἡ πλησίον τῆς ταφῆς ΑΚ, ἐντὸς πίθου ἐπίσης, ταφή ΑΛ εὐρέθη ὁμοίως ἀδιατάρακτος (Πί ν. 140 β ἄριστερὰ καὶ 140 γ ἐμπρός, πρβλ. Σ χ έ δ ι ο ν 49). Ὁ πίθος,

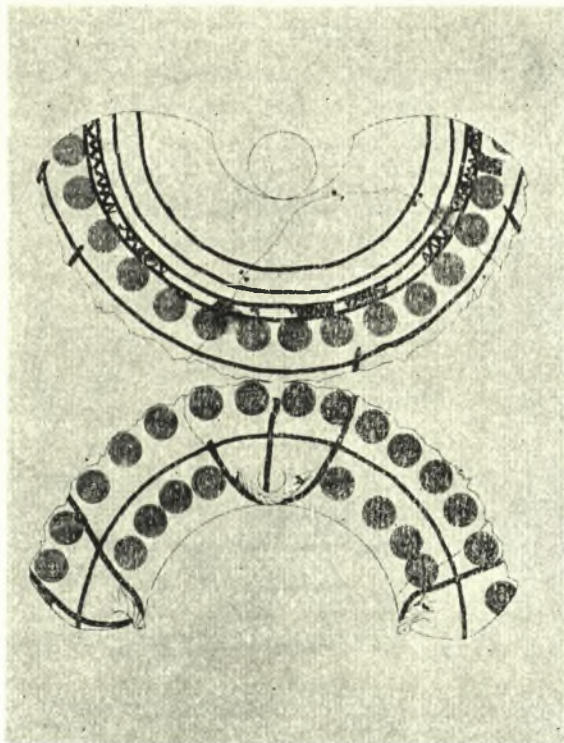
Σχεδ. 60. Ἡ ταφή ΒΕ τοῦ τύμβου LXV

εἰς τεμάχια κατὰ χώραν, ἔφερε ὁμοίαν πλάκα φράσσουσιν τὸ στόμιόν του. Κατὰ τὴν τοποθέτησιν τῆς πλακὸς, φαίνεται, ἐθραύσθη ἡ ἐν Πί ν. 151 ζ πρόχους (ὑπ' ἀριθ. ΑΛ 205), τῆς ὁποίας τὰ τεμάχια εὐρέθησαν ἐσφηνωμένα μεταξὺ τῆς πλακὸς καὶ τοῦ χεῖλους τοῦ πίθου. Ἐντὸς τοῦ πίθου, ἐκτὸς λειψάνων τοῦ σκελετοῦ, εὐρέθησαν πρόχους ἀκεραῖα καὶ φιαλόσχημον ἄγγειον (Πί ν. 151 ζ, ΑΛ 210 καὶ 211). Ἐπίσης δύο χαλκαῖ ὀκτώσχημοι πόρπαι (LXV ΑΛ 212 α-β) καὶ ψῆφος ὀστεῖνη (LXV ΑΛ 213).

Ταφή ΑΜ. Πλησίον τῶν δύο προηγούμενων πίθων ΑΚ καὶ ΑΛ εὐρέθη τρίτος μικρότερος πίθος (Πί ν. 140 β ἄνω δεξιά, 140 γ ἄνω ἀριστερά, πρβλ. Σχέδιον 53). Οὗτος εἶχε θέσιν σαφῶς διάφορον τῶν ἄλλων πίθων, καθ' ὅσον ἡ κλίσις του ἐπλησίαζε περισσότερο τῶν ἄλλων πρὸς τὴν ὀρθίαν θέσιν (ἰδὲ Πί ν. 130 γ). Ὁ πίθος, ἐλλιπὴς κατὰ μέρος τοῦ ἄνω σώματος καὶ ἀκάλυπτος, περιεῖχεν ἐντὸς χωμάτων ὅστ' αὖ πλειόνων τοῦ ἐνὸς σκελετῶν συγκεντρωθέντα ἐκεῖ μετὰ ὀστράκων ἀγγείων. Οὐδὲν ἄλλο εὑρημα

Ταφή ΑΝ. Ἡ κατὰ τὸ νότιον σκέλος τῆς σταυροειδοῦς τομῆς ἐντὸς πίθου ταφή ΑΝ εὐρέθη ὅλως ἀδιατάρακτος (Πί ν. 141 β καὶ 141 γ). Ὁ πίθος ΑΝ, ὁ καλύτερον δια-

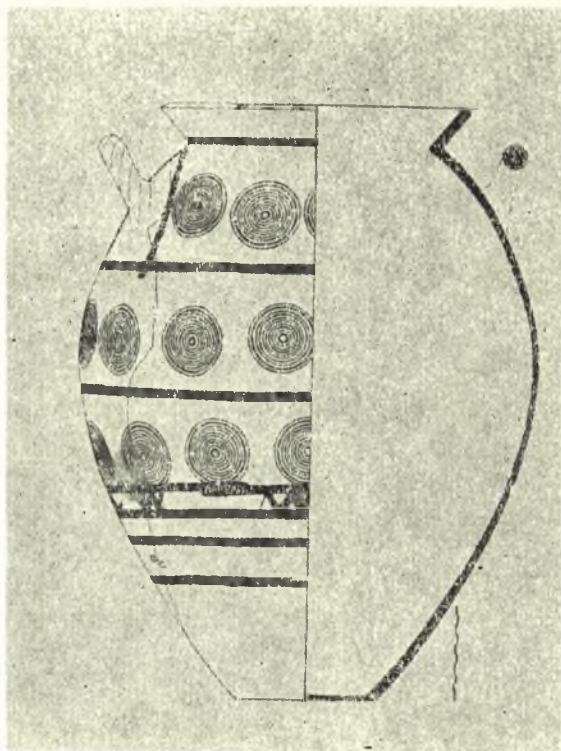
Σχ. 61. Ἀνάπτυξις τῆς διακοσμήσεως τοῦ πίθου LXV ΑΞ 221

τηρούμενος ἐξ ὅλων, μετὰ πλαστικοῦ δακτυλίου κατὰ τὴν μεγίστην διάμετρον τῆς κοιλίας, ἐφράσσετο, ὡς συνήθως, διὰ πλακὸς στερεωθείσης διὰ λίθων. Ἐντὸς τοῦ πίθου (Πί ν. 141 γ) εὐρέθησαν, ἐκτὸς λειψάνων σκελετοῦ, πρόχους ἀκεραία (LXV ΑΝ 218), φιαλόσχημον ἀγγεῖον (LXV ΑΝ 219) καὶ σιδηρὰ μάχαιρα μήκους 0,20 μ. (LXV ΑΝ 220).

Ἐξ ἄλλης ταφῆς, ἡ ὁποία κατὰ παραδρομὴν δὲν ἠριθμήθη κατὰ τὴν ἀνασκαφήν, ἀλλὰ συμβατικῶς ἐσημειώθη διὰ τῶν αὐτῶν στοιχείων ἐντὸς ἀγκυλῶν [ΑΝ], εὐρέθησαν μόνον ἡ πλάξ πίθου καὶ παρ' αὐτὴν τεμάχια ἀγγείων (Πί ν. 141 β ἄνω δεξιά), ἐξ ὧν συνεκολλήθησαν τὰ ἐν Πί ν. 152 β τρία ἀγγεῖα [ΑΝ] 215 α-γ. Μεταξὺ τῶν ὀστράκων τούτων εὐρέθησαν χαλκῇ ὀκτώσχημος πόρπη (ὑπ' ἀριθ. LXV [ΑΝ] 216) καὶ ψήφος ἐξ ἡλέκτρου (ὑπ' ἀριθ. LXV [ΑΝ] 217).

Ταφή ΑΕ. Πλησίον τῆς ταφῆς ΑΝ εὐρέθη τὸ ἐν Πί ν. 152 α μέγα ὠραῖον ἀγγεῖον (LXV ΑΞ 221, Σχέδια 61 καὶ 62), εἰς ἣν κατάστασιν δεικνύει ἡ φωτογραφία ἐν Πί ν. 142 α, εἰς τὴν ὁποίαν διακρίνεται ἐπίσης πλᾶξ σχιστολίθου ὁμοία πρὸς τὰς καλυπτούσας τὰ στόμια πίθων καί, ἀριστερά, ὡσεὶ ἐξηρητημένον ἀπὸ τῆς λαβῆς, ἕτερον ἀγγεῖον ὅμοιον πρὸς βαθὺν κύαθον (LXV ΑΞ 222). Ἐντὸς τῶν χωμάτων, τὰ ὁποῖα ἐπλήρουν τὸ κάτω μέρος τοῦ ἀγγείου, εὐρέθησαν ὅστᾳ κονιορτοποιημένα καὶ χαλκοῦν κομβίον (LXV ΑΞ 224). Περὶ τὸ ἀγγεῖον ἐπίσης εὐρέθησαν ὅστᾳ, χαλκῇ ὀκτώσχημος πόρπη καὶ δύο χαλκοὶ δακτύλιοι (LXV ΑΞ 223 α-γ).

Σχεδ. 62. Τύμβος LXV. Ὁ πίθος LXV ΑΞ 221

Τὸ ἐξαιρετικὸν ἀγγεῖον LXV ΑΞ 221 παρουσιάζει ἐνδιαφέροντα πράγματα. Ὡς πρὸς τὸ σχῆμα συνδυάζει χεῖλος γωνιῶδες, συνεστραμμένες λαβὰς ὀριζοντίους καὶ ἀπλοῦν πλάτυσμα κατὰ τὴν βάσιν. Ὡς πρὸς τὴν διακόσμησιν συνδυάζει ὁμοκέντρους πρωτογεωμετρικοὺς κύκλους πρὸς γραπτὰς ζώνας δι' ἐλευθέρας χειρός. Ὡς πρὸς τὴν τεχνικὴν τῆς κατασκευῆς του εἶναι χειροποίητον καὶ παρουσιάζει σαφῆ ἵχνη τῆς ἐπαφῆς τοῦ ἀγγείου πρὸς υποστήριγμα κατὰ τὴν ὀπτῆσιν (ἐν τῶν σημείων τούτων εἶναι ἐμφανὲς εἰς τὴν εἰκόνα ἐν Πί ν. 152 α ὑπὲρ τὰς δύο ὁπὰς ἀριστερὰ πρβλ. καὶ Σχέδια). Παρουσιάζει ἐπίσης τρία ζεύγη ὁπῶν εἰς διάφορα σημεία ἐξ ἐπισκευῆς. Πρέπει νὰ εἶναι ἐντόπιον. Τὸ ἀγγεῖον περιγράφεται λεπτομερῶς εἰς ἄρθρον μου ὑπὸ ἐκτύπωσιν ἐν τόμῳ εἰς μνήμην Karl Lehmann.

Ταφή ΑΟ. Ἡ ταφή ΑΟ, κατὰ τὸ νοτιοανατολικὸν τεταρτημόριον τοῦ τύμβου, ἀνεφέρθη ἤδη κατὰ τὴν περιγραφὴν τῆς ταφῆς ΑΒ (ιδεῖ ἀνωτέρω σ. 279 κέ.). Δὲν εἶχε περίβολον καὶ δὲν ὑπῆρχε ἄλλη οἰαδήποτε διαμόρφωσις τάφου (ιδεῖ Σ χ έ δ ι α 56 καὶ 48). Οὐχ ἦττον τὰ ἐν αὐτῇ εὐρήματα ἦσαν κατὰ χώραν διατεταγμένα οὕτως, ὥστε ἡ ταφή, κατὰ τὸν κορμὸν τοῦλάχιστον, ἐφαίνετο σαφῶς ἀδιατάρακτος, ἐφ' ὅσον εὐρέθησαν εἰς τὴν φυσικὴν τῶν θέσιν ζευγὸς ψελίων (LXV ΑΟ 227—228) καὶ ζευγὸς χαλκῶν ὀκτωσχήμων πορπῶν (LXV ΑΟ 229—230). Ἀνωτέρω, κατὰ τὴν θέσιν τῆς κεφαλῆς, εὐρέθησαν μόνον χαλκῇ ἀμφικωνικῇ ψῆφος (LXV ΑΟ 231) καὶ ἄλλη ἐξ ἡλέκτρου (LXV ΑΟ 232). Κατωτέρω, παρὰ τὰ λείψανα ὀστέων τοῦ μηροῦ, εὐρέθη ἀνοικτὸν ἄγγειον μετὰ μιᾶς ὀριζοντίου ταινιωτῆς λαβῆς (LXV ΑΟ 226).

Ταφή ΑΠ. Ἡ ταφή ΑΠ, κατὰ τὸ νοτιοδυτικὸν τεταρτημόριον τοῦ τύμβου, δὲν ἔφερε περίβολον ἢ ἄλλην διαμόρφωσιν τάφου (ιδεῖ Σ χ έ δ ι α 57 καὶ 53). Εὐρέθησαν μόνον τὸ ἐν Π ί ν. 152 δ ἀνοικτὸν ἄγγειον μετὰ κομβιοσχήμων λαβῶν (LXV ΑΠ 234) καὶ σιδηροῦν ξίφος κατιωμένον εἰς τεμάχια, μετὰ τὴν αἰχμὴν πρὸς νότον (LXV ΑΠ 235), προφανῶς ἀνήκοντα εἰς ἀνδρικήν ταφήν.

Ταφή ΑΡ. Παρὰ τὴν ταφήν ΑΠ ἢ ΑΡ διεκρίνετο διὰ περιβόλου, ἐξ ἐπαλλήλων σειρῶν λίθων κατὰ μέρη (ιδεῖ Π ί ν. 142 β καὶ Σ χ έ δ ι α 49). Ἐντὸς τοῦ περιβόλου ἐσημείωνον τὰ πέρατα τῆς ταφῆς ἀνὰ ἐν ἄγγειον, ἢ ἐν Π ί ν. 152 γ πρόχους (LXV ΑΡ 237) κατὰ τὴν κεφαλὴν, καὶ τὸ ἐν Π ί ν. 152 δ ἀνοικτὸν γραπτὸν ἄγγειον μετὰ δύο ταινιοσχήμων καθέτων λαβῶν (LXV ΑΡ 238) κατὰ τοὺς πόδας (ἢ μεταξὺ ἀπόστασις 1,90 μ.). Κατὰ τὴν θέσιν τῆς κεφαλῆς (Π ί ν. 142 β καὶ Σ χ έ δ ι ο ν 57) εὐρέθησαν σιδηροὶ καὶ χαλκοὶ κρίκοι διάφοροι μετὰ χαλκῶν περιειλιγμένων συρμάτων (LXV ΑΡ 239), δύο χαλκοὶ δακτύλιοι ἐπενδεδυμένοι διὰ χρυσοῦ ἐλάσματος (LXV ΑΡ 241), περὶ τὰς τεσσαράκοντα ψῆφοι ἐξ ἡλέκτρου (LXV ΑΡ 242) καὶ δύο τοξωταὶ πόρπαι χαλκαῖ (LXV ΑΡ 240 καὶ 243). Ἐκ τῶν χαλκῶν πορπῶν ἢ ὑπ' ἀριθ. 240 εἰκονίζεται εἰς τὸ Σ χ έ δ ι ο ν 58, τὸ ὁποῖον δεικνύει τὴν ἀρχικὴν μορφήν, διότι ἡ περόνη εἶχε θραυσθῇ καὶ ἀντικατασταθῇ προχείρως διὰ σιδηρᾶς, ἢ ὁποῖα εὐρέθη κατιωμένη.

Ταφή ΑΣ. Ἡ κατὰ τὸ νοτιοανατολικὸν τεταρτημόριον ταφή ΑΣ δὲν εἶχε περίβολον (ιδεῖ Π ί ν. 143 α καὶ Σ χ έ δ ι α 48 καὶ 50). Ἐκ τοῦ σκελετοῦ διετηροῦντο κατὰ χώραν λείψανα τοῦ κρανίου καὶ ὀστέων τῶν χειρῶν καὶ τῶν ποδῶν. Εὐρέθησαν κατὰ τὸ πρὸς τοὺς πόδας ἄκρον τῆς ταφῆς τὰ ἐν Π ί ν. 152 γ ἄγγεῖα, πρόχους (LXV ΑΣ 244) καὶ ἀνοικτὸν ἄγγειον μετὰ κομβιοσχήμων λαβῶν (LXV ΑΣ 245), παρὰ τὸ ὅστον τοῦ δεξιοῦ μηροῦ σιδηρᾶ μάχαιρα (LXV ΑΣ 246) καὶ σιδηροῦν βέλος (LXV ΑΣ 247) καὶ ὑψηλότερον, κατὰ τὸ στῆθος, τρεῖς χαλκοὶ δακτύλιοι (LXV ΑΣ 248 α-γ).

Ταφαὶ ΑΤ καὶ ΑΥ. Αἱ κατὰ τὸ νοτιοανατολικὸν τεταρτημόριον ταφαὶ ΑΤ καὶ ΑΥ συνεξετάζονται, διότι γενικῶς παρέχουν τὴν εἰκόνα τῆς διπλῆς ταφῆς ΑΖ. Καὶ ἐδῶ δὲν ὑπῆρχε σαφὴς περίβολος (Π ί ν. 142 γ καὶ Σ χ έ δ ι α 48 καὶ 49). Ἐκατέραν τῶν ταφῶν ἐπιστοποιοῦν κυρίως λείψανα κρανίου. Περὶ τὸ κρανίον τῆς ΑΤ (Π ί ν. 142 γ, εἰς τὸ βάθος) εὐρέθησαν συσσωρευμένα μετὰ εὐλαβείας καὶ τὰ ἄλλα ὀστᾶ τοῦ σκελετοῦ εἰς σχετικῶς καλὴν κατάστασιν. Παρὰ τὸν σωρὸν τῶν ὀστέων ὑπῆρχε πρόχους ἀκεραία LXV ΑΤ 249) ἐπὶ ἄλλων ὀστράκων (LXV ΑΤ 250).

Περὶ τὸ κρανίον τῆς ΑΥ ὑπῆρχον φιαλόσχημον ἀγγεῖον (LXV AY 252) εἰς τεμάχια κατὰ χώραν (Πί ν. 142 γ ἐμπρός), τρεῖς μικραὶ χαλκαὶ πόρπαι ὀκτώσχημοι ὁμοῦ (LXV AY 253 α-γ), τεμάχιον χαλκοῦ περιειλιγμένου σύρματος (LXV AY 254), ἑξ ψῆφοι ἀπὸ ἤλεκτρον (LXV AY 255), χαλκοῦς δακτύλιος (LXV AY 256) καὶ ἡ ἐν Πί ν. 153 α ἀκεραία πρόχους (LXV AY 251).

Ταφή ΑΦ. Κατὰ τὸ βορειοδυτικὸν τεταρτημόριον ἡ ταφή ΑΦ δὲν ὠρίζετο ὑπὸ περιβόλου (ἰδὲ Σ χ έ δ ι ο ν 47). Δύο ἀγγεῖα εἰς τὴν συνήθη ἀπόστασιν (1,60 μ.), ὀρίζοντα κατὰ κανόνα τὰ δύο ἄκρα ταφῆς, καὶ χαλκοῦς δακτύλιος μεταξὺ αὐτῶν ἦσαν τὰ μόνα εὐρήματα : κατὰ τὸ νότιον ἄκρον ἡ ἐν Πί ν. 153 α πρόχους LXV ΑΦ 257, κατὰ τὸ βόρειον ἡ ἐν τῇ αὐτῇ εἰκόνι πρόχους LXV ΑΦ 258, ἀμφότεραι ἐλλειπεῖς ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ περίπου, καὶ ὁ δακτύλιος LXV ΑΦ 259.

Ταφή ΑΧ. Ὡνομάσθη «ταφή» ΑΧ συμβατικῶς ἡ θέσις ἀγγείου μεμονωμένου κατὰ τὸ κέντρον τοῦ τύμβου (LXV ΑΧ 260), ὁμοίου πρὸς τὰ δύο ἀγγεῖα ἐν Πί ν. 149 β.

Ταφή ΑΨ. Κατὰ τὸ νότιον ἄκρον τοῦ τύμβου LXV, ἐν θέσει ΑΨ τοῦ Σ χ έ δ ι ο ν 47 εὐρέθη (Πί ν. 143 γ) ἀγγεῖον ὅμοιον πρὸς τὸ ἐν Πί ν. 147 β ἀγγεῖον LXIV Α 1 (πρβλ. καὶ ἀγγεῖον LV 9 ἐν Πί ν. 146 γ καὶ ἀγγεῖον LΔ 10). Ἐντὸς τοῦ ἀγγείου τούτου εὐρέθησαν λείψανα ὀστέων καὶ αἰχμὴ δόρατος σιδηρᾶ μήκους 0,135 μ. (LXV ΑΨ 314).

Ταφή ΑΩ. Τὴν κατὰ τὸ ἄκρον τοῦ νοτιοδυτικοῦ τεταρτημορίου ταφὴν ΑΩ (Πί ν. 143 β) ἐχαρακτήριζον κυρίως λείψανα σκελετοῦ ἐκτάδην κατὰ χώραν. Μεταξὺ αὐτῶν εὐρέθησαν σιδηρᾶ μάχαιρα μήκους 0,37 μ. (LXV ΑΩ 263) καὶ διάσπαρτα ὀστρακα.

Ταφή ΒΑ. Ἡ κατὰ τὸ βορειοδυτικὸν τεταρτημόριον ταφή ΒΑ περιεβάλλετο ὑπὸ περιβόλου ἐκ τῶν συνήθων ἀργῶν λίθων (Πί ν. 143 δ καὶ Σ χ έ δ ι α 51 καὶ 59). Ἐντὸς τοῦ περιβόλου εὐρέθησαν κατὰ τὴν θέσιν τῆς κεφαλῆς (νότιον ἄκρον) ἀνοικτὸν ἀγγεῖον μετὰ κομβιοσχήμων λαβῶν εἰς τεμάχια (LXV ΒΑ 266), περιλαίμιον ἐκ χαλκοῦ συν-εστραμμένου σύρματος (LXV ΒΑ 270) καὶ τεμάχιον χαλκοῦ περιειλιγμένου σύρματος (LXV ΒΑ 271). Περὶ τὸ μέσον τῆς ταφῆς εὐρέθησαν μικρὰ χαλκῇ πόρπη ὀκτώσχημος (LXV ΒΑ 267), πηλίνη σφαιρικὴ ψῆφος διάτρητος (LXV ΒΑ 269) καὶ χαλκοῦς δακτύλιος (LXV ΒΑ 268). Τέλος κατὰ τὸ βόρειον ἄκρον τῆς ταφῆς εὐρέθησαν φιαλόσχημον ἀγγεῖον (LXV ΒΑ 265) καὶ πρόχους (LXV ΒΑ 264).

Ταφή ΒΒ. Ἡ κατὰ τὸ νοτιοανατολικὸν τεταρτημόριον ταφή ΒΒ, ἄνευ περιβόλου ἐχαρακτηρίζετο κυρίως ἐκ λειψάνων σκελετοῦ ἐκτάδην κατὰ χώραν (ἰδὲ Σ χ έ δ ι ο ν 47), μεταξὺ τῶν ὁποίων εὐρέθησαν ζεύγος χαλκῶν ὀκτώσχημων πορπῶν (LXV ΒΒ 273α-β), ψῆφος ἐξ ἤλεκτρον (LXV ΒΒ 274) καί, κατὰ τὸ νοτιοδυτικὸν ἄκρον, ἡ ἐν Πί ν. 151 η πρόχους LXV ΒΒ 272.

Ταφή ΒΓ. Ἡ παρὰ τὴν ΒΑ ταφή ΒΓ ὠρίζετο διὰ περιβόλου (Πί ν. 144 α καὶ Σ χ έ δ ι ο ν 51). Ἐντὸς τοῦ περιβόλου κατὰ τὸ νότιον ἄκρον, ὅπου ἡ θέσις τῆς κεφαλῆς, εὐρέθησαν ἡ ἐν Πί ν. 151 η πρόχους (LXV ΒΓ 275), περιειλιγμένα χαλκᾶ σύρματα μετὰ τῶν κομβίων των (LXV ΒΓ 277 α), πέντε μικραὶ χαλκαὶ ὀκτώσχημοι πόρπαι

(LXV ΒΓ 277β-ζ), δύο περιλαίμια ἐκ χαλκοῦ συνεστραμμένου σύρματος (LXV ΒΓ 278α-β), δέκα ψήφοι ἡλέκτρου (LXV ΒΓ 281α) καὶ μικρὸς χρυσοῦς δακτύλιος (LXV ΒΓ 281β). Κατωτέρω δύο χαλκαὶ ὀκτώσχημοι πόρπαι (LXV ΒΓ 279α-β), σπειροειδὲς ψέλιον ἐκ τῶν μεγαλύτερων (ἐννέα κύκλοι, LXV ΒΓ 280) καὶ κατὰ τὸ ἕτερον ἄκρον τὸ ἐν Πί ν. 151 η ἀγγεῖον (LXV ΒΓ 276).

Ταφή ΒΔ. Ἡ κατὰ τὸ νοτιοδυτικὸν τεταρτημόριον τοῦ τύμβου ταφή ΒΔ ὠρίζετο ὑπὸ περιβόλου, τοῦ εὐρυτέρου ἐξ ὧν (Πί ν. 144 β καὶ Σ χ έ δ ι ο ν 52). Ἐντὸς τοῦ περιβόλου, ἐκτὸς λειψάνων κρανίου μετὰ ὀδόντων, εὐρέθησαν κατὰ μὲν τὸ δυτικὸν ἄκρον τὰ συνήθη ἀγγεῖα, πρόχους (LXV ΒΔ 282) καὶ δύο ἀνοικτὰ μετὰ κομβιοσχημῶν λαβῶν (LXV ΒΔ 283 καὶ 284) ὡς καὶ τέσσαρες σιδηραὶ αἰχμαὶ βελῶν (LXV ΒΔ 286 α-δ, ἐξ ὧν μία εἰκονίζεται ἐν Σ χ έ δ ι ο ν 10), κατὰ δὲ τὸ ἕτερον ἄκρον τέσσαρες μικραὶ χαλκαὶ πόρπαι (LXV ΒΔ 285 α-δ) καὶ τεμάχιον χαλκοῦ περιειλιγμένου σύρματος (LXV ΒΔ 285 ε).

Ταφή ΒΕ. Ὡνομάσθη «ταφή» ΒΕ συμβατικῶς ἡ θέσις, ὅπου εὐρέθησαν τρία πήλινα ἀγγεῖα καὶ ἄλλα μεταλλικὰ εὐρήματα, ἀλλ' ἡ θέσις καὶ ἡ διάταξις τῶν δὲν δικαιολογεῖ ταφήν καὶ μάλιστα ἀδιατάρακτον. Εὐρέθησαν ἡ πρόχους ἐν Πί ν. 153 γ (LXV ΒΕ 287) καὶ τὸ ἐν τῇ αὐτῇ εἰκόνι φιαλόσχημον εἰς τεμάχια (LXV ΒΕ 288), εἰς βάθος δὲ μεγαλύτερον κατὰ 0,15 μ. τὸ ἐν Πί ν. 153 γ θήλαστρον (LXV ΒΕ 289), τεμάχια μικρᾶς ὀκτωσχήμου χαλκῆς πόρπης καὶ περιειλιγμένου σύρματος (LXV ΒΕ 290) καὶ μικρὸς χρυσοῦς κρίκος (LXV ΒΕ 291). Τὴν καθ' ὀριζόντιον ἐπίπεδον διάταξιν τῶν εὐρημάτων δεικνύει τὸ Σ χ έ δ ι ο ν 60 (πρβλ. Σ χ έ δ ι ο ν 47 καὶ 49).

Ταφή ΒΖ. Ἡ ταφή ΒΖ ἐσχεδιάσθη κατὰ τὸ βόρειον ἄκρον τοῦ Σ χ έ δ ι ο ν 47 τοῦ τύμβου LXV, ἀλλὰ πράγματι ἡ θέσις τῆς εὐρίσκετο μεταξύ τῶν τύμβων LXV καὶ LXVI, ὡς δεικνύει ἀντιπαραβολή τοῦ σχεδίου πρὸς τὴν φωτογραφίαν ἐν Πί ν. 131β, ὅπου ἡ ταφή ΒΖ δεόν νά νοηθῇ ὑπὸ τὸν διάδρομον μεταξύ τοῦ πίθου LXV Β καὶ τοῦ νοτίου ἄκρου τῆς σταυροειδοῦς τομῆς τοῦ τύμβου LXVI. Ἡ ταφή LXV ΒΖ δηλαδὴ ἀνεσκάφη, ὅταν ἡχρηστεύθη ὁ διάδρομος, εἰς σχετικῶς μεγαλύτερον βάθος ἀπὸ τὰς πλησίον ταφάς τοῦ τύμβου LXV, ἀλλὰ καὶ τοῦ LXVI (πρβλ. Σ χ έ δ ι ο ν 52). Περίβολος πλήρης καὶ κατὰ τὸ πλεῖστον δι' ἐπαλλήλων σειρῶν λίθων καθίστα ἀναμφισβήτητον τὴν ταφήν (Πί ν. 144 γ), ἀλλὰ οὔτε ἔχνη σκελετοῦ οὔτε ἡ συνήθης σύνθεσις καὶ διάταξις τῶν εὐρημάτων παρετηρήθη. Εὐρέθησαν μόνον παρὰ τὸ νοτιοανατολικὸν τμήμα τοῦ περιβόλου τοποθετημένα τέσσαρα ἀγγεῖα, ἀνοικτὸν φιαλόσχημον (LXV ΒΖ 292), ἐντὸς αὐτοῦ μικρὰ πρόχους, (LXV ΒΖ 293), παραπλεύρως ἑτέρα πρόχους εἰς τεμάχια κατὰ χώραν (LXV ΒΖ 295) καὶ ἀνοικτὸν ἀγγεῖον μετὰ κομβιοσχημῶν λαβῶν (LXV ΒΖ 294). Τὰ τρία ἐξ αὐτῶν εἰκονίζονται ἐν Πί ν. 153 δ.

Ταφή ΒΗ. Ἡ κατὰ τὸ βορειοανατολικὸν τεταρτημόριον τοῦ τύμβου ταφή ΒΗ μόνον κατὰ τὴν βορειοανατολικὴν πλευράν τῆς εἶχε σειρὰν λίθων καὶ οὐχὶ πλήρη περίβολον (ἰδὲ Σ χ έ δ ι ο ν 47). Τὰ εὐρήματα ἦσαν τὰ ἐν Πί ν. 153 δ δύο συνήθη ἀγγεῖα, ἡ πρόχους LXV ΒΗ 296, καὶ τὸ φιαλόσχημον LXV ΒΗ 297. Εἰς ἀπόστασιν 0,75 μ. περίπου εὐρέθη τεμάχιον χαλκοῦ περιειλιγμένου σύρματος (LXV ΒΗ 298).

Ταφή ΒΘ. Ὑπὸ τὴν ταφήν ΑΕ (ἰδὲ ἀνωτέρω), εἰς βάθος μεγαλύτερον κατὰ 0,15 μ.

περίπου (ιδε Σ χ έ δ ι ο ν 48 και πρβλ. Σ χ έ δ ι ο ν 47 δεξιά) εϋρέθη ή ταφή ΒΘ άναμφιβόλως διακρινομένη υπό την ύπερκειμένην, οϋ μόνον διά την διαφοράν ύψους, αλλά και διά τόν περίβολον (Π ί ν. 144 δ), την σύνθεσιν και την διάταξιν τών δύο ομάδων εϋρημάτων. Τά εϋρήματα τής ταφής ΒΘ ήσαν άντίστοιχα, άλλ' είς θέσιν άντίθετον : έδω ή πρόχους (LXV ΒΘ 299) εϋρέθη κατά τὸ δυτικὸν ἄκρον, ὅπου και τὰ κοσμήματα τής κεφαλής και ὀδόντες, ένῳ τὸ άνοικτὸν άγγείον (φιαλόσχημον LXV ΒΘ 300) κατά τὸ άνατολικὸν ἄκρον. Ἀμφότεροι οί σκελετοί είχον τὸν αὐτὸν προσανατολισμόν, αλλά τὰ άγγεία τής ταφής ΑΕ, ὡς έσημειώθη ήδη έν οίκείῳ τόπῳ άνωτέρῳ, είχον θέσιν άντικανονικήν. Τά δύο άγγεία τής ταφής ΒΘ είκονίζονται έν Π ί ν. 153 β και διακρίνονται διά τὸ μέγεθος και την ποιότητα. Ἐκτὸς τών άγγείων ή ταφή LXV ΒΘ περιείχε (ιδε Σ χ έ δ ι ο ν 47) χαλκᾶ περιειλιγμένα σύρματα, άνά τρεῖς σπείρας έκατέρωθεν (LXV ΒΘ 301) και δύο μικρὰς χαλκᾶς ὀκτωσχήμους πόρπας (LXV ΒΘ 302 α-β).

Ταφή ΒΙ. Ἡ έντὸς πίθου ταφή ΒΙ κατά τὸ βορειοδυτικὸν τεταρτημόριον τοῦ τύμβου εϋρέθη κατεστραμμένη (ιδε Σ χ έ δ ι ο ν 47 και Σ χ έ δ ι α 51 και 52). Τὸ κατά χώραν κάτω μέρος τοῦ πίθου και άλλα τεμάχια συγκεντρωμένα εϋρέθησαν έντὸς περιόλου εκ λίθων. Δέν υπήρξαν άλλα σχετικά εϋρήματα.

Ταφή ΒΚ. Παρά τοὺς πίθους Α και Β εϋρέθη ή άνευ περιόλου ταφή ΒΚ (Π ί ν. 144 ε, πρβλ. Σ χ έ δ ι ο ν 47). Ἐκ τών κοσμημάτων τής κεφαλής εϋρέθη τεμάχιον χαλκοῦ περιειλιγμένου σύρματος μετά κομβίου (LXV ΒΚ 307), κατά τὸ μέσον τής ταφής ψέλιον σπειροειδές έξαιρετικῶς μικρὰς διαμέτρου (0,04 μ., LXV ΒΚ 305) και πηλίνη άμφικωνική ψήφος (LXV ΒΚ 306), κατά δέ τὸ βορειοανατολικὸν ἄκρον τής ταφής πρόχους (LXV ΒΚ 303) και άγγείον δίωτον (LXV ΒΚ 304), ὅμοιον κατά τὸ σχῆμα και την αὐλακωτήν διακόσμησιν πρὸς παλαιότερον εϋρημα τοῦ κ. Ἀνδρονίκου²⁰.

Ταφή ΒΛ. Ἡ τελευταία έν τῷ παρόντι καταλόγῳ ταφή ΒΛ τοῦ τύμβου LXV άπεκαλύφθη κατά τὸ ἄκρον τοῦ νοτιοδυτικοῦ τεταρτημορίου τοῦ τύμβου τούτου, ὥστε νά δημιουργηται ὑπόνοια, ὅτι και αὕτη, ὡς έλέχθη διά την ΒΖ, δέν άνήκει είς τὸν τύμβον LXV, άλλ' ένδεχομένως είς τὸν γειτονικὸν πρὸς την κατεύθυνσιν ταύτην τύμβον, ὁ ὁποῖος δέν άνεσκάφη. Ἐν τῇ θέσει τής ταφής ΒΛ εϋρέθησαν, περί τὸ ὀξυπύθμενον κάτω μέρος άγγείου, δύο μικραὶ χαλκαὶ ὀκτώσχημοι πόρπαι (LXV ΒΛ 308 α-β), τρεῖς χαλκοὶ κρίκοι (LXV ΒΛ 308 γ-ε), φυλλόσχημον κόσμημα χαλκοῦν και ὀστεῖνη ψήφος (LXV ΒΛ 308 ζ και η).

Τέλος μεμονωμένη ὄλως εϋρέθη ή έν Π ί ν. 153 ε τροχήλατος πρόχους [LXV 109] κατά τὸ νότιον ἄκρον τοῦ τύμβου LXV και μάλλον μεταξύ αὐτοῦ και τοῦ πρὸς νότον μὴ άνασκαφέντος τύμβου.

Ἐκ τών προεκτεθέντων προκύπτει σαφῶς ή σπουδαιότης τοῦ περιγραφέντος τύμβου. Ἀλλ' εἶναι πρόωρον νά προχωρήσωμεν είς γενικωτέρας παρατηρήσεις και συμπεράσματα. Ἴσως καταστῇ δυνατόν μέ τὸν καθαρισμόν και την μελέτην τοῦ ὕλικου ὄλων τών τύμβων ἀπὸ I—LXXIII (ὡς και τών C και CI), τὰ ὁποῖα γίνονται νῦν, νά παρουσιάσωμεν κατά την έκθεσιν πεπραγμένων τοῦ έτους 1962 άξιολόγησιν τοῦ ὕλικου, ὁμοῦ μετά τής περιγραφῆς τών ὑπολοίπων τύμβων ἀπὸ LXVI—LXXIII.

ΦΩΤΙΟΣ Μ. ΠΕΤΣΑΣ

α. Ἀρχαῖον νεκροταφεῖον Βεργίνης ἀπὸ Β : Α = ἀνάκτορον, Τ = Μακεδονικὸς τάφος, β. Μερικὴ ἀποψὶς τοῦ νεκροταφεῖου πρὸς ΝΑ. Εἰς τὸ βάθος ἡ κοινὸτης Βεργίνης, γ. Ὁ τύμβος Ι ἀπὸ Δ καὶ μέρος τοῦ περιβάλλοντος τοῦ τύμβου ΙV

Φ. ΠΕΤΣΑΣ

α. Ἡ ἀνασκαφεῖσα ζώνη τοῦ νεκροταφείου ἀπὸ Α. Οἱ τύμβοι XV (κάτω ἀριστερά) καί, εἰς τὸ κέντρον, XVI (ἀριστερά) καὶ II (δεξιὰ), β. Ταφή I B (κατὰ τοὺς πόδας) ἀπὸ ΒΑ, γ. Ταφή I B (κατὰ τὴν κεφαλὴν) ἀπὸ Ν

Φ. ΠΕΤΣΑΣ

α. Λείψανα ταφής Ι Α από ΒΔ, β. Ἀγγεῖα τῆς ταφής Ι Α ὑπ' ἀριθ. 15 καὶ 14, γ. Ἀγγεῖα τῆς ταφής Ι Β ὑπ' ἀριθ. 20 καὶ 17

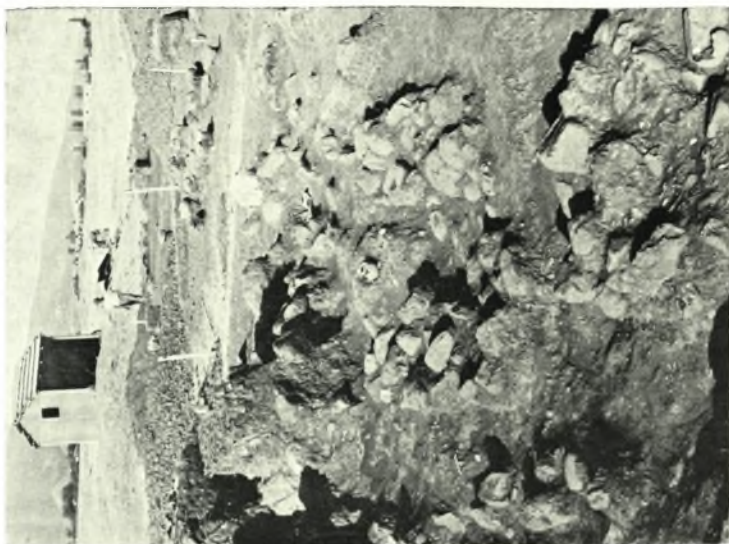
Φ. ΠΕΤΣΑΣ

α. Ὁ κεραμοσκεπὴς τάφος Π Α ἀπὸ Δ, β. Περιεχόμενον τοῦ τάφου Π Α ἀπὸ Α, γ. Νόμισμα Κασσάνδρου εὑρεθὲν ἐντὸς κυαθίου τῆς ταφῆς Π Α, δ. Ἀπὸ Β ἀποψις τῶν τύμβων ΙΙΙ (ἐμπρός), ΧΙΙ (κέντρον) καὶ (ἀριστερά) ΧVI καὶ ΙΙ. Α = Ἀνάκτορον, Τ = Μακεδονικὸς τάφος Βεργίνης

Φ. ΠΕΤΣΑΣ

α. Μερική άποψη του τύμβου ΙΙΙ και ο τύμβος ΧΙΙ από Β, β. Μερική άποψη του τύμβου ΙΙΙ από ΒΑ

Φ. ΠΕΤΣΑΣ

α. Αί προϊστορικοί ταφαι του τύμβου ΙΙΙ καὶ περαιτέρω οἱ τύμβοι ΧΙΙ καὶ ΧVΙ (ἀριστερά) ἀπὸ Β,
β. Ὁ προϊστορικὸς τύμβος ΙΙΙ. Μερικὴ ἄποψις ἀπὸ Α. Αἱ ταφαὶ Ε, Ζ, Η, Θ, Ι καὶ Κ

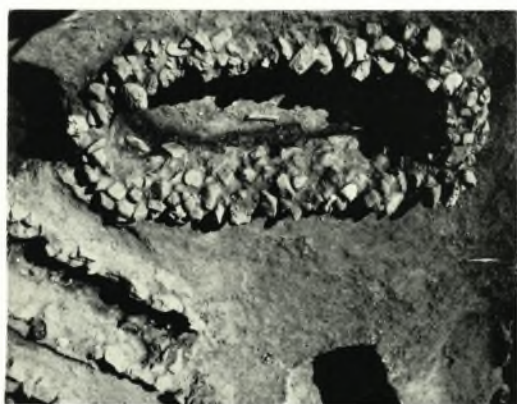
Φ. ΠΕΤΣΑΣ

α. Ταφή III Β, τὸ κατὰ τὴν κεφαλὴν μέρος, ἀπὸ Β, β. Ταφή III Β, τὸ κατὰ τοὺς πόδας μέρος, καὶ ὑψηλὰ θήλαστρον (ταφῆς Ρ:), ἀπὸ Ν, γ. Ταφή III Δ, τὸ κατὰ τὴν κεφαλὴν μέρος, ἀπὸ Β, δ. Ταφή III Δ ἀπὸ Ν

Φ. ΠΕΤΣΑΣ

α. Ταφή III Z από ΝΔ, β. Ταφή III E από Β, γ. Ταφή III E από ΒΔ, δ. Ταφή III Θ, κατά τούς
 ὤμους, από Δ, ε. Τύμβος III. Ταφαί Η, Κ καί Θ από Α
 Φ. ΠΕΤΣΑΣ

α. Τύμβος ΙΙΙ, ταφή Ι από Δ (μέρος), β. Τύμβος ΙΙΙ, ταφή Ν (μέρος) από ΒΔ, γ. Τύμβος ΙΙ, ταφή Λ (μέρος) από ΒΔ, δ. Ταφαι ΙΙΙ Μ και ΙΙΙ Π από ΝΔ
Φ. ΠΕΤΣΑΣ

α. Ταφή III Ξ από ΝΑ, β. Ταφή III Ο από ΝΑ, γ. Μέρος του τύμβου IV και III (εἰς τὸ βάθος) ἀπὸ Β

Φ. ΠΕΤΣΑΣ

α. Τὰ ἀγγεῖα ΙΙΙ Α 3, ΙΙΙ Ε 43 καὶ ΙΙΙ Γ 9, β. Τὰ ἀγγεῖα ΙΙΙ Δ 74 καὶ ΙΙΙ Δ 73, γ. Τὰ ἀγγεῖα ΙΙΙ Η 18 καὶ ΙΙΙ Ζ 62, δ. Τὰ ἀγγεῖα ΙΙΙ Κ 27 καὶ ΙΙΙ Κ 45.

Φ. ΠΕΤΣΑΣ

α. Τὰ ἀγγεῖα ΙΙΙ Λ 83 καὶ ΙΙΙ Λ 84, β. Τὰ ἀγγεῖα ΙΙΙ Μ 92, ΙΙΙ Μ 91 καὶ ΙΙΙ Μ 90, γ. Τὰ ἀγγεῖα ΙΙΙ Ν 99 καὶ ΙΙΙ Ν 98, δ. Τὰ ἀγγεῖα ΙΙΙ Ο 100 καὶ ΙΙΙ Ο 101, ε. Τὰ ἀγγεῖα ΙΙΙ Π 103 καὶ ΙΙΙ Π 104

Φ. ΠΕΤΣΑΣ

α. Οἱ τύμβοι V, VI, XIII καὶ XIV (ἀπὸ ἐμπρὸς πρὸς ὀπίσω) ἀπὸ Β, β. Οἱ τύμβοι VII καὶ VIII ἀπὸ ΒΑ

Φ. ΠΕΤΣΑΣ

α. Ὁ τύμβος VIII ἀπὸ Α, β. Τεταραγμένος τάφος πρὸς Δ τοῦ τύμβου VII, γ. Τάφος τοῦ τύμβου VII,
δ. Οἱ τύμβοι IX, X καὶ XI ἀπὸ Α
Φ. ΠΕΤΣΑΣ

α. Ὁ ἀμφορεὺς X 1, β. Τὰ ἀγγεῖα XII 6 καὶ XIV 2, γ. Ταφὴ VIII A ἀπὸ ΒΑ. δ. Ἡ ταφὴ X B ἀπὸ Δ

Φ. ΠΕΤΣΑΣ

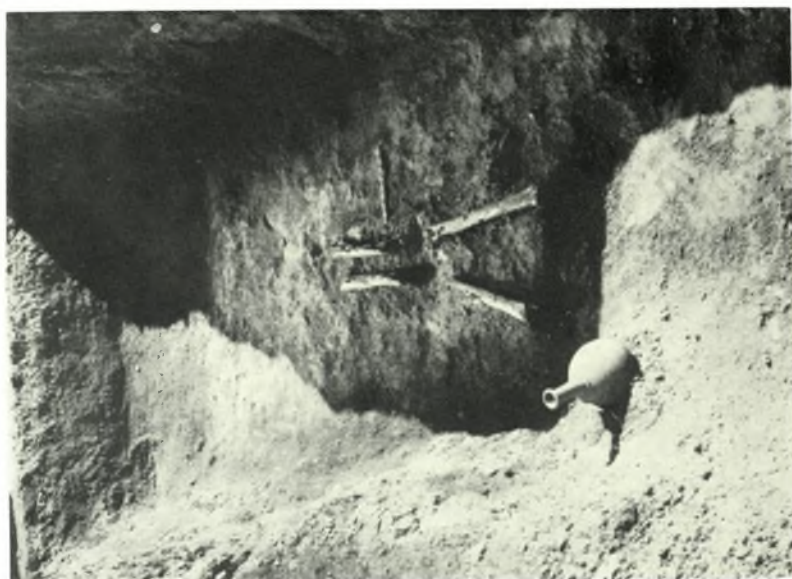
α. Οἱ τύμβοι X, VII, XIII καὶ XIV ἀπὸ Β, β. Οἱ τύμβοι XII, II (ἐν μέρει), XVI καὶ XV (ἡμιανε-
σκαμμένος) ἀπὸ Δ

Φ. ΠΕΤΣΑΣ

α. Λείψανα ταφής τοῦ τύμβου XIV ἀπὸ Δ. β. Ὁ τύμβος XVI ἀπὸ Β

Φ. ΠΕΤΣΑΣ

α. Οί ἐπάλληλοι τύμβοι ΧVB καὶ ΧVN ἀπὸ ΒΔ, β. Τύμβος ΧVB, λεπτομέρεια τῆς προηγουμένης εἰκόνας
Φ. ΠΕΤΣΑΣ

α. Ὁ τύμβος XVII καὶ περαιτέρω XIV, XIII καὶ VIII ἀπὸ ΝΔ, β. Κτερίσματα τῆς ταφῆς XVII Β ἀπὸ Β,
γ. Ὁ τύμβος XVIII ἀπὸ ΝΔ, δ. Λείψανα τῆς ταφῆς XVIII Α

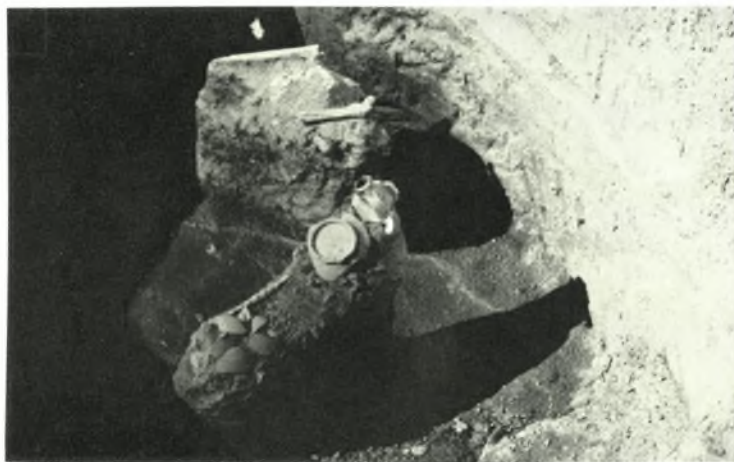
Φ. ΠΕΤΣΑΣ

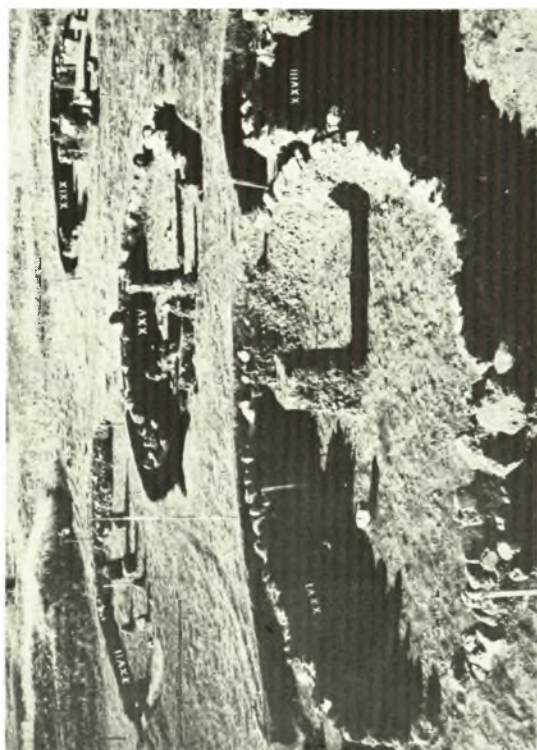
α - γ. Τρεῖς διαδοχικαὶ φάσεις τῆς ἀνασκαφῆς τοῦ τάφου XVII A

Φ. ΠΕΤΣΑΣ

α. Ὁ τύμβος XIX ἀπὸ Ν, β. Ἰδιόμορφος παρόλιθος (σημαί) τοῦ τύμβου XIX, γ. Λειψανα τῆς ταφῆς XX Α ἀπὸ ΒΑ
Φ. ΠΕΤΣΑΣ

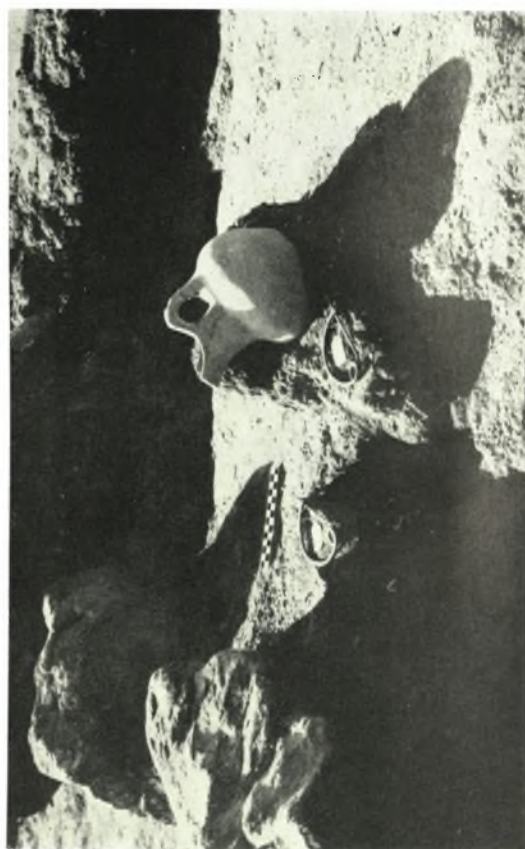

α και γ. Δύο διαδοχικαί φάσεις τῆς ἀνασκαφῆς τοῦ τάφου XX B, β. Ὁ τύμβος XXII ἀπὸ ΒΑ,
δ. Οἱ τύμβοι XXVI, XXVIII (μέρος), XXV, XXVII καὶ XXIX ἀπὸ Β

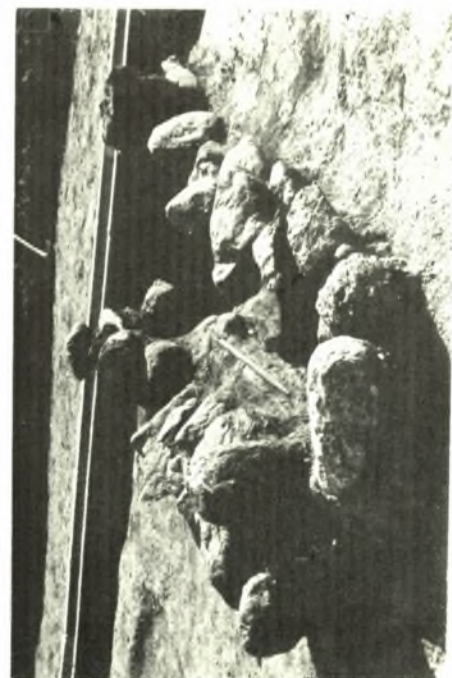
Φ. ΠΕΤΣΑΣ

α. Τύμβος C από ΒΔ. Εἰς τὸ βάθος, ἀριστερὰ τὰ Παλαίτιτσια, δεξιὰ ἡ Βεργίνα, β. Ἡ ταφὴ C B ἀπὸ ΒΔ, γ. Λείψανα τῆς ταφῆς C A, δ. Λεπτομέρεια κατὰ τὸ κέντρον τῆς ταφῆς C B

Φ. ΠΕΤΣΑΣ

α. Τὰ ἀγγεῖα C A 1 καὶ C B 4, β. Τύμβος C ἀπὸ BΔ. Αἱ ταφαὶ H, E, I, B καὶ Δ, γ. Τύμβος C ἀπὸ B, κατὰ σειρὰν αἱ ταφαὶ A, Γ, B καὶ Δ, δ. Ἡ ταφή C Δ καὶ ἡ θέσις τοῦ ξίφους, ε. Ἀγγεῖον τῆς ταφῆς C Δ

Φ. ΠΕΤΣΑΣ

α. Ἀπὸ ΝΔ ταφαιὶ C Z (ἔμπρὸς) καὶ C H (δεξιὰ). Εἰς τὸ βάθος C A καὶ C Γ, β. Ἀπὸ Ν ταφή C Z,
γ. Ἡ ταφή C Θ ἀπὸ ΒΔ

Φ. ΠΕΤΣΑΣ

α. Ταφή C Γ από Α, β. Ταφή C Η από Ν, γ. Ταφή C Ε από Β

α. Τύμβος CI από ΒΔ, β. Αί ταφαι CI Δ και CI Α από ΒΑ, γ. Ἡ ταφή CI Α από Β
Φ. ΠΕΤΣΑΣ

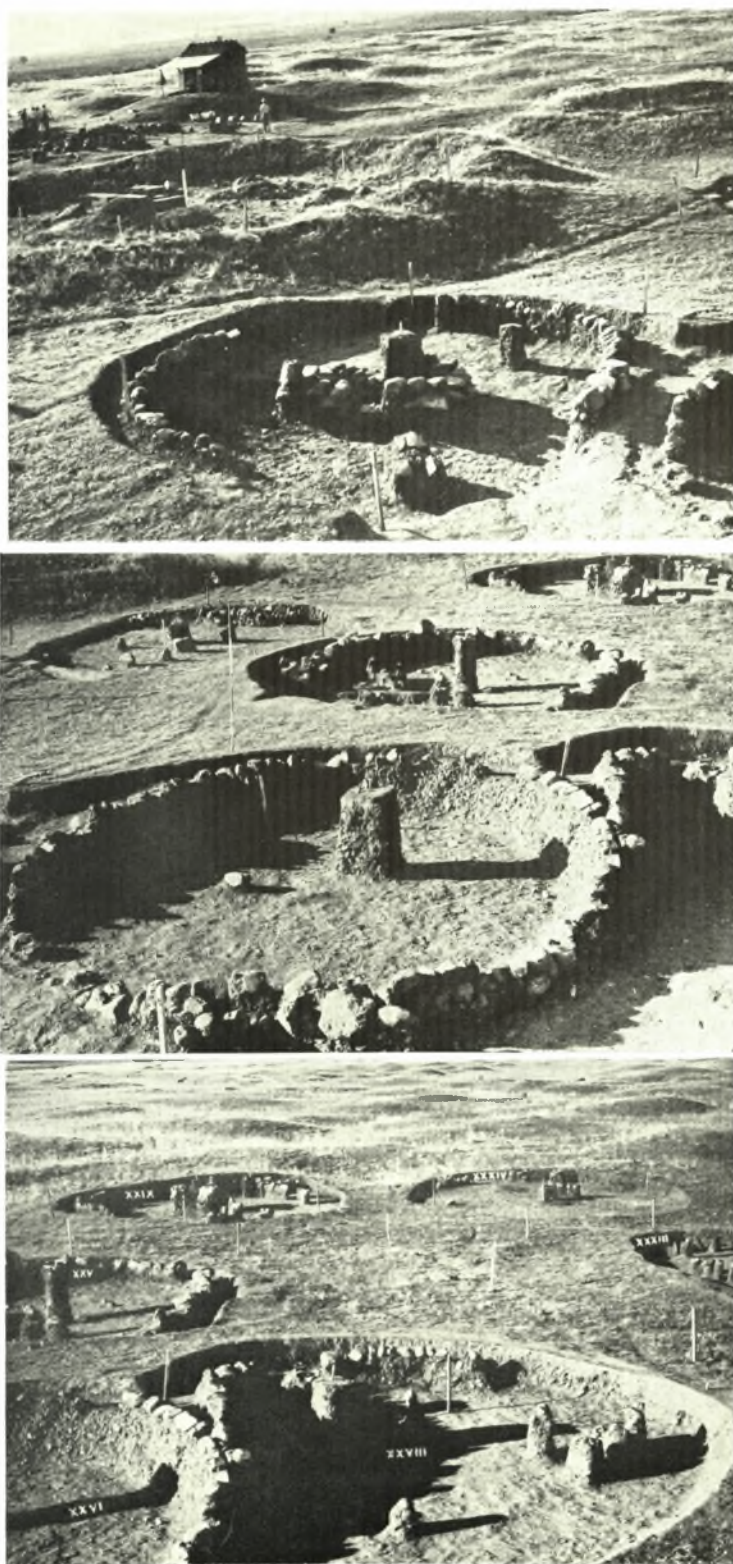

α. Ὁ τύμβος CI, μερική ἀπομνησὶς ἀπὸ BA. Κατὰ τὸ κέντρον ἢ ταφὴ CI Γ, β. Ἡ ταφὴ CI Γ ἀπὸ BA, γ. Τὰ ἀγγεῖα C Θ 18 καὶ CI Δ 15, δ. Τὰ ἀγγεῖα CZ 13, CZ 14 καὶ CZ 15, ε. Τὰ ἀγγεῖα CI Δ 12, CI B 3 καὶ C Θ 17

Φ. ΠΕΤΣΑΣ

α. Ὁ τύμβος XXIV ἀπὸ ΒΔ. Εἰς δεύτερον ἐπίπεδον ὁ ἀνασκαφεὶς ὑπὸ τοῦ κ. Ἀνδρονικοῦ τὸ 1953
 τύμβος Z, β. Οἱ τύμβοι XXV ἕως XXIX ἀπὸ Β, γ. Οἱ τύμβοι XXV, XXVI, XXVIII, XXIX, XXXIII
 καὶ XXXIV ἀπὸ Β

Φ. ΠΕΤΣΑΣ

α. Μέρος τοῦ τύμβου XXIX ἀπὸ ΝΔ, β. Ὁ τύμβος XXXV καὶ εἰς δεῦτερον ἐπίπεδον ἐξ ἄριστερῶν οἱ τύμβοι XXXII καὶ XXXI ἀπὸ ΝΔ, γ. Μερικὴ ἀποψὶς τοῦ νεκροταφείου ἀπὸ ΝΔ. Ἐμπρὸς οἱ τύμβοι XL καὶ XLI

Φ. ΠΕΤΣΑΣ

α. Οί δύο περίβολοι τοῦ τύμβου XXXVII ἀπὸ ΝΔ, β. Μερικὴ ἀποψὶς τοῦ νεκροταφείου ἀπὸ Δ, ἔμπρὸς ὁ τύμβος XLII, γ. Ὁ τύμβος XXXVIII ἀπὸ Β

Φ. ΠΕΤΣΑΣ

α. Μερική άποψις τοῦ νεκροταφείου ἀπὸ ΝΔ. Ἐμπρὸς ὁ τύμβος ΧΙ, β. Ὁ τύμβος ΧΛΙ ἀπὸ Δ,
γ. Μέρος τοῦ τύμβου XXXIX ἀπὸ ΒΑ

Φ. ΠΕΤΣΑΣ

α. Οί τύμβοι XLIV και XLV από ΒΑ, β. Μέρος τών τύμβων XLIII και XLVII (πρβλ. εικ. γ.)
γ. Βάσις στήλης τοῦ τύμβου XLVII, δ. Βάσις στήλης τοῦ τύμβου XLVIII

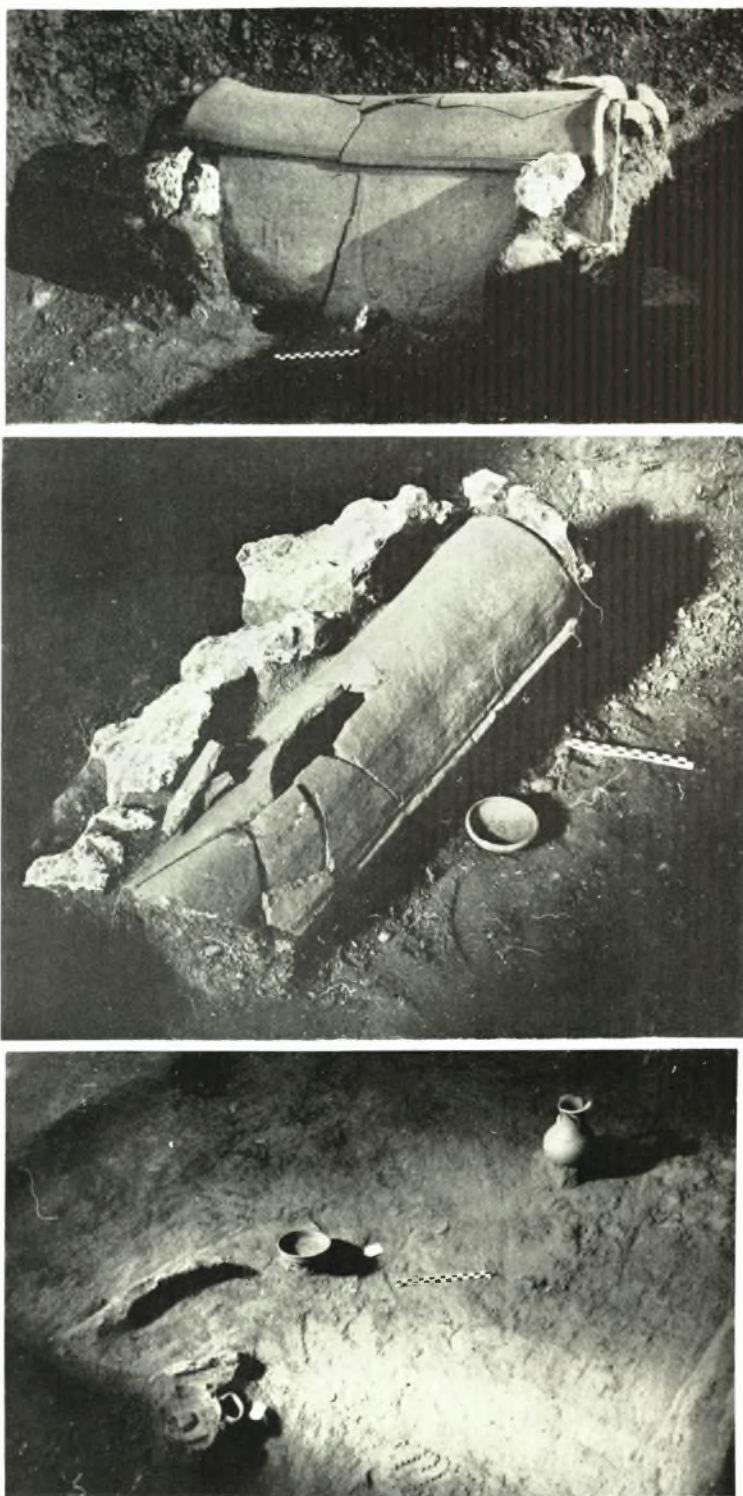
Φ. ΠΕΤΣΑΣ

α. Βάσις στήλης μεταξύ τῶν τύμβων XLVIII καὶ XLIX, β. Τύμβος XLIII. Ἀγγεῖα XLIII Α 3-5, γ. Δύο διαδοχικαὶ φάσεις τῆς ἀνασκαφῆς τῆς ταφῆς Α τοῦ τύμβου XL (βόρειος περίβολος)

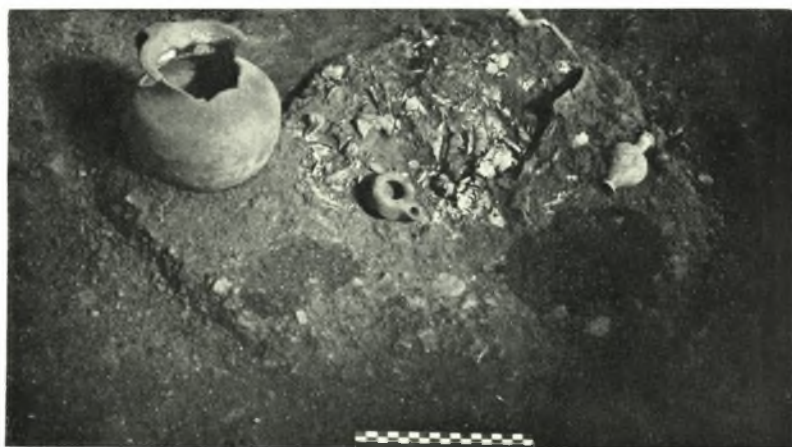
Φ. ΠΕΤΣΑΣ

α. Ἡ ταφή κατὰ τὴν συντεταγμένην 284, β. ἡ ταφή XLV A ἐκ ΒΑ, γ. Ἡ ταφή XXXIII Γ

Φ. ΠΕΤΣΑΣ

α - β. Δύο φάσεις της ταφής XXXIII B, γ. Ἡ ταφή XLII B, δ. Μέρος τῶν περιβόλων τοῦ τύμβου LXI ἀπὸ B
Φ. ΠΕΤΣΑΣ

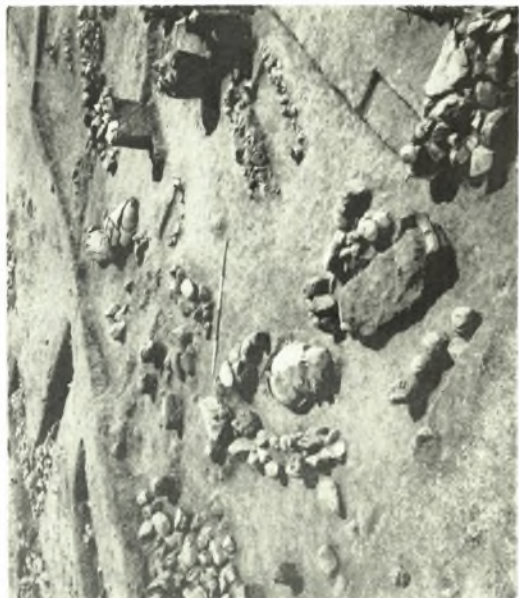
α. Ἡ ταφή XLII A, β. Ἡ ταφή LXIV Z ἀπὸ BA, γ. Ἀγγεῖα ταφῆς XXXVII A, δ. Ἡ ταφή LV A,
ε. Ἡ ταφή LXIV Γ ἀπὸ B
Φ. ΠΕΤΣΑΣ

α. Ἡ ταφή LXIV Γ ἀπὸ ΒΔ, β. Ὑποψὶς τοῦ νοτίου ἡμίσεος τοῦ τύμβου LXV ἀπὸ Α, γ. Γενικὴ ἀποψὶς τοῦ τύμβου LXV ἀπὸ Δ.

Φ. ΠΕΤΣΑΣ

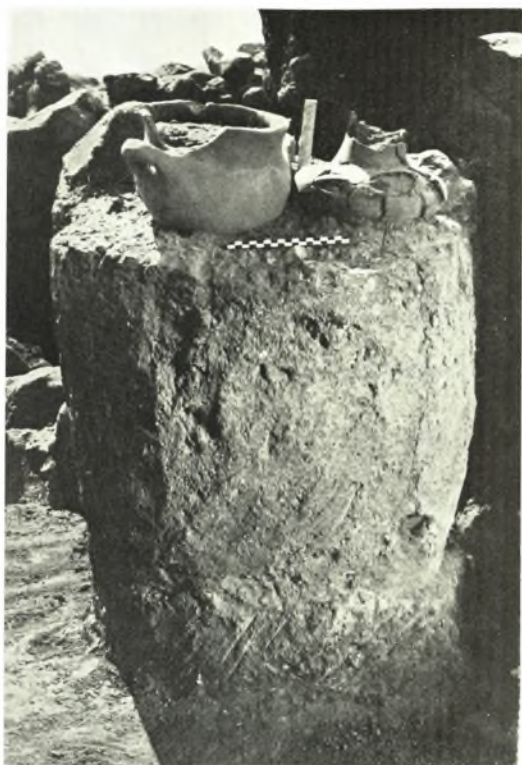
α. Τμήμα του τύμβου LXV από Δ, β. Μερική άποψη του τύμβου LXV από ΝΔ, γ. στυρωσιδής τομή του τύμβου LXVI άνω άριστερά, γ. Ταφάι LXV A (άριστερά) και LXV B από ΝΑ

Φ. ΠΕΤΣΑΣ

α. Ταφή LXV Α και (εις τὸ βάθος ἀριστερά) LXV Β ἀπὸ ΝΔ, β. Ταφή LXV Β ἀπὸ ΒΔ, γ. Ταφή LXV Γ ἀπὸ ΝΔ, δ. Λεπτομέρεια ταφῆς LXV Γ
Φ. ΠΕΤΣΑΣ

α. Ταφή Δ από βορρά, β. Ταφή Ε από ΒΑ, γ. Ταφαι LXV Γ, Δ και Σ από νότου, δ. Ταφή Η από Β,
ε. Ό πίθος της ταφής Κ από ανατολών (πρβλ. Πίν. 134 γ)

Φ.ΠΕΤΣΑΣ

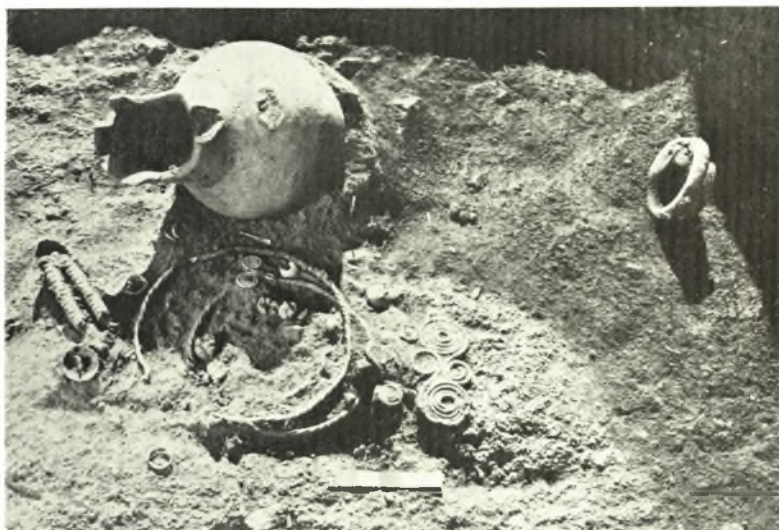

α. Αί ταφαι Ι (ἐμπρός) καί Θ ἀπό ΝΔ, β. Ταφή Ν ἐκ Δ, γ. Ἡ ταφή Κ μετὰ τὸ ἀνοίγμα τοῦ πίθου
δ. Μέρος τῆς ταφῆς Ξ ἀπὸ ΒΔ, ε. Ταφή LΧV Π ἀπὸ ΒΔ

Φ. ΠΕΤΣΑΣ

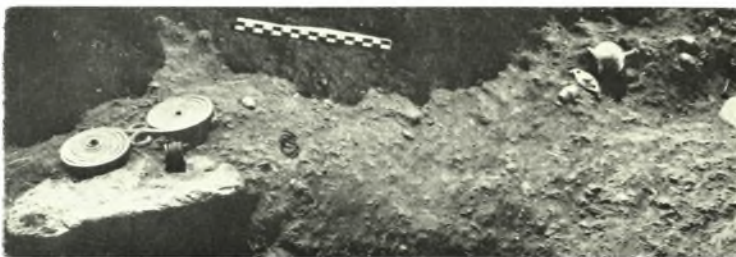
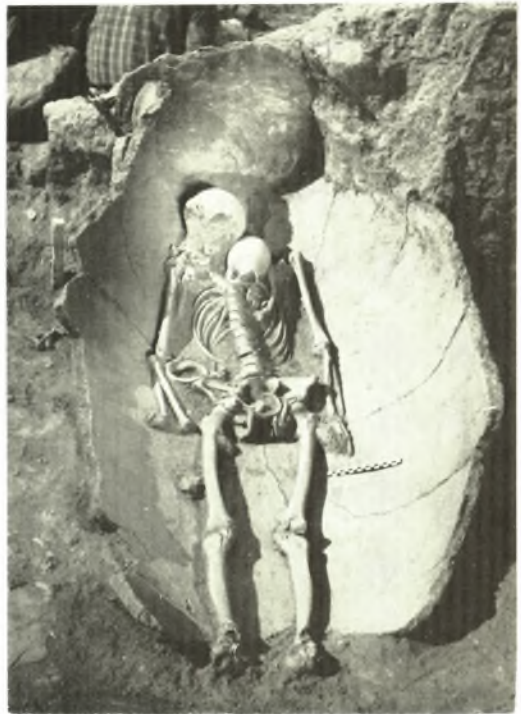

α. Μέρος της ταφής LXV Π. β. Ταφή LXV Ρ από Δ, γ. Ταφή LXV Τ από Β
Φ. ΠΕΤΣΑΣ

α. Μέρος της ταφής LXV Υ από ΒΔ, β. Μέρος της ταφής LXV Φ από Β, γ. Ταφή LXV Χ από Ν
Φ. ΠΕΤΣΑΣ

α. Λεπτομέρεια της ταφής LXV X, β. Ταφή LXV Ψ μετά τὸν καθαρισμόν, γ. Ταφή LXV Ψ ἀπὸ ΝΑ,
δ. Μέρος της ταφής LXV AA ἀπὸ ΒΔ (πρβλ. Πίν. 138 α)
Φ. ΠΕΤΣΑΣ

α. Μέρος της ταφής LXV ΑΑ από ΒΑ (πρβλ. Πίν. 137 δ), β. Μέρος της ταφής LXV ΑΒ, γ. Μέρος της ταφής LXV ΑΓ από ΒΔ

Φ. ΠΕΤΣΑΣ

α. Ταφή LXV ΑΕ από Δ, β. Ταφή LXV ΑΖ από ΒΑ, γ. Μέρος της ταφής LXV ΑΘ

Φ. ΠΕΤΣΑΣ

α. Μέρος της ταφής ΑΙ, β. Αἱ ταφαὶ ΑΚ καὶ ΑΛ ὑπὸ Β. (εἰς τὸ βάθος δεξιὰ ὁ πίθος ΑΜ),
γ. Αἱ ταφαὶ ΑΛ καὶ ΑΚ (καὶ εἰς τὸ βάθος ἀριστερὰ ΑΜ, δεξιὰ ΒΔ)

Φ. ΠΕΤΣΑΣ

α. Ταφή LXV AK από Β, β. Ταφή LXV AN από Δ, γ. Ἡ αὐτὴ ταφή LXV AN μετὰ τὸ ἄνοιγμα τοῦ πίθου

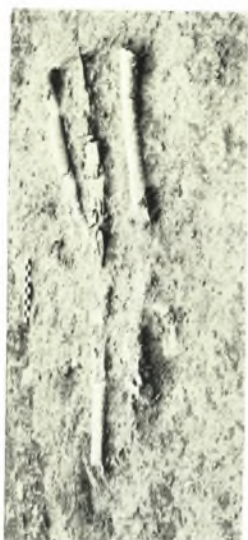
Φ. ΠΕΤΣΑΣ

α. Ταφή LXV ΑΞ από ΝΔ (πρβλ. Πίν. 152α), β. Ταφή LXV ΑΡ από Ν, γ. Από κάτω δεξιά προς άνω
 άριστερά : αί ταφαί LXV ΑΥ, ΑΤ, ό πίθος Χ και δεξιά αὐτοῦ ή πρόχους 287 τής ταφής ΒΕ

Φ. ΠΕΤΣΑΣ

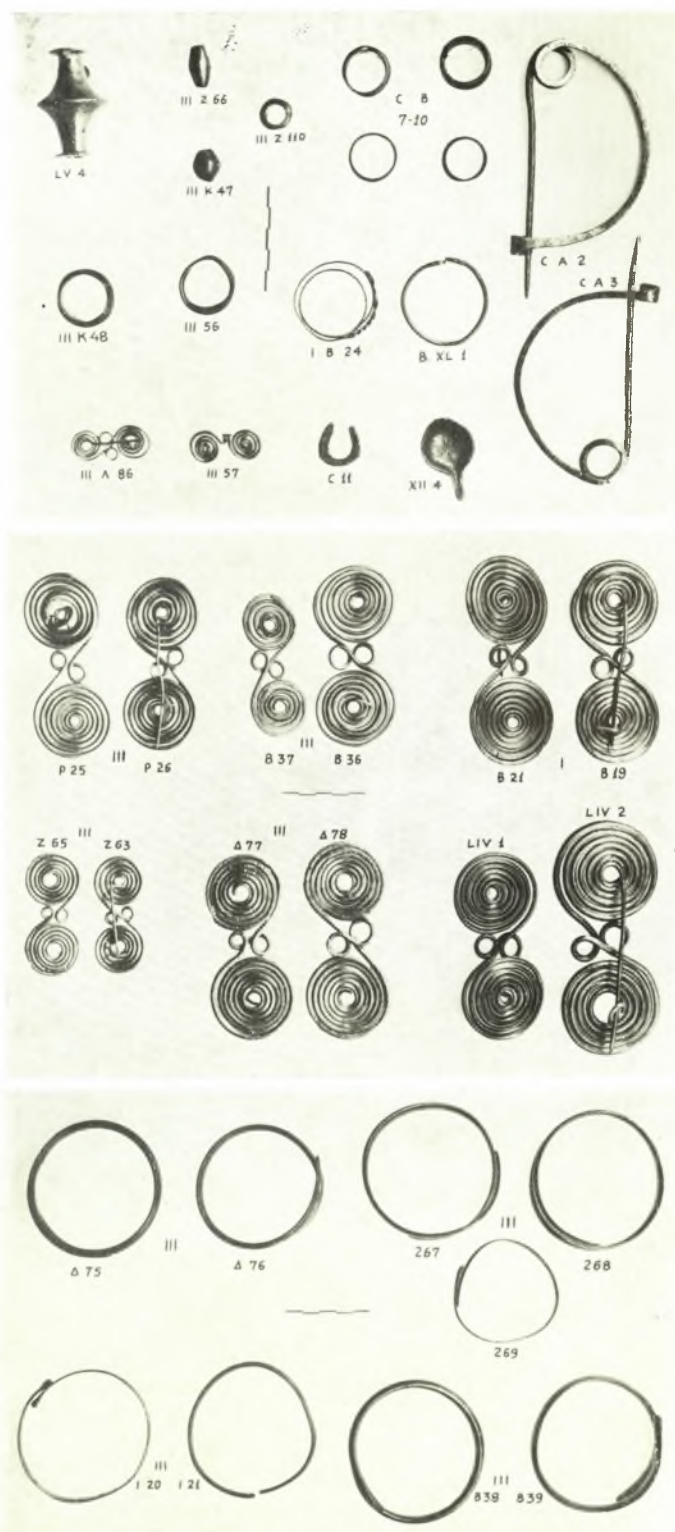
α. Ταφή LXV ΑΣ από ΒΔ, β. Μέρος της ταφής LXV ΑΩ από ΒΔ, γ. Ταφή LXV ΑΨ από Β,
δ. Ταφή LXV ΒΑ από ΒΔ

Φ. ΠΕΤΣΑΣ

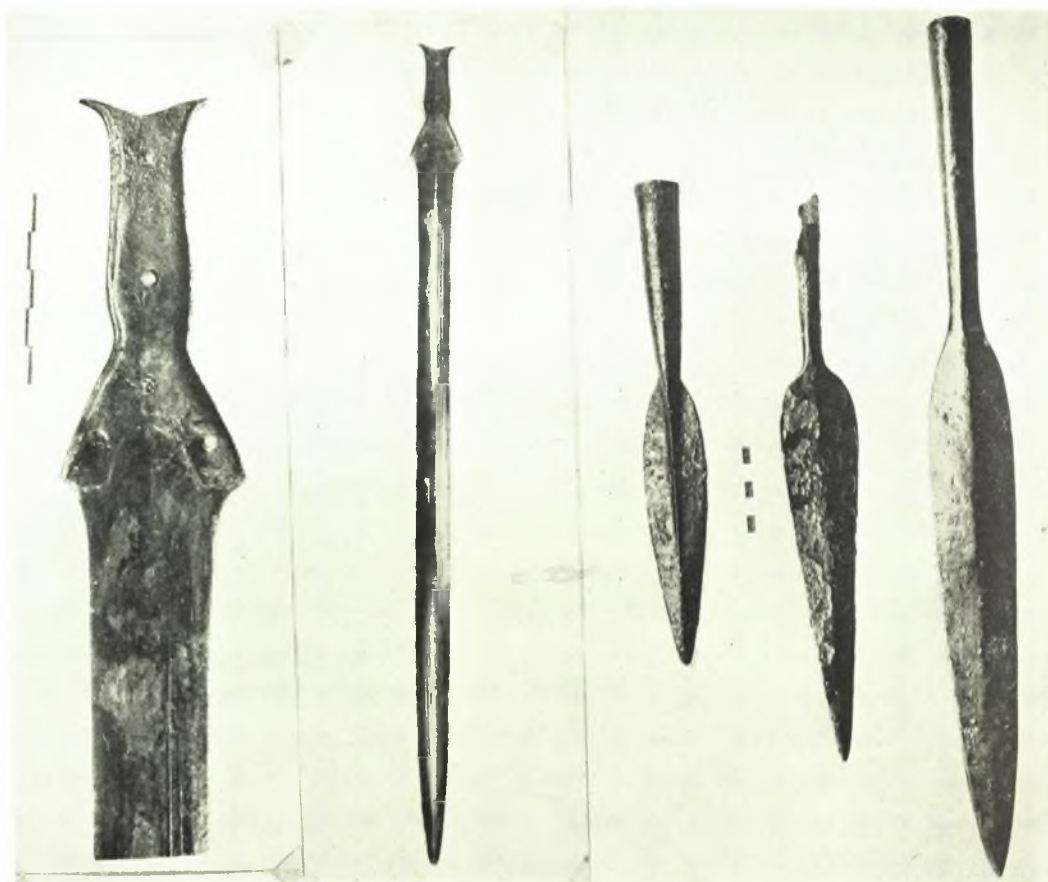

α. Ταφή LXV ΒΓ από Ν, β. Ταφή LXV ΒΔ από ΒΑ, γ. Ταφή LXV ΒΖ από Δ, δ. Ταφή LXV ΒΘ από Α, ε. Μέρος της ταφής LXV ΒΚ από ΝΑ
Φ. ΠΕΤΣΑΣ

α. Χαλκὰ εὐρήματα διάφορα, β. Ζεύγη χαλκῶν πορπῶν, γ. Τύμβος III. Χαλκὰ ψέλια
Φ. ΠΕΤΣΑΣ

α. Τὸ χαλκοῦν ξίφος CΔ 20, αἱ σιδηραὶ αἰχμαὶ L A 3, LV B 11 καὶ VII A 1, β. Τὸ ἀγγεῖον Γ 7 τοῦ τύμβου L,
γ. Τὸ ἀγγεῖον LV 9

Φ. ΠΕΤΣΑΣ

α. Τὸ ἀγγεῖον LV Δ 19, β. Τὸ ἀγγεῖον LXIV A 1, γ. Λύχνος XXV A 19 καὶ τὰ ἀγγεῖα XXV A 13, XXV A 7 καὶ XXV A 5, δ. Λύχνος XLII B 9 καὶ διακρυδόχος XLII B 5, ε. Πυξίς XXV A 6, ζ. Τὰ ἀγγεῖα XXXIII B 4, X LII B 2 καὶ XXXIII B 8

Φ. ΠΕΤΣΑΣ

α. Τὰ ἀγγεῖα XXXIX A 1 καὶ XXXIX 4, β. Τὰ ἀγγεῖα XXXIII Γ16 (ἀριστερά) καὶ XXXVIII 2 (δεξιά),
γ. Τὰ ἀγγεῖα B LIX A 1, LA 1 καὶ L 15

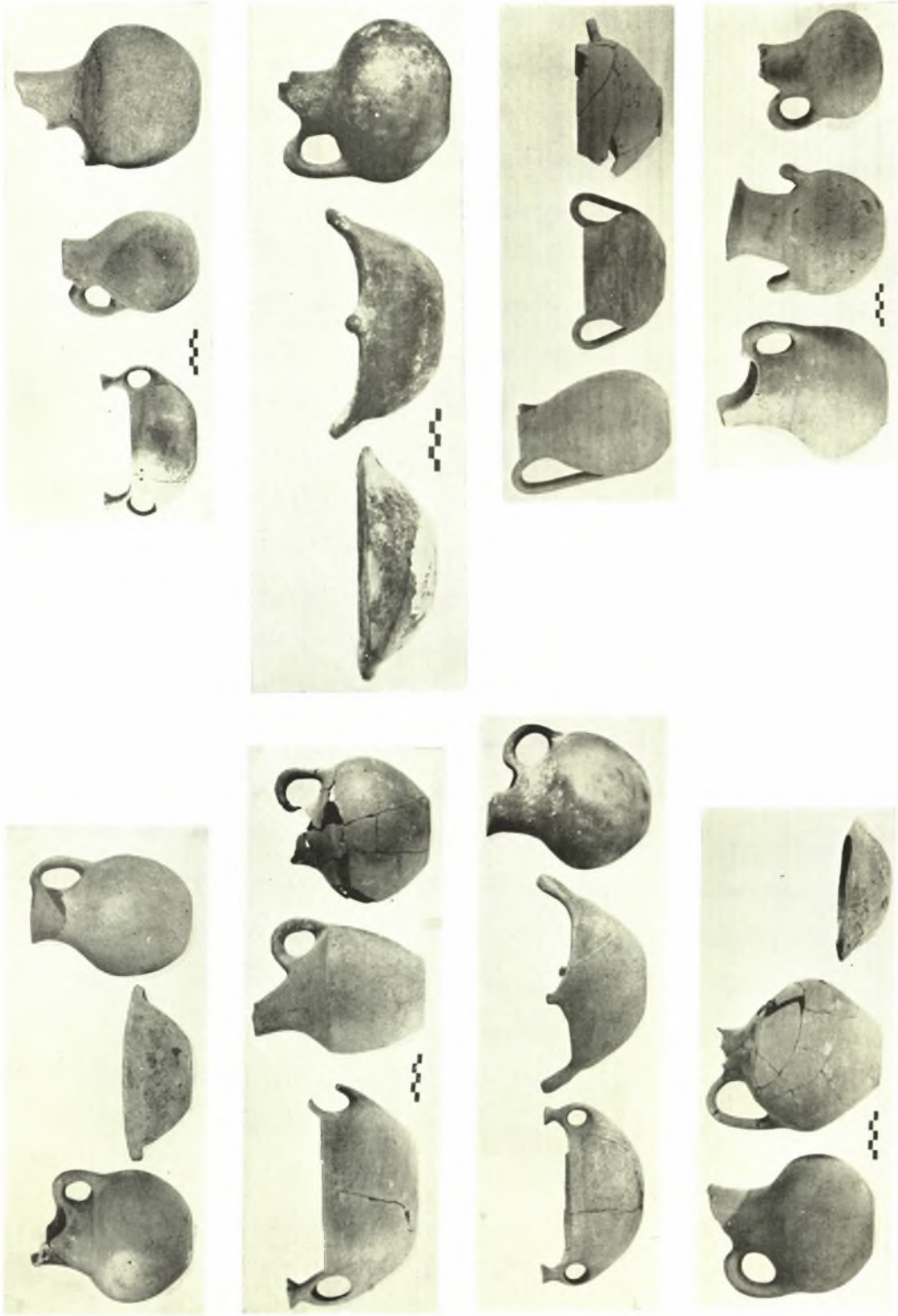
Τύμβος Lxv: α. Τὰ ἀγγεῖα Γ 74, Η 38 καὶ Γ 73, β. Τὰ ἀγγεῖα Γ 7 καὶ Δ 8, γ. Τὸ καλύπτον τὸν πίθον
 τῆς ταφῆς Ε ἀγγεῖον Lxv 32, δ. Τὰ ἀγγεῖα Η 39, Λ 21 καὶ Κ 225, ε. Τὰ ἀγγεῖα Μ 23, Ν 26 καὶ Μ 24

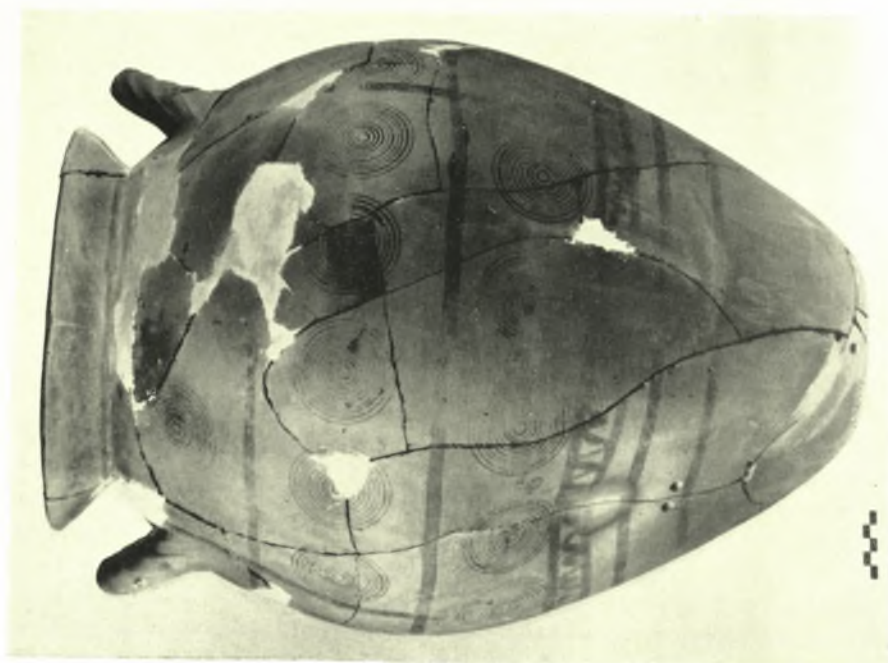
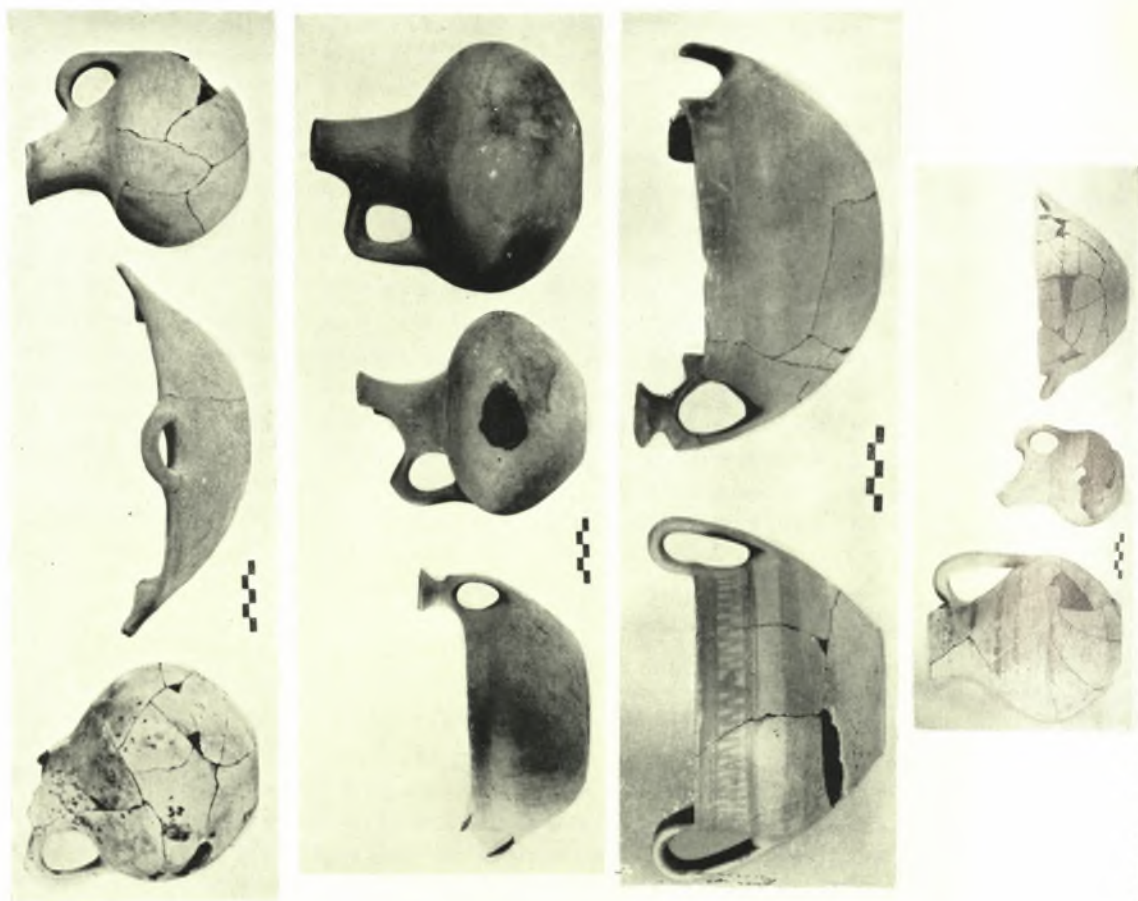
Τύμβος LXXV: α. Τὰ ἀγγεῖα Ο 55 καὶ Ξ 43, β. Ἀμφορεῖς Ν 27 καὶ πρόχους Π 60, γ. Τὰ ἀγγεῖα Π 61, Π 59 καὶ Π 58, δ. Αἱ πρόχοι Σ 72 καὶ Ρ 69, ε. Αἱ πρόχοι Μ 22, Ψ 138 καὶ Τ 88, δ. Τὰ ἀγγεῖα Χ 133, Χ 131 καὶ Χ 132

Φ. ΠΕΤΣΑΣ

Τύπος LXV: α. Τὰ ἀγγεῖα ΑΔ 177, ΑΔ 178 καὶ ΑΓ 152, β. Τὰ ἀγγεῖα ΑΕ 181, ΑΗ 315 καὶ ΑΕ 180, γ. Τὰ ἀγγεῖα Φ 99, Φ 97 καὶ Φ 98, δ. Τὰ ἀγγεῖα ΑΚ 208, ΑΚ 207 καὶ ΑΚ 206, ε. Τὰ ἀγγεῖα ΑΖ 185, ΑΖ 184 καὶ ΑΖ 183, ς. Τὰ ἀγγεῖα ΑΒ 145, ΑΒ 146 καὶ ΑΑ 168, ζ. Τὰ ἀγγεῖα ΑΛ 210, ΑΛ 205 καὶ ΑΛ 211, η. Τὰ ἀγγεῖα ΒΓ 275, ΒΓ 276 καὶ ΒΒ 272

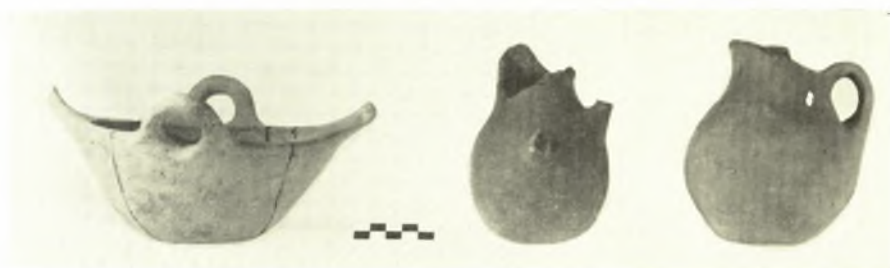
Φ. ΠΕΤΣΑΣ

α - δ. Τύμβος LXV. α. Ὁ πίθος ΑΞ 221, β. Τὰ ἀγγεῖα [AN] 215 α - γ. γ. Τὰ ἀγγεῖα ΑΣ 245, ΑΣ 244 καὶ AP 237, δ. Τὰ ἀγγεῖα AP 238 καὶ AP 234. ε. Τὰ ἀγγεῖα LXVI H, LXV AΘ 202 καὶ LXVIII B

Φ. ΠΕΤΣΑΣ

Τόμβος LXV: α. Τὰ ἀγγεῖα ΑΦ 257, ΑΥ 251 καὶ ΑΦ 258, β. Τὰ ἀγγεῖα ΒΘ 300 καὶ ΒΘ 299, γ. Τὰ ἀγγεῖα ΒΕ 288, ΒΕ 289 καὶ ΒΕ 287, δ. Τὰ ἀγγεῖα ΒΖ 292, ΒΖ 294 καὶ ΒΖ 293, ε. Τὰ ἀγγεῖα LXV 109, ΒΗ 296 καὶ ΒΗ 297

Φ. ΠΕΤΣΑΣ